

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE DIŞ POLİTİKA HABERCİLİĞİ:
2012 SURİYE KRİZİNE YÖNELİK ULUSAL GAZETE
HABERLERİNİN İÇERİK ÇÖZÜMLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Derya ÇETİN

HAZIRLAYAN
Gamze SÖNMEZ

ELAZIĞ - 2016

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE DIŞ POLİTİKA HABERCİLİĞİ: 2012 SURİYE KRİZİNE
YÖNELİK ULUSAL GAZETE HABERLERİNİN İÇERİK ÇÖZÜMLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Derya ÇETİN

HAZIRLAYAN
Gamze SÖNMEZ

Jürimiz, 14.07.2016 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / ~~doktora~~ tezini oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Yrd. Doç. Dr. Derya ÇETİN

2. Yrd. Doç. Dr. Tamer KAVURAN

3. Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARACA

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulununtarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Türkiye’de Dış Politika Haberciliği: 2012 Suriye Krizine Yönelik Ulusal Gazete Haberlerinin İçerik Çözümlemesi****Gamze SÖNMEZ****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****İletişim Bilimleri Anabilim Dalı****ELAZIĞ – 2016; Sayfa: XIII+95**

2010 yılında Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da başlayan devrim niteliğindeki Arap Baharı, Türkiye’ye sınır komşusu olan Suriye’de de etkilerini en kısa zamanda göstermeye başlamıştır. Arap Baharı Türkiye-Suriye ilişkilerinde de dönüm noktası niteliğindedir. Özellikle 2012 yılı ortalarında Suriye ve Türkiye arasında yaşananlar Türkiye için dış politika meselesi olmaktan daha çok bir iç politika meselesine dönüşmüştür. 22 Haziran 2012 tarihinde, Suriye sınırında uyarı yapılmadan, Suriye ordusu tarafından Türk jetinin düşürülmesi iki ülke arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden olmuştur. Türk jeti krizi ardından Ekim ayı içerisinde Suriye’den top mermisinin sınırdaki Akçakale’ye isabet etmesi sonucunda iki ülke savaş eşiğine gelmiştir. Akçakale’de yaşanan kriz ardından 11 Ekim 2012 tarihinde Türkiye Rusya’dan Suriye’ye giden yolcu uçağını Ankara’nın Esenboğa Havalimanı’na mecburi inişe zorlamasıyla konu hakkında ortaya birçok iddia atılmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda Türkiye için Suriye sorunu daha dikkatli yaklaşılması gereken bir dış politika meselesi haline gelmiştir.

2012 yılı Türk dış politikası açısından önemini koruyan her üç krizin, Türk basını tarafından doğru ve eksiksiz bir şekilde anlama ve kitlelere iletme sorumluluğuyla karşılaşmasına neden olmuştur. Özellikle Suriye sorunu Türkiye dış politikası açısından önemli ve ciddi bir kriz alanı olması nedeniyle, doğru ve eksiksiz bir dış politika haberciliği yapabilmek, ideolojik bakış açılarından sıyrılarak sadece

gerçekleri okuyucusuna ulaştırabilmek ve farklı hususları göz önünde bulundurarak analiz yapmak medya için bir hayli zor olmuştur.

Yapılan bu araştırmada tam olarak Türk Basınının bu sorumluluğu ne ölçüde yerine getirildiği irdelenmiştir. Bu çalışmada, 2012 yılı Suriye krizi kapsamında incelenen Türk jeti, Akçakale ve Suriye yolcu uçağı krizlerinin Türk yazılı basınında nasıl sunulduğu, Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinin haberleri üzerinden içerik çözümlemesi tekniğı ile değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırma 2012 yılının Türk jeti krizinin yaşandığı 23 Haziran-30 Haziran, Akçakale krizinin ve Suriye yolcu uçağı krizinin yaşandığı 3 Ekim-17 Ekim tarihleri arasındaki süreleri kapsamaktadır. Araştırmada toplam 386 haber incelenmiştir.

Araştırma sonucunda, Türk dış politika haberciliğı alanında hükümetle olan ilişkiler bağlamında gazetelerin Suriye krizine farklı ideolojik açılardan yaklaştıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra Suriye krizine yönelik farklı ideolojik bakış açıları bulunmasına karşın genel olarak dış politika haberciliğı alanında gazetelerin, Suriye krizine hükümetle aynı açıdan baktıkları görülmüştür. Çünkü gazeteler dış politika haberciliğinde sadece hükümet temsilcilerine bağlı kalmışlar ve onların yapmış olduğu yorum ve açıklamalardan hareket ettikleri elde edilen sonuçlar arasındadır. Diğer yandan Suriye krizleriyle ilgili haberlerin üretiminde kesin ve net bilgilerin elde edilememesi sonucu belirsizlik yaşanmış bu da asılsız iddiaların, komplo tezlerinin ortaya atılmasına neden olmuş, sonuç olarak gazeteler de dış politika haberlerini bu şekilde gündemlerine taşımışlardır. Yine Türk dış politika haberciliğı yaşanan kriz olaylarını çatışmacı haber içerikleriyle okuyucusuna sunmuştur. Özellikle basın Türk jeti ve Akçakale krizlerini Suriye saldırısı olarak okumuş ve Türkiye'nin Suriye'ye yönelik misillemesini, haberlerine olası savaşın göstergesi şeklinde taşımıştır. Dolayısıyla haberlerde yüksek tehdit oluşturduğu düşünülen Suriye'ye yönelik olumsuz tutumların, kınamalarında oranı oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Haber, 2012 Suriye Krizi, Ulusal, Basın

ABSTRACT

Master Thesis

**Foreign Policy Reporting in Turkey: The Content Analysis of National
Newspapers News Intended For 2012 Syria Crisis**

Gamze SÖNMEZ

The University of Fırat

The Institute of Social Science

The Department of Communication Sciences

ELAZIĞ – 2016; Page: XIII+95

In 2010, the Arab Spring in North Africa and the Middle East revolution began in Syria, which borders neighboring Turkey has begun to show the effects as soon as possible. The Arab Spring also qualify as turning point in Turkey-Syria relations. Especially in the middle of 2012. happened between Syria and Turkey, being a matter for Turkey's foreign policy has become more a matter of domestic policy. On 22 June 2012, shooting without warning in international waters of the Turkish military jet by Syria, it has led to a deterioration of relations between the two countries. After Turkish jets crisis, as a result of the bullets hit the ball Akçakale border from Syria in October, the two countries came to the threshold of war. It also showed that the issue is a sensitive issue that concerns the whole country, with many dimensions. On 11 October 2012 Turkey forced the passenger plane from Russia to Syria forced landing in Ankara's Esenboga Airport and Syrian airspace due to become unsafe, has suspended flights of Turkish civil aircraft in the region. Syria issue for Turkey as a result of these developments has become a foreign policy issue that must be approached more carefully.

The year 2012 all three crises that protects the importance of Turkish foreign policy, a correct understanding of the meaning and convey to the reader by the Turkish press is caused to face responsibility. The Syrian issue in due to a serious crisis in the field Turkey can have important consequences in terms of foreign policy, correct and be

able to complete a foreign policy journalism, to convey to the reader the facts scraped from the ideological point of view and analysis by considering different issues have been be very difficult for the media.

This journalistic responsibility in this research is to answer the extent to fulfillment. With this research is to answer to what extent fulfillment of journalistic responsibility. More and done in careful coordination of transmission to the public by the press, the crisis experienced in foreign policy journalism, will prevent the unrest in the society, it is of strategic importance and that is why it is important as external reporting in this respect.

In this study, it is evaluated how turkish jet Akçakale and Syrian passenger plane that are investigated in scope of Syrian crisis of 2012 years are introduced in tuskish printing press by using technique of content anlaysis from news of Cumhuriyet, Zaman and Sabah. Research in 2012 by the Turkish jets attack occurred June 23 to June 30, experiencing the crisis of Akçakale Syrian airliner attack it covers the period between October 3 to October 17 date. A total of 386 reports have been examined in the study.

From research results, it is shown that newspapers approach from different aspects of ideological/political about relationship with government in field of Turkish foreign policy journalism. But it has been seen that despite ideological differences as well as the overall foreign policy of the Syrian government newspaper journalism field to the crisis they see the same perspective. Because newspapers have only adhere to the decision-makers in foreign policy journalism and they move between the results obtained from their comments and explanations. On the other hand Syria in the production of news about the crisis definite information of experienced uncertainty as a result of failure to achieve that unfounded allegations, caused to be thrown out of the conspiracy thesis, newspapers in foreign policy news as a result, they move so that their agenda. However, Turkish foreign policy has been reporting on the events of the reader with the crisis confrontational news content. Especially newspapers, Turkish jets and The Akçakale crisis read the attack as Syria and as an indicator of a possible war with Syria in reprisal for the news. Thus, news of the negative attitude towards Syria is thought to create a high threat of condemnation rate was found to be quite high.

Keywords: Foreign policy, News, In 2012 Syria crisis, National, Newspapers

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
GRAFİKLER LİSTESİ.....	X
ÖNSÖZ	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DIŞ POLİTİKA VE DIŞ POLİTİKA YAKLAŞIMLARI.....	4
1.1. Dış Politika Kavramı	4
1.1.1. İdealizm ve Dış Politika Yaklaşımı	4
1.1.2. Realizm ve Neorealizm Dış Politika Yaklaşımı	5
1.1.3. Liberalizm ve Neoliberalizm Dış Politika Yaklaşımı.....	8
1.1.4. İnşacılık ve Dış Politika Yaklaşımı	10
1.1.5. Bağımlılık ve Dış Politika Yaklaşımı	11

İKİNCİ BÖLÜM

2. HABER KAVRAMI VE HABER ÜRETİM SÜRECİ.....	13
2.1. Haber Kavramı.....	13
2.2. Haber Nitelikleri	16
2.2.1. Haber ve Nesnellik.....	16
2.2.2. Haber ve Doğruluk.....	16
2.2.3. Haber ve Gerçeklik	17
2.2.4. Haber ve Anlamlılık.....	17
2.2.5. Haber ve Kesinlik	17
2.3. Haber Değerleri.....	18
2.3.1. Hedef Kitle.....	18
2.3.2. Etki.....	19
2.3.3. Zamanlılık.....	19
2.3.4. Yakınlık	19
2.3.5. Önemlilik	19

2.3.6. İlginçlik	20
2.3.7. İlgi Çekme (Etkili ilgililik)	20
2.3.8. Sonuç	20
2.4. Haber Üretim Süreci ve Haberin Unsurları	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DIŞ POLİTİKA HABERCİLİĞİ 23

3.1. Türkiye’de Dış Politika Haberciliği	26
3.1.1. Türk Dış Politika Haberciliği: Haber Değeri ve Haber Üretimi	26
3.1.2. Türk Basınında Dış Haberciliğin Temel Sorunları	29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE’NİN 2012 SURİYE KRİZİNE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI 32

4.1. Arap Baharı ve Türkiye- Suriye İlişkileri: 2012 Suriye Krizi	32
4.1.1. 22 Haziran 2012 Tarihinde RF-4 Tipi Türk Savaş Uçağının Uluslararası Hava Sahasında Suriye Tarafından Düşürülmesi: Türk Jeti Krizi	36
4.1.2. 3 Ekim 2012 tarihinde Akçakale’ye düşen top mermisi: Akçakale Krizi	43
4.1.3. 11 Ekim 2012 Tarihinde Suriye Yolcu uçağının Ankara’ya İndirilmesi: Suriye Yolcu Uçağı Krizi	46

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR 48

5.1. Araştırmanın Metodolojisi	48
5.1.1. Araştırmanın Konusu	48
5.1.2. Araştırmanın Önemi	49
5.1.3. Araştırmanın Amacı	49
5.1.4. Araştırmanın Hipotezleri	49
5.1.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	51
5.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	52
5.1.7. Araştırmanın Kodlama Cetveli	52

ALTINCI BÖLÜM

6. TÜRKİYE’DE DIŞ POLİTİKA HABERCİLİĞİ: 2012 SURİYE KRİZİNE YÖNELİK ULUSAL GAZETE HABERLERİNİN İÇERİK ÇÖZÜMLENMESİ 55

6.1. Araştırma Kapsamında İncelenen Gazeteler	55
6.1.1. Cumhuriyet Gazetesi	55
6.1.2. Zaman Gazetesi	56

VIII

6.1.3. Sabah Gazetesi	56
6.2. Türkiye’de Dış Politika Haberciliği: 2012 Suriye Krizine Yönelik Ulusal Gazete Haberlerinin İçerik Çözümlemesi	57
6.2.1. Gazetelerden Elde Edilen Bulgular.....	57

YEDİNCİ BÖLÜM

7. GENEL DEĞERLENDİRME	77
7.1. Araştırmadan Elde Edilen Bulgular	77
SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	89
EKLER	94
Ek 1. Orjinallik Raporu.....	94
ÖZGEÇMİŞ	95

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Suriye Krizi Haberlerinin Yayınladığı Gazeteler	57
Tablo 2. Suriye Krizi İle İlgili Haberlerin Konu İçeriği	57
Tablo 3. Jet Krizi İle İlgili Haberlerin Yayınlandığı Tarihler.....	58
Tablo 4. Akçakale Krizi İle İlgili Haberlerin Yayınlandığı Tarihler.....	59
Tablo 5. Suriye Yolcu Uçağı İlgili Haberlerinin Yayınlandığı Tarihler	60
Tablo 6. Suriye Krizi Haberlerinin Yer Aldığı Sayfalar.....	60
Tablo 7. Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Suriye Krizine Yönelik Yaklaşımlar.....	61
Tablo 8. Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Gazetelerin Suriye Krizine Yönelik Yaklaşımları	62
Tablo 9. Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Türk Dış Politikasına Yönelik Yaklaşımlar.....	62
Tablo 10. Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Gazetelerin Türk Dış Politikasına Yönelik Yaklaşımları	63
Tablo 11. Haberlerde Ön Plana Çıkan Genel Tema	64
Tablo 12. Haberlerde Ön Plana Çıkan Genel Tema: Çatışma İçeriğinin Kullanımı	65
Tablo 13. Haberlerin Sayfa İçerisindeki Konumu.....	65
Tablo 14. Türk Jeti Krizi Haber Metinlerinin Konusu	66
Tablo 15. Akçakale Krizi Haber Metinlerinin Konusu	67
Tablo 16. Suriye Yolcu Uçağı Krizi Haberlerin Konusu	69
Tablo 17. Haberlerde Kullanılan İfadeler.....	70
Tablo 18. Haberlerde Adı Geçen Kişiler.....	72
Tablo 19. Haberde Adı Geçen Kurumlar	73
Tablo 20. Haberlerin Kaynağı	74
Tablo 21. Haberi Destekleyen Görsel Materyal Kullanımı.....	74
Tablo 22. Haberleri Destekleyen Fotoğrafların İçeriği	75
Tablo 23. Suriye Krizi Haberlerinin Olayı Açıklamada Kullanılan Haber Kaynaklarına Göre Yüzdelik Dağılımı	76

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 1.** Akçakale Konu İçeriği: Suriye Sınırına Askeri Sevkiyat ve Türkiye'nin Suriye'ye Misillemesi İçerikli Haberlerin Gazetelere Göre Yüzdelik Dağılımı..... 68
- Grafik 2.** Türkiye Hükümeti'nin Suriye'ye Yönelik Dış Politikası Hakkındaki Eleştirileri İçeren Haberlerin Yüzdelik Dağılımları..... 69

ÖNSÖZ

Günümüzde Türk basınında dış politika haberciliği önem kazanan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda Türk dış politikasındaki yaşanan önemli gelişmeler, dış politika haberciliğinin daha derinlemesine ve ciddi analiz edilmesi gereken bir durumu da beraberinde getirmiştir. Dış politika haberciliği alanındaki analizlerin niceliksel azlığı nedeniyle araştırma önem kazanmaktadır. Diğer yandan yapılan bu araştırma Türkiye’de ki dış politika haberciliğinin genel işleyişini, bu işleyişteki eksiklikleri ve sorunları ortaya koyması açısından önemlidir. Araştırma kapsamında, Türkiye’de ki dış politika haberciliğinin temel sorun alanlarının neler olduğu ve çözüm önerileri sunulmuştur.

2012 yılında Türk dış politikasının en önemli kriz alanı şüphesiz Suriye meselesi olmuştur. Gerek Akdeniz’de yaşanan Türk Jeti gerginliği, gerekse Akçakale krizi iki ülke arasında savaş rüzgarlarının esmesine neden olmuştur. Yaşanılan bu krizler ardından Türkiye’nin, Suriye yolcu uçağını kendi hava sahasında mecburi inişe zorlamasıyla Suriye meselesi, farklı spekülasyonları içeren bir kriz alanına dönüşmüştür. Tüm bu gelişmeler, Türkiye’nin dış politika alanında Suriye krizine daha da dikkatli yaklaşmasının önemini artırmıştır. Bununla beraber Türk basını açısından doğru, hızlı ve kaliteli bir şekilde dış politika haberciliği yapmak adına en ciddi sınavlarından birini vermiştir. Son dönemlerde Türk basınında dış politika haberciliği alanında önemli gelişmeler kaydettiği bir gerçektir. Fakat tüm bu gelişmeler bir yana basının, dış habercilik konusunda bazı sorunlar yaşadığı ve ideolojik görüşlerden genel anlamda sıyrılmadığı görülmüştür. Yine basın dış politika haberlerini okuyucusuna, net ve eksiksiz bir şekilde ulaştırmayı başaramamıştır.

Araştırmaya 2012 Suriye krizi kapsamında incelenen Türk Jeti, Akçakale ve Suriye yolcu uçağı krizleri dahil edilmiştir. Söz konusu krizlerle ilgili haberler, ideolojik anlamda farklı kimlikleri olan Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinde içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar gazetelerin, Suriye krizine her ne kadar aynı açıdan baktıklarını gösterse de içerisinde ideolojik farklılıkları bulundurması açısından önemlidir. Aynı zamanda elde edilen veriler dış politika haberciliğinde önem kazanan okuyucuya doğru ve net bilgilerin iletilmesi hususunda gazetelerin başarısız olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Tez çalışmam süresince benden hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Derya ÇETİN'e teşekkür ederim. Ayrıca üzerimde emeği geçen aileme, çalışmam süresince yanımda bulunup bana her konuda desteği bulunan eşime teşekkür ederim.

ELAZIĞ- 2016

Gamze SÖNMEZ

KISALTMALAR LİSTESİ

AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFP	: Fransa Haber Ajansı (Agence France-Presse)
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AP	: İlişkili Basın (Associated Press)
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CNN	: Kablolu Haber Ağı (Cable News Network)
DHA	: Doğan Haber Ajansı
İHA	: İhlas Haber Ajansı
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
SDN	: Haber Tasarım Derneği (The Society for New Design)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyonu
TSK	: Türkiye Radyo Televizyonu

GİRİŞ

Arap Baharı'nın Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki etkileri 2011 Mart ayında Suriye'ye ulaştığında ülkede protestolar ve silahlı çatışmalar yoğunluk göstermeye başlamıştır. Dolayısıyla Suriye'deki bu iç savaştan şüphesiz en çok etkilenen, ülkenin sınır komşusu olan Türkiye olmuştur. Özellikle Arap Baharına kadar Türkiye'nin göstermiş olduğu sıfır sorun politikası Suriye'nin saldırgan tutumu yüzünden yön değiştirmiştir. Asıl olan bundan sonra Türkiye'nin Suriye'ye yönelik nasıl bir dış politika uygulayacağı önem kazanmıştır. Türkiye'nin Suriye ile ilişkisini kopma noktasına getiren ilk kriz 2012 yılı Haziran ayında yaşanmıştır. Akdeniz'de keşif göreviyle test yapan silahsız RF-4 uçağının, Suriye tarafından 22 Haziran'da uluslararası hava sahasında vurulması sonucunda iki ülke arasındaki ilişkiler gerilim noktasına gelmiştir. Yaşanan krizin ardında Türk Silahlı Kuvvetleri Suriye'ye ilişkin angajman kurallarını değiştirmiştir ve yapmış olduğu açıklamaya göre sınır boyunca Suriye'den gelen her türlü askeri unsurlarının tehdit olarak değerlendirip bu yönde gerekli tedbirleri alacağını açıklamıştır. Değişen angajman kuralları ile birlikte Türkiye için Suriye dış politikası kritik ve ciddi yaklaşılması gereken bir husus olmuştur.

Suriye ile yaşanan jet krizi ardından, Ekim ayı içerisinde Suriye sınırındaki rejim askerleriyle muhalifler arasındaki çatışmalar sırasında bir top mermisinin Şanlıurfa'ya bağlı Akçakale'ye düşmesiyle, iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da gerginleşmesine neden olmuştur. Fakat Türkiye uçak krizinden farklı olarak yaşanan Akçakale krizi sonrasında yeni angajman kuralları doğrultusunda, Suriye'de tespit edilen askeri bölgelere misilleme yaparak anında top atışıyla karşılık vermiştir. Her ne kadar Şam bu top atışlarının kazara olduğu açıklamasını yapmış olsa da, devamında tekrarlayan saldırılar ardından Türkiye, Suriye'ye karşı caydırıcılığını göstermek amacıyla Meclis'te 320 oyla bir yıllık yurtdışına asker gönderme yetkisini içeren tezkere kabul edilmiştir. Kimilerine göre Suriye kimilerine göre ise savaş tezkeresi olarak adlandırılan tezkere, aynı zamanda Suriye krizini yeni bir boyuta taşıdığı gerçektir. Türkiye gündeminde Akçakale krizinden daha çok tezkere görüşmeleri konuşulmuştur.

Akçakale krizinin yaşandığı günden bir hafta sonra Türkiye'nin Suriye hava yollarına ait Rusya Suriye seferini yapan yolcu uçağını askeri malzeme taşıdığı şüphesiyle Ankara Esenboğa Havalimanı'na mecburi inişe zorlamasıyla Suriye krizi farklı bir boyuta taşınmıştır. 11 Ekim 2012 tarihinde gerçekleşen krizle birlikte birçok

farklı yorum ve iddialar tüm dünyada gündem konusu olmuştur. Olayın ardından Türkiye, Suriye hava sahasının güvenlik açısından tehdit oluşturması nedeniyle Türk sivil uçaklarının bölgedeki uçuşlarını durdurmuştur. Türkiye'nin Suriye üzerinden yapılan uçuşları güvenli olmadığı gerekçesi ile durdurması da gerilimi tırmandırmaya yönelik bir girişim olarak görülmüştür.

Tüm bu gelişmeler sonucunda Suriye sorunu Türkiye dış politika bağlamında önemli bir kriz alanı olması sebebiyle, Türkiye'nin ve özellikle Türk basınının en önemli gündem konularından biri haline gelmiştir. Suriye krizi Türkiye'nin krize taraf ülke olması nedeniyle dış politika yazarlarını ilgilendirdiği kadar iç politika yazarlarını da yakından ilgilendirmiş, söz konusu haberler daha da çok gazetelerin güncel/gündem sayfalarında yerini almıştır. Önemli gelişmelerin yaşandığı süreçte doğru ve eksiksiz bir dış politika haberciliği yapmak medya için oldukça zor olmuştur. Yapılan bu araştırmayla beraber Türkiye'de dış politika haberciliğinin genel kapsamı ve içerdiği sorunları belirlenmiştir.

Bu yüzden bu çalışma hem basının dış politika haberciliği konusunda sorunların ortaya konulması, hem de Suriye krizine yönelik Türkiye dış politikası alanında yaşanan ideolojik ayrımların sunulması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca araştırma sonucunda, yaşanan kriz anlarında kamuoyuna net bilgiler içermeyen ve de ortaya atılan komplo tezlerini haberlerine taşıyan basının, dış politika haberciliği alanında başarısız olduğu ortaya koyulmuş, bu da çalışmanın dış politika haberciliği alanında önemini göstermiştir.

Bu araştırmada Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine neden olan kriz olaylarının yaşandığı 2012 yılının, söz konusu krizi ele alan Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazeteleri incelenmiştir. 2012 yılının Türk jeti krizinin yaşandığı 23 Haziran-30 Haziran, Akçakale krizinin ve Suriye yolcu uçağı krizinin yaşandığı 3 Ekim-17 Ekim tarihleri arasındaki süreler araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen gazetelerin ideolojik/politik görüşleri birbirinden farklı yayın politikalarına sahiptir.

Araştırmanın sunuş sırası ise genel olarak şöyledir: Araştırmanın birinci bölüm başlığı "Dış Politika" dır. Bu bölümde Dış Politika kavramı ve genel Dış Politika yaklaşımları yer almaktadır. İkinci bölümün başlığın "Haber Kavramı ve Haber Üretim Süreci" olmaktadır. Bu bölümde haber kavramı, haber nitelikleri, haber değeri, haber üretim süreci ve haberin unsurları bulunmaktadır. Araştırmanın üçüncü bölümünü "Dış

Politika Haberciliği” başlığı oluşturmaktadır. Bu başlık altında “Türkiye’de Dış Politika Haberciliği”, “Türk Dış Politika Haberciliği: Haber Değereri ve Haber Üretimi” ve “Türk Basınında Dış Haberciliğin Temel Sorunları” ele alınmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümünde ise “Türkiye'nin 2012 Suriye Krizine Yönelik Dış Politikası” başlığı altında “Arap Baharında Türkiye- Suriye İlişkileri: 2012 Suriye Krizi” yine bu başlık kapsamında genel 2012 yılı Suriye krizi kapsamında incelenen “Türk Jeti Krizi”, “Akçakale Krizi” ve “Suriye Yolcu Uçağı Krizi” yer almaktadır. Beşinci bölümde araştırmanın metodolojisine yer verilmiştir. Bu metodolojide araştırmanın konusu, önemi, amacı, hipotezleri, yöntemi, evren ve örneklemi, sınırlılıkları, verilerin toplanması ve analizi yer almaktadır. Altıncı bölümün başlığını “Türkiye’de Dış Politika Haberciliği : 2012 Suriye Krizine Yönelik Ulusal Gazete Haberlerinin İçerik Çözümlemesi” oluşturmaktadır. Bu bölümde araştırmada incelenen gazeteler ve içerik çözümlemesinden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Yedinci bölüm son bölümü oluşturmaktadır ve bu bölümde genel değerlendirmeye yer verilmiştir. İçerik çözümlemesinden elde edilen bulgulardan yararlanılarak belirli sonuçlar açıklanmış ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırmada ortaya konulan hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı da bu bölümde açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DIŞ POLİTİKA VE DIŞ POLİTİKA YAKLAŞIMLARI

1.1. Dış Politika Kavramı

Dış politika, ulusların geçirmiş olduğu tarihsel dönüşüm ve bunun sonucunda değişen düşünce yapısı sonucunda farklı biçimde ele alınmış ve uluslararası ilişkiler disiplini alanında farklı yaklaşımlar tarafından çalışma alanı olmuştur. Bu yüzden dış politikaya tek bir bakış açısından bakmak yerine, onu farklı yaklaşımlar tarafından ele alıp değerlendirmek gerekmektedir.

Çalışmamızda genel olarak dış politikayı beş farklı teoriye göre genel özelliklerini açıklayıp, her bir teoriye göre; dış politika kararlarının kimler tarafından, hangi konulara ilişkin ve neden alındığı gibi sorularına verilecek cevaplar üzerinden yola çıkılarak, dış politika hakkında daha net bir bakış açısı sağlanacaktır. Bu teoriler şunlardır: İdealizm, Realizm, Liberalizm, Bağımlılık ve İnşacı kuram.

1.1.1. İdealizm ve Dış Politika Yaklaşımı

İdealizm ve dış politika yaklaşımında ortaya atılan görüşler her ne kadar farklı bakış açıları barındırmış olsa da bu bölümde idealizmin genel dış politika tanımlaması üzerinde durulacaktır.

İdealistler uluslararası olayları şekillendiren tek faktörün güç olmadığını, uluslararası hukuk, moral değerler ve uluslararası örgütlerin de dış politikanın şekillenmesinde önemli rol oynadığını vurgulamışlardır. İdealistler, savaşların sebebi olarak insan doğasını değil, o güne kadar uygulanan güç politikalarını görmüşler ve ulusların, güç yerine hukukun ve yasal kurumların etrafında örgütlenmesini savunmuşlardır (Bozdağlıoğlu, 2007: 136). İdealizm, bu misyonuyla uluslararası kurumsallaşma konusu üzerinde odaklanmış, hatta Uluslararası İlişkileri uluslararası kurumsallaşmayla aynı anlama taşımıştır. Bu bağlamda, uluslararası kurumsallaşma yoluyla barışın sağlanacağı ve sürdürülebileceği akılcı bir uluslararası ortam yaratma çabası, idealizmin dış politikayı açıklama biçimi haline gelmiştir (Tayfur, 2000: 118).

İdealizm, politik düzen kavramında uluslararası politikanın ve uluslararası organizasyonların oynadığı (oynaması gereken) role sürekli vurgu yapmaktadır. Savaş zaten beklenen bir sonuç değildir ama bunun olasılığının bile ortadan kaldırılması için

tek çıkar yol uluslararası bir düzenin oturtulmasıdır ve devletler de zaten kendiliklerinden bunu yapmaya meyillidirler. İdealizmin en bilinen tezi de demokratik barış teorisidir (Görentaş, 2009: 70). Bu teorinin öncü ismi olarak görülen, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yapılan barış görüşmelerine damgasını vuran A.B.D. Başkanı Wilson, uluslararası sistemin demokrasi ilkesi etrafında ve "açıklık diplomasisi" ve yeni bir uluslararası kurumsallaşma çerçevesinde örgütlenmesini savunuyor ve bu düşünceleri eyleme geçirecek Milletler Cemiyeti'nin kurulmasına öncülük ediyordu. Wilson'a göre, Milletler Cemiyeti yepyeni bir anlayış olan kolektif güvenlik ilkesine dayanacak, böylece eski güç dengesi yaklaşımlarını ortadan kaldırarak ve barışa dayalı bir dünya düzeninin kurulmasına yol açarak, savaşları imkansız kılacaktı (Uğrasız, 2003: 142).

Sonuç olarak idealizm genelinde özellikle toplumların savaş sonrasında yaşadığı yıkımın ardından nasıl bir barışçıl politika uygulanması gerektiği üzerine düşünür. Her ne kadar devlet merkezli bir oluşum önerse de uluslararası sistemin her aktörünün sistemde yer alması gerektiğini söylemektedir. İdealizmin temel dış politika yaklaşımı devletlerin dış politika uygulamalarında barışın hangi politikalarla sağlanabileceği ve bu yönde barışın devamlılığını sağlayacak kurumların işlevsel olmasıdır. Dolayısıyla devlet dış politika uygulamalarında tek başına değil uluslararası hukuk ve kurumsallaşma ile birlikte ortak bir dış politika yönetimi olanaklarına odaklanmaktadır ve böylelikle ülkelerin çıkarları uluslararası çıkarlarla örtüşerek barışın devamlılığı korunacaktır.

1.1.2. Realizm ve Neorealizm Dış Politika Yaklaşımı

Dış politika kavramı en geniş anlamıyla devletlerin uluslararası sistemde diğer devletlere karşı davranışları olarak tanımlanırken, tek bir yaklaşımın sınırları içerisine hapsedilemeyecek bir niteliğe sahiptir (Ereker, 2010: 8).

Soğuk Savaş sonrası döneme kadar, dış politika, realist bakış açısına uygun olarak tanımlanmıştır. Realist kuram, dış politikayı, devlet adına hareket eden kurumların, devletlerin egemenlik yetkilerinin dışındaki alana ilişkin planladıkları ve uyguladıkları stratejiler olarak tanımlamaktadır. Böylece dış politika, ülke sınırları dışında uygulanmak üzere tasarlanmış bir politikadır (Efegil, 2012: 4). Politika deyimini, belli amaçlara varmak için izlenen hareket ve yönetim tarzları ve uygulanan usuller olarak da kabul edebiliriz. Bu genel tanımlı dış politikaya uygularsak, bir devletin kendi sınırları dışında ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek için izlediği amaç,

hareket tarzı ve kullandığı usulleri dış politika olarak tanımlayabiliriz. Dış politika, sorunlarına belli bir devletin ya da genel olarak devletlerin amaçları, hedefleri, davranışları açısından bakar (Arslan, 2007: 10).

Uluslararası sistemin egemen devletlerden oluştuğunu, devletlerin üstünde herhangi bir otoritenin olmadığını ve bundan dolayı uluslararası sistemin anarşik olduğunu belirten Realizm, devletleri amacı hayatta kalmak olan ve buna bağlı olarak güç mücadelesine girerek çıkarlarını gerçekleştirmeye çalışan aktörler olarak görmektedir. Böylece devletler sahip oldukları güçleri doğrultusunda çıkarlarını en üst seviyede gerçekleştirmeye çalışırlar ve realistlere göre devletlerin dış politikalarında bu şekilde hareket etmesi rasyonel olmalarından dolayıdır. Realizme göre rasyonellik, devletlerin amaçlarına ulaşmak için yetenekleri dahilinde uygun adımların atılmasıdır (Çakmakçı, 2014: 23).

Realizmde güç, bir aktörün, diğer bir aktöre aksi takdirde yapmayacağı bir şeyi yaptırma yetisi olarak tanımlanmaktadır. Bir devletin gücü, ekonomil, nüfus, coğrafi konum ve askeri kuvvetleri gibi fiziksel unsurlardan oluşabileceği gibi, liderlik özellikleri, diğer ülkelerle etnik ve kültürel yakınlık ve gelenekler gibi fiziki olmayan unsurlardan da oluşabilir. Ancak burada unutulmaması gereken nokta, bu faktörlerin tek başına anlam ifade etmediğidir. Realistlere göre bu faktörler mutlak olarak değil, göreceli olarak değerlendirilmelidir, çünkü bu devletlerin gücü ancak diğer devletlerin gücü ile karşılaştırıldığında bir anlam ifade eder. Klasik realistler gücü devletlerin dış politikasının başlı başına bir amacı olarak görürler. Devletlerin kısa ve orta vadedeki çıkarları ne olursa olsun, nihai amaçları daima daha fazla güç elde etmektir (Bozdağlıoğlu, 2007, 140).

Realistlere göre, uluslararası sistem anarşiktir. Bu sistemde, devletlerin üstünde bir otorite bulunmamaktadır. Bu sistemde, devletler, kendi ulusal güvenliklerini güvence altına alamazlar. O nedenle sürekli olarak devletlerin güvenliği tehdit altındadır. Devletler kendi güvenliklerini, kendi askeri ve ekonomik güç unsurlarına dayanarak sağlamak zorundadır. Bu amaçla, güç dengesi, askeri ittifaklar gibi oluşumlar, öncelikle ele alınmaktadır. Realistler, dış politikayı planlarken, devletlerarasındaki askeri imkânlarla, ekonomik yapılarla ve diğer devletlerin tehditkâr yaklaşımlarına bakmanın yeterli olduğunu öngörmektedir. Bu yaklaşım, devlet içi aktörlere ve unsurlara bakmayı gereksiz görmektedir. Çünkü bu aktörlerin ve unsurların

dış politika yapım sürecine etkisi olduğu kabul edilmemektedir. Realistler, daha çok dış politikanın sonuçlarına odaklanmaktadır (Efegil, 2012: 5).

Soğuk Savaş döneminde ideolojik unsurların ön plana çıkmasıyla dış politika uygulamalarında gerginliğin tırmanmasını engelleyecek rasyonel çözümlere başvurulmuştur. Böylece, ideolojik unsurların yanı sıra stratejik unsurlara da ağırlık verilmiştir. Soğuk Savaşın ideolojik gerginliği yerine güç ilişkilerinin vurgulandığı "yumuşama" bu yaklaşımın sonucudur. Bu akımın eksiklikleri ise şöyle sıralanabilir: Soğuk Savaş yüzünden askeri gücün ön plana çıkması dolayısıyla siyasi/güvenlik konuları üzerinde fazlaca durulmasına yol açmıştır. Ayrıca, ekonomik faktörlerin uluslararası gerginliklerin anlaşılmasındaki gücü, uluslararası ilişkilerde göz ardı edilmiştir. Ulusların dış politika uygulamalarında devlet dışında da önemli aktörler olduğu dikkate alınmamıştır (Uğrasız, 2003: 144).

Realizmin içerdiği düşünce yapısı ikinci dünya savaşı sonrasında değişen uluslararası sistemi açıklamada yetersiz görüldüğü için bazı eleştiriler içermesine neden olmuştur ve dış politika anlayışında realizmin ardından neorealizme geçiş süreci yaşanmıştır.

Bu değişime öncülük eden en önemli isim Kenneth Waltz, 1979 yılında yazmış olduğu *Theory of International Politics (Uluslararası Politika Teorisi)* adlı eseri ile aynı zamanda uluslararası ilişkiler disiplinine yeni bir akımın habercisi olmuştur.

Waltz bu kitabında klasik realizmin eksiklikleri üzerinde durmuş ve klasik realizmin daha çok uluslararası politikanın temel faktörleri olan devletler üzerinde yoğunlaşmasını eleştirmiştir. Waltz'a göre herhangi bir uluslararası ilişkiler teorisi sadece devletler değil aynı zamanda system üzerinde de yoğunlaşmalıdır. Klasik realism içerisinde yaşadığımız dünyayı, belirsiz ve tehlikeli bir ortamda karar vermek zorunda kalan devlet adamları açısından açıklamaya çalışırken, Neorealizm daha çok uluslararası sistemin anarşik yapısı üzerinde durmakta ve bu durumun devletlerin davranışlarını nasıl belirlediğini anlamaya çalışmaktadır (Bozdağlıoğlu, 2003: 144). kitap giriş kavram teoriler Waltz'a göre ulusal düzenin parçası olan devletler realizmde benzer ve eşit olarak ele alınırken aslında devletlerin kapasitelerinin birbirlerinden farklı olduklarını vurgulamaktadır. Bu bağlamda yaşanan kapasite değişimi, uluslararası sistemin, aynı zamanda düzeninde değişimine neden olmaktadır. Devletlerin sahip olduğu bu kapasite farklılığı uluslararası sistemindeki güç dağılımı ile açıklanmaktadır (Waltz, Quester, 1982: 74, 75).

Özellikle soğuk savaş sonrasında uluslararası yapıda meydana gelen değişme, iki kutuplu çekme/itme alanlarını ortadan kaldırırken, eski bir blok önderi devletin (Rusya Federasyonu) yeni dünyaya entegre olma gereğini ve bu arada Batılı değerlerle tanışmasını gündeme getirmiştir. Doğal olarak, sözü edilen devletin eski uydularının bulunduğu jeopolitik/jeostratejik alanlar (Orta ve Doğu Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya), çeşitli bakımdan yeni nüfuz alanları olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak bu yeni bağımsız devletlerin uluslararası politikaya entegre olmakta, aynı zamanda yeni dönemde büyük güçler söz konusu ülkelere rahatlıkla nüfuz edebilmektedir (Canpolat, 2009: 4).

Bazıları bu yeni uluslararası yapıyı, ABD'nin tartışılmaz üstünlüğünün söz konusu olduğu tek kutuplu bir yapı olarak tanımlama yoluna giderken bazıları ise günümüz uluslararası sisteminin yapısını bu haliyle büyük ölçüde güç dengesi sistemine benzetmekte ve durumun zaman geçtikçe daha da belirginleştiğini ifade etmektedir. Diyebiliriz ki; bu çok kutuplu sistem yapıları, Waltz'un güç dağılımını yani sistem düzeninin değişimini açıklamaktadır.

Neo-realizme göre, dış politika yapıcıları, uluslararası alanda gücün sistemik dağılımını gerçekçi bir şekilde değerlendirerek ve uluslararası politikadaki sorunları var oldukları gibi görmelerini engelleyen faktörleri bertaraf ederek milli çıkarlarını belirlemelidir. Devletler birbirlerini potansiyel olarak tehdit görmektedir. Bu da güvenlik ikilemine neden olmaktadır. Böylece çatışma ve savaş, uluslararası sistemde olağan bir kavram haline gelmektedir. Devletlerin uzlaşmacı politika izlemesi söz konusu değildir (Efeğil, 2012: 4). Neorealistlere göre savaş anarşik yapısını bir sonucu olduğu için gelecekte de gündemde olacaktır. Buaradan yola çıkılarak varılan uzun süreli barışın başarılamayacağı görüşü diğer uluslararası ilişkiler teorisyenleri tarafından fazlasıyla pesimist olmakla eleştirilmiştir (Görentaş, 2009: 49).

1.1.3. Liberalizm ve Neoliberalizm Dış Politika Yaklaşımı

Liberalizm dış politikayı, toplumsal grupların beklentilerinin yansıdığı eylemler ve stratejiler olarak görmektedir. Günümüzde karar vericiler, sadece uluslararası sistemdeki gelişmelerin yanı sıra, iç politikadaki gelişmeleri ve yerel sosyal grupların taleplerini ve beklentilerini dikkate alarak dış politikayı planlamak zorundadır (Efeğil, 2012: 4). Her ülkede genel olarak dış politikayla veya dış politikanın bir bölümüyle ilgilenen özellikle bu konular üzerinde yorum ve görüşlere sahip olan kişiler ve yığınlar

vardır. Dış politikada kamuoyu, dış politika konularıyla ilgilenen kişilerin ve bu kişilerin birlikte yaşadığı yığınların kanaatleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Karadoğan, 1996: 55).

Liberaller, uluslararası düzeyde barışın ve işbirliğinin mümkün olduğunu kabul etmektedir. Dış politikanın merkezine, bireylerin özgürlüğünü, taleplerini ve çıkarlarını koymaktadır. Devletler, bireylerin taleplerini hayata geçirmek ve sosyal-siyasal haklarını güvence altına almakla yükümlüdür. Liberal görüşe göre, ulusal çıkar, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almaktadır. Ulusal çıkar, devletin değil, bireyin özgürlüklerini ön plana çıkarmaktadır (Efegil, 2012: 5). Liberallere göre bu davranış rasyoneldir, çünkü aktörler böyle davranmakla aslında dolaylı olarak kendi uzun dönemli çıkarlarına katkıda bulunmaktadır (Bozdağlıoğlu, 2007: 160).

Liberalizm, Realizm'den farklı olarak dış politikanın iç politikadan bağımsız olamayacağı, esasen iç politikanın bir uzantısı olduğu (Primat der Innenpolitik) tezini ileri sürmüştür. Dolayısıyla bir devletin dış politikası doğru olarak açıklanmak isteniyorsa, devletlerarası ilişkileri veya uluslararası sistemi incelemek yerine, iç politika, ekonomik ve sosyal yapının incelenmesini önceleyerek tarihten ziyade, sosyoloji, iktisat gibi diğer sosyal bilimlere yakınlaşmıştır. Ayrıca devlet-dışı aktörlerin uluslararası ilişkilerin biçimlenmesinde giderek büyüyen önemine dikkat çekilmiştir (Büyükbaş, 2013: 111).

Liberaller, dış politikada sıfır-toplamlı anlayışı benimsememektedir. Kazan-kazan anlayışının karşılıklı ilişkilerde geçerli olduğunu kabul etmektedir. Diğer liberal devletleri, kendileri için tehdit olarak algılamayan demokratik liberaller, birbirleri arasındaki ticari, sosyal, kültürel, siyasi ve askeri işbirliğini, uluslararası barışın inşası için bir fırsat olarak nitelendirmektedir. Liberaller, uluslararası örgütlere ve uluslararası hukuka, uluslararası barışın sağlanması konusunda öncelik vermektedir. Uluslararası sorunların barışçıl yöntemlerle çözümünü destekleyen liberaller, karşılıklı bağımlılığı da, bir fırsat olarak nitelendirmektedir (Efegil, 2012 6).

Liberallere göre, devletler belli ve sabit bir dış politika tercihinine sahip değillerdir. Devletlerin dış politika davranışları, devletin içinde bulunan, farklı çıkar ve amaçlarla hareket eden, bürokrasi, baskı grupları gibi diğer aktörler tarafından da belirlenir (Bozdağlıoğlu, 2007: 159).

Klasik liberalizmde olduğu gibi Neoliberalizmde de devletlerin merkezinde bireyi ön planda tutan düşünce yapısı hakim olmuştur. Fakat klasik liberalizm aksine Neoliberalistler, devletin daha fazla görev yüklenmesini öngörmektedir.

Neoliberaler realistler gibi devletleri kendi çıkarlarını gözeterek ve rasyonel aktörler olarak almışlar ve bu şartlar altında bile devletlerin uluslararası işbirliğini gerçekleştirebileceklerini savunmuşlardır. Neoliberalere göre, rasyonel devletlerin oluşturduğu dünyada, uluslararası işbirliği mümkündür, çünkü devletler karşılıklı kazançlarını artırmaya yönelik kurallar ve örgütler yaratabilirler. Neoliberaler, özellikle uluslararası kurumların ve rejimlerin devletler arasında işbirliğini sağlamada önemli rol oynadıklarını savunmaktadırlar (Bozdağlıoğlu, 2007: 161). Fakat Neo-liberal kurumsalcılar Neorealitlerden farklı olarak “anarşik ortamda devletler arasında işbirliğinin imkan dahilinde” olduğunu savunmaktadır. Neo-liberal kurumsalcılık, realistlerin aksine, uluslararası ilişkilerde devletlerarası ekonomik ilişkileri ön plana çıkaran, devletlerin, işbirliği çerçevesinde izleyeceği dış politika stratejileri ile uluslararası sistemde düzenin tesis edilebileceğini öngören bir yaklaşımdır (Çakmakçı, 2014: 28).

1.1.4. İnşacılık ve Dış Politika Yaklaşımı

İnşacı kurama göre, realist, liberalist ve Marksist kuramlar, maddi unsurların sosyal gerçeklikleri tam anlamıyla açıklayamamaktadır. Devletler, insanlardan ve toplumlardan bağımsız hareket eden, gerçek üstü aktörler değildir. Devletler, içinde buldukları sosyal ve maddi-dışı şartlardan doğrudan etkilenmektedir. Maddi gerçeklikler, onlara atfedilen anlamlar nispetinde değerlidir. Zamandan ve mekândan bağımsız ve tarihsel sürekliliğe sahip değildirler. Bu gerçeklikler, sosyal aktörler tarafından oluşturulmuştur ve belli mekânsal ve zamansal özellikleri yansıtmaktadır. Böylece sistemin maddi unsurları, önceden verili değildir. Sistemin yapısı, devletlerin ulusal çıkarları ve dış politika araçları, bireyler ve toplumlar arası karşılıklı etkileşimler sonucunda inşa edilmişlerdir. Yani gerçek olan şey, sosyal olarak oluşturulmuştur. Sosyal algılamalardan bağımsız gerçeklikler yok gibidir. Devletlerin güvenlik anlayışları, sistemin yapısına ilişkin görüşleri, tehditleri ve rolleri, inşa edilmişlerdir (Efegil, 2012: 4).

Genel itibariyle İnşacı yaklaşımın ön kabullerine değinecek olursak, bu yaklaşım tıpkı toplumsal ilişkilerimizdeki gibi uluslararası ilişkilerin de sosyal bir süreç ve durum

olduğunu belirtir. Bu sosyal süreç ve durumun, yine tıpkı toplumsal ilişkilerimizi şekillendiren kurallar, kurumlar ve bireyler tarafından uluslararası ilişkilerde de yerelden küresele, küreselden de yerele şeklinde vuku bulan çift yönlü bir süreçte şekillendirildiğini veya „inşa“ edildiğini belirtirler. Diğer yandan, sosyal/toplumsal ilişkilerimizin aracı konumunda olan kural, kurum ve bireylerin (kimlik, kültür vb.) inşa sürecinin de aynı şekilde vuku bulan çift yönlü etkileşimler belirlemektedir. Diğer yandan, Uluslararası ilişkilerde İnşacı yaklaşımın önde gelen isimlerinden olan biri olan ve „World of Our Making“ (1989) eserinde Uluslararası İlişkilerde inşacı yaklaşımı teorileştirme çabasına giren N. Onuf’un bu yaklaşımda dört temel ön kabulü bulunmaktadır (Tecer, 2012: 4).

“i) Toplum ve birey birbirini sürekli biçimde oluşturur. İkisi arasındaki ortak oluşturma süreci, toplumsal ilişkilerin sabit görünümünü ve değişimini birlikte belirler. ii) Dil ve onun türevleri (kurallar, kurumlar, politikalar vs.), toplumsal inşada araçtır. İnsan dil yoluyla aktör olur. Zira isteklerini dille ifade eder, onları dille amaca dönüştürür ve amaçları doğrultusundaki hareketlerini dille destekler. Sosyal inşa her zaman kural koyucudur. iii) Üçüncüsü, kurallar maddi varlıkları kaynağa dönüştürür. Böylece, denetim fırsatının yaratılmasında ve faydanın dağıtımında asimetrik yapı kendiliğinden ortaya çıkar. Çünkü kural, içeriğinde hiç bir şekilde tarafsız değildir ve bu nedenle kuralı kullanan başkalarını kontrol etme kabiliyeti elde eder.”

İnşacı kurama göre çıkarlar, kimlikten bağımsız olarak düşünülemez. Bu açıdan “çıkarcı kavramını kimlik meselesiyle sıkı bir şekilde bağdaştıran inşacı kurama göre sabit bir ulusal çıkar” yoktur. Bu doğrultuda devletin sahip olduğu kimliğe göre ulusal çıkarı da değişmekte, bir başka deyişle yeniden tanımlanabilmektedir. Devletler, kimliklerini inşa ettikten sonra çıkarlarını da, kimlikleri doğrultusunda, inşa etmektedirler. (Çakmakçı, 2014: 37). İnşacı yaklaşıma göre devletler uluslararası sistemde uyguladıkları dış politikada faydacı ve araçsal olmaktan daha çok inşa edilen sisteme uygunluk perspektifinden yaklaşılır. Sonuç olarak devletler, dış politika davranışını kimliğine, normlarına ve rollerine göre belirlemektedir.

1.1.5. Bağımlılık ve Dış Politika Yaklaşımı

Bağımlılık kavramı temelde; gelişmiş ülkeler onların kurup yönettiği küresel mali-siyasi sistemin (Wallerstein’in ifadesiyle “Dünya Sistemi”nin) bir sonucu olarak azgelişmişliğe vurgu yapmaktadır. Yerkürede merkez ve çevre diye adlandırılan iki tür

devletler topluluğu olduğunu, “kalkınmışlar” olarak adlandırılan merkezin çevrelerindeki “azgelişmişleri” sömürerek geliştiğini savunur. Bu kuramda bazı gelişmiş ekonomiler, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ekonomiler olarak niteleyeceğimiz ülkeleri, ekonomik-siyasi-askeri-kültürel-hukuki vb. birçok alanda kendisine bağımlı hale getirerek ve onları etki alanına alarak gelişmelerini engellemektedirler. Bu oluşuma araştırmacıların bakış açısı farklılıklar arz etmektedir. Bazı araştırmacılar (A.Frank, P.Baran) kolonileştirme ve merkez-çevre kapsamında, bazıları (P.Baran, Dos Santos, H.Cardoso) sermaye birikimlerine el koyma açısından olayı araştırırken, diğerleri de (Emmanuel, Wallerstein) eşitsiz mübadele ve emeğin serbest dolaşmaması gibi nedenler ortaya koymakta ve sistemi bu kavramlardan yola çıkarak savunmaktadırlar (Aydilek, 2011: 8).

Dış politika bağlamında bağımlılık, zayıf veya çevre bir ülkenin, güçlü veya merkez bir ülkeye, siyasi, iktisadi veya kültürel açıdan tek taraflı bağımlı olması sonucunda, dış politikasını da o ülke ile uyumlaştırması anlamını taşımaktadır (Efegil, 2012: 4).

Fakat bu açıklama kendi içerisinde eksiklikleri içermektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerin geri kalmışlığını abartarak ekonomik empreyalizmle açıklamaları, ve Asya’da, Afrika’da ve özellikle Latin Amerika’da ki değişimlerin ardındaki politik aktörleri ve ülkelerin yerel özelliklerini göz ardı etmeleri bu teorinin eksik tarafları olmaktadır (Aklar, 2009: 134).

Ancak her zaman siyasi ve ekonomik bağımlılıktan dolayı zayıf ülkenin güçlü ülke ile dış politikasını uyumlaştırması varsayımı hayata geçmemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HABER KAVRAMI VE HABER ÜRETİM SÜRECİ

Haber, bireylerin yakın ve uzak çevresiyle iletişimde ilgisini çeken olayları öğrendiği bir olgudur, bir ifade şeklidir, bir yazı biçimidir. Bu bağlamda haberin, bir iletişim olgusu olarak açıklanması gereği bulunmaktadır. Bu yüzden bu bölümde, haberin ne olduğu ve haberin nitelikleri, haber değeri, haberin unsurları ve üretim aşamaları gibi konulara açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

2.1. Haber Kavramı

Günümüzde, kitle iletişim teknolojilerinde yaşanan değişim ve gelişim sonucu, medya hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Medya gündelik hayatımızın merkezine yerleşirken, çevremizde ve dünyamızdaki gelişmeleri takip edebilmek için medya içeriklerine başvururuz. Hiç kuşkusuz, medyayla etkileşim sırasında en sık başvurduğumuz medya içeriğini haber metinleri oluşturmaktadır. Özellikle yazılı basında görsel öğelerle, biçimsel tasarımlarla desteklenen haber metinleri, ilgi duyulan konularda gazetecilik teknikleri kullanılarak bilgilerin ele alındığı metin olmaktadır. Medyayla etkileşim sırasında haber metinlerinin sık başvurulan medya içeriği olması, beraberinde haberin ne olduğu ve haber kavramının nasıl algılanması gerektiğini sorusunun yanıtlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Literatürde haber tanımlarına ilişkin çok sayıda değerlendirme mevcuttur. Bugüne kadar yapılan değerlendirmelerde haber tanımı üzerinde ortak bir görüş birliği sağlanamamıştır. İlk yapılan haber değerlendirmelerinde ‘olan her şey haberdir’ , ‘dün bilmediğimiz haberdir’ , ‘insanların üzerinde konuştuğu haberdir’ , ‘haber okuyucuların öğrenmek istedikleridir’ şeklinde tanımlar dikkat çekmektedir (Tokgöz, 2000: 162).

Haber tanımlamalarında dikkati çeken özelliklerden biri de haberin bir olayla ilişkilendirme çabasıdır. Başka deyişle, bu tür değerlendirmelerde haber bir olayın öykülediği metin olarak düşünülmelidir. Genel olarak bakıldığında, yapılan haber tanımlamaları arasında, ‘haber zamana uygun her şeydir.’ , ‘zamana uygun rapor haberdir’, ‘haber bir olayın raporudur’ gibi tanımlamalara da rastlamak mümkündür.

Diğer taraftan, haber tanımlarına bakıldığında haberle ilgili şu temel unsurlar görülmektedir: Haber yeni olmuş veya tekrar oluşan olaylar hakkındadır, bu yönüyle de

güncel niteliktedir. Haber sistematik değildir. Birbirinden ayrı ve bağımsız olay ve oluşumlarla ilgilenir. Haber dayanıksızdır ve sadece olay geçerli olduğu sürece yaşar (Güz, 1996:938).

Haber, “olay”dır. Olay ise çeşitli olguların, belirli bir yer ve zaman içinde geçmesi sürecidir (Girgin, 2007: 112, 113).

“Olay” ayrıca:

- a) Ortaya çıkan, oluşan durum,
- b) Sıradan olmadığı için topluluğun geniş ölçüde ilgisini çeken “olgu”dur.

“Olay”ı geniş anlamda düşünmek gerekmektedir. Olay, bir eylemin yanı sıra bir söylem de olabilir. Ya da “olay”ın içinde hem eylem, hem söylem bulunabilir.

Günlük hayatta gerçekleşen her olay haber olma niteliği taşımazken, belli olaylar yenilik, ilginçlik, önemlilik, zamanlılık, etki gibi özellikleri taşıdığı gerekçesiyle haber medyası tarafından ‘profesyonellik’ kriterleri çerçevesinde haber haline getirilerek iletilmektedir. ‘Profesyonel haber pratikleri içinde haber dilinin, nesnellik ve tarafsızlık gibi iki unsuru bünyesinde barındırması gerekmektedir. Nesnellik ilkesiyle birlikte gelişen bir diğer profesyonel norm ise haberin olaya ilişkin olması gerektiği olgusudur (İnal, 1996: 17). Yani gazetecinin, tıpkı bir “ayna” gibi, varolan olaya ve olguya ilişkin bilgiyi yansıtılabildiği ya da yansıtılabileceği düşünülmektedir. Habere yönelik bu yaklaşıma liberal yaklaşım denilmektedir.

Serbest liberal ekonomik temellerde şekillenen basın kuruluşunda herkesin görüşü ifade bulabilmekte ve böylece doğru düşüncelere kolayca ulaşabileceği görüşü ortaya konmaktadır. Böylece toplumda ayna görevini yürütecek olan basın kuruluşlarının gerçeğe aykırı görüşleri de teşhir etmesiyle, vatandaşların doğru karar almasına zemin hazırlamaktadır. Bu tür bir görüşün benimsenmesi haber ve haber yazımı konusunda bir dizi ilkeyi de beraberinde getirmiştir. Getirilen en önemli yenilik ise, sübjektif haber verme yerine objektif olarak haber verme ilkesinin benimsenmesidir. Buna göre gazeteci haber yaptığı olguya, kendi siyasal eğilimlerinden arınıp ‘nesnel’ ve ‘tarafsız’ bir gözle bakmalı, bunun sonucunda da ‘dengeli’ ve ‘yansız’ bir haber üretmelidir (İnal, 1996: 156).

Fakat liberal yaklaşımın aksine haber değerinin ilk teorisyeni Walter Lippmann, 1922 yılında yayınladığı ‘Kamuoyu’ adlı kitabında haberle gerçeğin aynı olmadığını altını çizmiştir. Lippmann’a göre haber toplumsal koşulların ya da durumun aynası da değildir. Güncel haberlerin o günkü olayların temsili bir dökümü sayılmayacağını, olup

bitenlerin çoğunu gazetecilerin görmezden geldiklerini vurgulayan Lippmann, aynı zamanda haberin okurlara ulaşmaya dek çeşitli müdahalelere uğradığının altını çizmiştir. Nitekim haberde tam nesnellik sağlanamadığı, içeriklere müdahalede bulunduğu, manipülasyonlara yol açıldığı, yanlış yaklaşımlarla bazı olayların gözardı edildiği de bir gerçektir (Bülbül, 2001: 110).

Haberin ne olduğuna ve habercilik yapmanın ne tür bir faaliyet olduğuna dair farklı yaklaşımlar da söz konusudur. Eleştirel yaklaşımlar adı verilen bu yaklaşımlar, haberin gerçeği olduğu gibi yansıtan metinler olduğuna ve habercinin de sadece olay ve kamu arasındaki bir aracı olduğuna kuşkulu bakmaktadır. Eleştirel yaklaşımlar, özellikle başlangıcında, medyanın kapitalist bir toplumda iş görmesinden ötürü, belirli sınıfsal çıkarları yansıtmaması nedeniyle “nesnel ve tarafsız haberciliğin de olamayacağını” vurgulamaktaydılar. Habercinin yaptığı işin, medya patronunun kişisel ve patronun ait olduğu sınıfın, yani sermayedarların sınıfsal çıkarlarını sürdürecektir ölüde varolan gerçekliği “çarpıtmak” olduğunu öne sürmekteydiler (Dursun, 2003: 70). Medya ve siyasal süreci birbirini etkileyen iki karşıt güç olarak ele alan liberal çoğulcu yaklaşımın yerine, medyayı siyasal, askeri ve ekonomik seçkinlerin söylemlerinin yeniden kurulduğu bir yer olarak ele alan eleştirel yaklaşım kuramlarında haber tanımı da değişmektedir (İnal, 1996: 45). Haber, bu seçkinlerin söylem metinlerinden biridir ve tarafsız olamaz.

Öznelliğin, bütün programlarda daha konunun düşünülmesinden ve seçiminden başlayarak kendini gösterir. Medyanın çevredeki olayların hepsini verme olasılığı teknik olarak imkansızdır. Medya dikkatle seçtikleri arasından sunum yapar. Bu süreçte, seçme ve dışarıda bırakma yoluyla yanlılık ortaya çıkar (Erdoğan, 2007: 181).

Yukarıda belirtilen haber anlayışları, öncelikle haber ile gerçeklik arasındaki ilişkiyi sorunlaştırmaktadırlar. Haber metnine liberal yaklaşım çerçevesinde bakıldığında, nesnesinin dünyada olup bitenler, olaylar olması anlamında, haberin nesneden kaynaklanarak varlık kazanmış olduğu söylenebilir. Buna karşılık eleştirel yaklaşım açısından bakıldığında, haber, dünyada olup bitenleri öznenin yani insanın, burada gazetecinin/habercinin ve onun içinde yer aldığı kurumun “anlaşılır kılmasıyla” oluşan bir metindir. Dolayısıyla habercilik de inşa edici/kurucu bir pratiktir, bir iştir (Dursun, 2003: 74).

2.2. Haber Nitelikleri

Bir haberin tüm unsurlarının eksiksiz biçimde oluşturma süreci bazı önemli nitelikler göz önünde bulundurularak gerçekleşmektedir. Bu bölümde değineceğimiz nitelikler haberin olmazsa olmaz koşullarındandır. Bir haberin nasıl olacağına ilişkin şu nitelikler sıralabilir:

2.2.1. Haber ve Nesnellik

Haber, gerçeğe sadık kalmalıdır. Olayın, durumun, kişilerin aktardıklarının çerçevesini ortaya koymalıdır. Bu açıdan nesnellik, gerçeğin doğru yazılması ve aktarılan olay dokusunun doğru olmasıdır. Haberin nesnelliği, gerçek durumun ortaya çıkması halinde, o gerçekliğin kamuoyuna verilmesini gerektirir. Haberci, izlediği olaydan insan olarak etkilense bile duyguların öne çıkarmamalıdır. İzlediği olay ya da kişiye ön yargıyla yaklaşmamalıdır. Haberde nesnelliğin sağlanması için olay ya da kurumla ilgili tarafların görüşlerine yer verilmelidir. Nesnellik habercinin haber kaynağına, olaya ya da duruma mesafeli yaklaşmasıyla sağlanır. Tersine durumda haberci kaynağın, olayın, durumun halkla ilişkiler görevlisi haline gelebilir. Haberci, haberin içinde yer almamalı, haberin bir parçası haline gelmemelidir (Aslan, 2002: 171).

Unesco'nun gazetecilikle geliştirdiği projelerde haberde nesnellik sürekli vurgulanmıştır. Nitekim çalışmaların genel çerçevesi içinde yer alan bir belirlemede “gazetecilik mesleğinin saygınlığı yönünden tarafsızlık konusunun açıkça gösterilmesi ve buna riayet edilmesi gerekmektedir” denilmiştir. İkinci geliştirme projesinin “ Haberde Dürüstlük ve Tarafsızlık” başlığı altındaki düzenlemesinin 1. Maddedi şöyledir; “Doğruyu, dürüstlüğü, tarafsızlığı ve nesnelliği her zaman korumanın önemini kabul etmek gerekir.” Geliştirme projesinin üçüncüsünde de yine nesnellik üzerinde durulmuştur; “Olayları ve olayı getirenin düşüncesi arasındaki ayrılıkları her zaman açık ve seçik olarak belirlemek ve bunu haber yazana bildirmek Yazı İşleri Müdürlerinin görevidir.” (Bülbül, 2001: 270).

2.2.2. Haber ve Doğruluk

Haberin doğru olması, haberde verilen bilgilerin doğru olması anlamına gelir. Yani yalan bilgi haberde yer almamalıdır. Bu hem haberi yazan hem de yayımlayan kurum açısından önemlidir. Yalan, kulaktan dolma bilgilerle oluşturulan haber, var

olanın dışında farklı anlamlara yol açar (Aslan, 2002: 157). Aynı zamanda haberin doğru olması, gazetecilerin görevlerini sorumluluk bilinci içinde yaptıklarının da kanıtı sayılmaktadır. Ayrıca haberin doğruluğu, gazetecilerin etik anlayışıyla da ilişkilendirilmektedir (Bülbül, 2001: 284).

2.2.3. Haber ve Gerçeklik

Habere konu olan bilgilerin gerçeğe uygunluğu olarak anlaşılır. Gerçeklik, olayın varlığının gerçek olması anlamına gelir. Haberi aktaranın amacı ; gerçeği ortaya çıkarmak olmalıdır. Bu yüzden gerçeğin peşinde koşan haberci, haberde gerçeğe uygun olmayan bilgileri kaynaktan aktarmışsa bu, kaynağın yanığı olarak değerlendirilmelidir. Ancak; haberci de gerçek ortaya çıkınca bu yanığı düzeltmelidir (Aslan, 2002: 169).

2.2.4. Haber ve Anlamlılık

Anlam iletimi üzerine kurulu olan iletişimde salt söylenmek istenen, sözün doğru olduğu değildir. Çünkü iletişim paylaşma, ortak referanslar denilen ideolojik çerçeve içinde, yaratılmış belli imajlar üzerinde dil ve görüntülerle bir amacı gerçekleştirmek için yapılan girişimdir. Anlamlılık da bu çerçeve içinde gerçekleşir (Aslan, 2002: 181).

2.2.5. Haber ve Kesinlik

Haberde yer alan bilgilerin doğruluğunun kesinliğinden ve kuşku götürmezliğinden emin olunması anlamına gelmektedir. Okuyucunun kafasında, haberi okuduktan sonra herhangi bir soru işareti bırakılmamalıdır. Okuyucuyu ikna etmeye yarayan kesin ifadeler, haberin etkinliğini artırır. Kesinlik, bir bilginin ya da kanaatin şüpheyeye düşmeden onaylanması durumunu getirir. Bir haberde açıklık ve anlaşılabilirlik ne kadar önemliyse kesinlik de aynı derecede önemlidir (Aslan, 2002:190).

Haberin okuyucu üzerindeki etkisini artıran kesinlik, haberin içerisinde gereksiz tekrarlardan kaçınılmasını sağlar. Haberde kesinlik, haberin doğruluğundan kuşku duyulmamasını sağlarken, belirsizlik olayın, durumun açık seçik biçimde adlandırılmamasından kaynaklanmaktadır. Bu da haberin tam olarak kavranamamasına yol açar.

2.3. Haber Değerleri

Herhangi bir eylemin ya da söylemin hedef kitlelere ulaştırılması için içermesi gerekli özelliklere “haber değerleri” denilmektedir. Çoğu söylem ve eylemler haber değeri bulunmadığı için hedef kitleye ulaştırılmamaktadır. Haber değerleri, gazetecilik yapan kitle iletişim araçlarındaki yetkililerin, eylem ya da söylemlerin seçimi, biçimlendirilmesi ve yayınlanması sırasında kullandıkları profesyonel kodlardır. Ayrıca haber değeri, muhabirden editöre gelen haberlerden hangilerinin haber yapılacağı konusundaki seçim ölçütleridir (Bülbül: 2001; 131).

Rigel, haber değerini, haber üretim aşamasında, medya kuruluşunun haber departmanında yer alan, genel yayın yönetmenlerinden stajyer muhabirlerine kadar tüm eşik bekçilerinin önlerine Türk gazetecilerin haber değeri algısına yönelik bir araştırma gelen enformasyondan hangisinin haber üretim sistemine alınacağına karar vermelerine yardımcı olan ölçütler olarak tanımlamaktadır. Konuyla ilgili ilk çalışma ABD’de 1922 yılında Walter Lippmann tarafından gerçekleştirilmiştir. Lippmann, yayınlanmaya değer bir haber ile yayınlanmaya değer olmayan haber arasındaki temel ayrımın ne olduğu sorusunun cevabını aramıştır. Ani gelişen, sürpriz, sansasyon içeren alışılmamış olayları, eleme sürecinde etkili faktörler olarak görmüş ve söz konusu olayların yüksek haber değerine sahip olduğunu ileri sürmüştür. Galtung ve Ruge, haber değeri kavramına genellenebilir kurallar içinden bakılmasını sağlamış, haber faktörlerini sistematikleştirmiş ve ayırtmışlardır. Haber değeriyle ilgili batıda ortaya konulan unsurlar Türk araştırmacılar tarafından da küçük farklarla kabul edilmektedir (Türk, Bıyık, Güven, İşi, 2013: 743).

Bir olayın haber olarak ele alınmasında, bazı özelliklere sahip olması gereklidir. Haberciliğin dayandığı bu seçim ölçütlerini tanımlayan haber değerleri şunlardan oluşmaktadır:

2.3.1. Hedef Kitle

Hedef kitle Haberciler neyin haber olup neyin haber olmayacağına karar verirken öncelikle yapacakları haberin kimleri ilgilendirdiğini ve dolayısıyla hitap ettikleri kesimini ilgi alanına girip girmediğini değerlendirmektedirler. Genel olarak haberin okuyucuyu doğrudan ilgilendirmesi gerektiği kabul edilmektedir (Gönenç, 59).

2.3.2. Etki

Haberin etkileme gücü, değerini artıran başka bir faktörü oluşturmaktadır. Haber ne kadar büyük grubu etkiliyorsa, değeri o denli fazla olacaktır. Bu etkileme, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası alanı kapsamaktadır (Bülbül, 2001: 137).

2.3.3. Zamanlılık

Zamanlılık son olayları ve gelişmeleri içermektedir. Belli konularda, örneğin politika, ekonomi vb. sürekli izlenen gelişmeler, zamanlılık değeri ile haber özelliğini kazanmaktadır. Haber içeriğinde "Ne zaman?" sorusuna verilecek yanıt, zamanlılık değerini göstermektedir (Bülbül, 2001: 132).

2.3.4. Yakınlık

Yakınlığı da zamanlılık gibi, haberin niteliğini kazanmasına özen gösteren bir haber değeri olarak kabul etmek gerekir. Her iki haber değeri, haberi yapan temel öğeler olarak, haber olarak izlenecek olay veya olaylar ortaya çıktıktan, daha doğrusu açık bir görünüm kazandıktan sonra, gazeteciler için anlamlı olmağa başlarlar. "Ne zaman" sorusu zamanlılık ilkesini gösterirken, "nerede" sorusu da yakınlık ilkesine işaret eder (Tokgöz, 2000: 65).

2.3.5. Önemlilik

Önemli kişiler, sayılar, garip olaylar, zıtlıklar haberi önemli yapan etkenlerden bazılarıdır. İnsanoğlu doğası gereği tanınmış kişiler hak kındaki haberleri zevkle, merakla izler. Tanınmış kişiler kadar, bazı ülkeler, kentler, kurumlar, kuruluşlar, haber değeri bakımından önemli olabilirler (Tokgöz, 2000: 66).

Tanınmış kişiler hakkında, haberleri izlemenin önemine Amerikalı yazar Curtis Mc Dougal şöyle değinmektedir (Tokgöz, 2000: 67):

"İnsanlar eşit yaratılmakla beraber bazıları diğerlerine oranla, habere konu olma bakımından daha çok önemli olabilirler. Bu durum onların toplumdaki yerlerinden, statülerinden ileri geldiği gibi, daha önce neden oldukları olağandışı bir hareketten dolayı devamlı olarak, ilgi çekmelerinden de kaynaklanabilir."

2.3.6. İlginçlik

Toplum sürekli bir devinim ve değişiklik içindedir. Tüm bu değişiklikler başlı başına haber olabilmektedir. Ancak bu olaylar arasından hangisinin seçilip duyurulması konusundaki ölçütlerden biri de ilginçliktir. Hangi haberlerin insanın ilgisini daha çok çekeceği her zaman gündemde olan bir konudur. Haberin oluşumunda ve yazımında temel etkendir (Gönenç, 60).

2.3.7. İlgi Çekme (Etkili ilgililik)

İlgi çekmek genelde, toplumsal ya da bireysel gereksinimleri yanıtlamaktır. Kişioğlu, daha çok kendini ilgilendiren konu ve alanlara karşı duyarlıdır. Böylesi olaylara yakındır ve ilgilidir. Bu denli yaklaşımlar aynı zamanda içgüdüsel bir tepki de sayılmaktadır (Bülül, 2001: 138).

2.3.8. Sonuç

Haberde sonuç öğesini değerlendirirken, şu sorularla işe başlamak anlamlıdır: Haberi bu kadar büyük hale getiren nedir? Kim bu haberi bu kadar büyütülmektedir? Ne sorusu bize sonuç ilkesini vermektedir (Tokgöz, 2000: 66).

Aslında, sonuç haber değeri taşıması, çatışma, gelişme veya kazalardan ileri gelmektedir. Çatışmalı, karmaşık olaylar ve sorunlardan ortaya çıkanları değerlendirme, sonucun önemini ve büyüklüğünü belirlemektedir. Bu bakımdan, bu nitelikler haberin yazılması yönünden de dikkate alınarak, böyle bir habere ne kadar yer ve zaman ayrılacağı kararlaştırılmaktadır. Daha başka deyişle, gazetecinin sonuç öğesini iyi değerlendirmesi, haberin önemini, büyüklüğünü belirlediği gibi, haber üzerinde yerinde ve doğru hüküm vermesinde, (news judgement) başarılı olmasına da yol açmaktadır.

2.4. Haber Üretim Süreci ve Haberin Unsurları

Haber üretimi; habere konu edilecek olaylarla ilgili bilgilerin toplanması olayların arasında seçim yapılması, haber öyküsüne dönüştürülecek olayların işlenmesi ve alıcılara sunulması etkinlik ve eylemlerin gerçekleştirildiği bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu süreçlerin her birinde değişik etmenler etkili olabilmektedir.

Bu çözümleme yani haber üretimi, başlıca 5 aşamada gerçekleştirilir (Bülül, 2001: 200).

a) Seçim: Gazetecinin en önde gelen işlevi, haber yapacağı olgu/olay/fikir ve sorunu seçmesidir.

b) Araştırma: Rutinler dışında seçimi yapılan olaya ilişkin gerekli araştırmaları yapmak, bilgi, veri ve belgeleri toplamak, haber üretimin ikinci aşamasını oluşturmaktadır.

c) İkinci Seçim: Haber konusunu belirleyen gazeteci, hangi yönlerine ağırlık vermelidir? Bu sorunun yanıtı ise gazeteciye ikinci bir seçime götürmektedir.

d) Süzme: Gazeteci olayı belirleyip, seçtikten sonra gerekli araştırmaları yapacak, hangi yönüne ağırlık vereceği konusunda ikinci seçimi tamamladıktan sonra sıra süzmeye gelecektir. Süzme aynı zamanda ayıklama ile eş anlamlıdır. Süzme ya da ayıklama sırasında ayrıntılardan bazılarını değerlendirme dışında tutacak, elinde kalanları ise biçimlendirecektir.

e) Kurgulama: Haber üretiminin son aşaması kurgulama, diğer anlatımıyla biçimlendirmedir. Bir olayı kurgulayıp haber haline getirmek, tanımlamaktan daha zordur. Kurgulamadan anlaşılan verileri temel alarak haber içeriğini düzenlemek, biçimlendirmektir.

Bu aşamalarda haber, eylem ve anlam bütünlüğü içinde, yalın bir dille, açık ve kesin ifadelerle ve tarafsızlıktan elden geldiğince kaçınılarak yazılmalıdır. Haberdeki her cümlelerin ayrı bir öznesi olması gerektiği asla unutulmamalıdır. Haberde, elden geldiğince telaffuzu zor kelimeler kullanmaktan kaçınılmalıdır. Teknik kelimeler de olduğunca az kullanılmalıdır. Haberde cümleler kısa olduğu gibi, paragraflar da kısa tutulacaktır. Her paragraf 4-5 cümleyi aşmamalıdır. Daha uzun paragraflar, hedef kitlenin habere ilgisini azaltmakta, hedef kitleyi haberden kaçırmaktadır (Girgin, 2007: 137).

Haberin oluşum sürecini tam anlamıyla kavrayabilmek için, haberi oluşturan unsurlara göz atmamız gerekmektedir.

Haberin içeriğinde olmazsa olmaz diye nitelendirilecek veriler haberin unsurları olarak değerlendirilir. Haberin içeriğinde yer alması zorunlu olan bu veriler, haberin içeriğini de belirler. Haber metninde haberin unsurları, içeriğin eksiksiz olmasını sağlar. Haberin unsurlarını ortaya koymak için istihbarat yapılır, veri toplanır. Dolayısıyla, kural olarak verisiz haber yazılmaz (Aslan, 2002: 59).

Haberin unsurları 5N1K olarak olarak formüle edilmiş sorular bütünüdür. Bunlar Ne, Nerede, Ne zaman, Nasıl, Neden, ve Kim soruları olmaktadır. İster magazin haberi,

isterse siyasi bir polemik haberi olsun, her haberde bu 6 unsurun bulunması zorunludur. Kimi zaman bu unsurlardan biri ötekinden daha önemli olabilir; ancak bu önemsiz olan unsurun haberde belirtilmemesini gerektirmez. Olaylar, durumlar ve açıklamaların ne olduğu, kim tarafından yapıldığı, ne zaman olduğu, nasıl meydana geldiği gibi ayrıntılar haberde yer almıyorsa, bu haber eksik bir haberdir. Dolayısıyla okur ya da izleyici gerektiği kadar açık ve öz olarak aydınlatılmamış olur. Gazeteci tarihe tanıklık eder. Tarihi gibi olayları derinlemesine araştırmaya da, yazılan haberler yaşanan günün tarihe bıraktığı izlerdir. Bu nedenle haberin unsurlarının eksiksiz olması ve üstünkörü bilgilerle kafa karıştırılmaması gerekir. 5N+1K unsurlarının eksik olması, okuyucu ya da izleyicinin kafasında soru işaretleri doğurur ve gazeteciye olan güveni sarsar. Eksik haber, yeterince araştırılmamış haberdir ve dolayısıyla doğruluğundan şüphe edilir (Arsan ,2005: 139)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DIŞ POLİTİKA HABERCİLİĞİ

Günümüzde haberciliğin en önemli özelliklerinden birisi iktidarla olan yakından ilişkisi olmuştur. Haber ve habercilik alanında bilginin iktidar aracına dönüşmesinden dolayı iktidar ve medyanın birbirine bağımlılık sürecinde işleyen yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dış politika ve iç politika ayrımının belirsizleştiği bu dönemde habercilik mesleğide ulusları etki altına alan bir güç haline dönüşmüştür.

Güçlerini birbirleri arasındaki ilişkilerden alan sistem içerisinde çalışan habercilik alanında son dönemde dış politika haberciliği ön plana çıkmayı başarmıştır. Alan haberciliği olarak karşımıza çıkan dış politika haberciliği 20. yy'dan itibaren şekillenmiştir. Tüm dünyada olan bitenleri okuyucusuna ulaştırmayı amaçlayan dış politika haberciliği dünya haberciliği ya da dış habercilik gibi isimlerle tanımlanan bir alan olmaktadır (Küçükyılmaz, Çopur, 2013: 19). Dış politika haberciliği ülkeler arasındaki savaşlar, tüm dünyayı yakından ilgilendiren yapısal değişimlerle beraber önem kazanıp gelişmiştir.

Ulusun devleti temsil ettiği bir uluslararası ilişkiler sisteminde dış habercilik oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca dış habercilik bu uluslararası ilişkiler sisteminde egemenlik, savaş, barış, uluslararası hukuk, diplomatik ilişkiler, siyasi rejim vb. dallardaki bilgi akışı ile biçimlenirken, dış haberciliğin ilgi alanındaki ülkeler arasındaki ilişkileri gösteren bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitle iletişim araçlarının toplum içerisinde daha yaygın olarak kullanılmasıyla dış habercilik alanındaki konular da bir çok kişi tarafından daha yakından takip edilmeye başlanmıştır. Fakat, birçok haber alanında olduğu gibi dış habercilik alanında da yayınlanan haberin gerçeklik payının sorgulanması yerinde olacaktır (Küçükyılmaz, Çopur, 2013: 19).

Dış politika haberciliğinin genel yapısından önce dış politikayı ve bu alanın basın ile olan ilişkisini anlamakta fayda vardır. Dış politika genel olarak 'Bir devletin kendi sınırları dışında milli menfaatlerini gerçekleştirmek için izlediği amaç, hareket tarzı ve kullandığı usuller' olarak tanımlanabilir. Her ülkede genel olarak dış politikayla veya dış politikanın bir bölümüyle ilgilenen özellikle bu konular üzerinde yorum ve görüşlere sahip olan kişiler ve yığınlar vardır (Karadoğan, 1996: 55). Kamuoyunu oluşturan bu yığın "halkın kamusal ilgi konularına ilişkin kanılarının toplamı, genel

kamunun üyelerinin siyasal konular ya da güncel olaylar hakkındaki tutumlarının anlatımları” veya basit bir tanımla; bireysel düşünce ve tavırların genel bir toplamıdır. Basın da bireysel düşüncenin oluşması için gerekli olan bilginin ve başkalarının referans kaynağı tavırlarının ana kaynağı olduğuna göre, kamuoyunun oluşmasında önemli bir etkinliğe sahiptir ve dolayısıyla da oluşumunu etkilediği kamuoyunun etkinliği ölçüsünde dış politika üzerinde bir etki sahibidir (Arslan, 2007: 74).

Dış politikada kamuoyundan söz edilebilmesi için, her şeyden önce halkın o konuda fikir sahibi edilmesi gerekmektedir. Dış politika konularında halkın bilgi sahibi edilmesinde basın önemli rol oynamaktadır. Basın bir yandan kamuoyu oluşturmaya çalışırken diğer yandan dış politika konusunda fikir sahibi olanların görüşlerini yansıtmaya olanağına sahiptir. Basın kamuoyu oluştururken en azından belli bir olaya ya da soruna ayırdığı yer ve verdiği önem ile iktidarın ve halkın dikkatini çekebilir. Bu konuyla ilgili tartışma, düşünme ve karar sürecini başlatabilir (Karadoğan, 1996: 55).

Basının dış politika üzerindeki asıl etkinliği, kendisinin de bir parçası olduğu dar bir seçkinler grubunun etkinliğinden kaynaklanmaktadır. Dünyanın her yerinde dış politikada etkinlik dar bir “düşünce oluşturucularının” tekelindedir. Bunlar politikacılar, işadamları, uzmanlar, bilim adamları, yazarlar, etkin sanatçılar, sendikacılar vb. olarak sıralanabilir. Bunlara gazete sahipleri, başyazarlar, yorumcular da eklenebilir (Arslan, 2007: 74).

Toplumsal piramidin bu doruk noktasının hemen altında ise dış politikada yine belirli bir etkinliği olan daha genişçe bir grup gelir. Bunlar dış politika olaylarını izleyen, bu konuda ilgi ve bilgi sahibi, belirli sorunlar etrafında mobilize olabilen ve genel kamuoyuna ulaşarak onu da etkileyebilen ya da sürükleyebilen gruplardır. İşte dış politika üzerinde asıl etkinlik bu seçkinlerdedir.

Basın, hem bu seçkinler ordusunun bir parçasıdır hem de bunlar arasındaki ve bunlarla hükümet arasındaki tartışma ve diyalogun platformudur. Dış politikadaki etkinliği de buradan kaynaklanmaktadır. Genel olarak dış politika, kamuoyunu oluşturan seçkinlerin hem bilgi kaynağı, hem de düşüncelerinin, tavırlarının isteklerinin yönetimlere ulaşma aracı olan basın, aynı zamanda küçük ama kararlı grupları harekete geçirerek ya da bunlar harekete geçtiklerinde onların sözcüsü olarak, dış politikayı etkileyebilmektedir (Arslan, 2007: 75).

Basın ayrıca söz ve güç sahibi kamuoyunu yöneticilere yansıtarak ve dolayısıyla bir anlamda hükümetlerin dış politika gündemini de belirleyerek de dış politika üzerinde

etkin olabilmektedir. Tabii yer verdiği dış kaynaklı haberlerle de basın, yöneticilere dış politika açısından yeni gündem maddeleri getirmektedir. Basının bu biçimlerde, iç ve dış kaynaklı olarak karar vericilerin dış politika gündemini bir ölçüde olsun belirleyebilmesi, basının dış politika üzerindeki etkinliği açısından fevkalade önemli bir güçtür. Ayrıca basın, bugün hala iktidarlar için, parlamentolar ve kamuoyu yoklamalarından da önde gelen kamuoyunu saptama ve ölçme aracıdır. Kamuoyuna duyarlı yönetimler ve dış politik konular söz konusu olduğunda, doğal olarak basının etkinliği de bu işlevi ölçüsünde artmaktadır.

Basından elde edilen bilgilerin, çeşitli devletlerin dış politikalarını anlaşılmasında, uluslararası ilişkiler konusunda perspektif elde edilmesinde ve bu konuların yazılarak geniş kesimlere ulaştırılmasındaki rolü yadsınamaz. Sonuçta da doğrudan basından oluşan bilgi temeli, karar vericilerin uygulamaya koyacakları dış politikayı ve kitlelerin, ulusların dış politikayı dolaylı olarak belirlemelerini etkilemektedir (Arslan, 2007: 70).

Görüldüğü üzere basının dış politika alanındaki etkinliği belirleyici ve denetim gücünden gelmektedir. Ancak son yıllarda ülkemiz basınında yaşanan tekelleşme olgusunun her konuda gibi bu noktada da sorun yaşatacağı düşünülebilir. Çünkü sadece iki ve ya üç görüşün hakim olduğu bir basın sektöründe tarafsızlıktan söz etmek de zor olmaktadır. Özellikle Türk dış politikasını ilgilendiren konularda basının daha duyarlı hareket etmesi gerekmektedir (Karadoğan, 1996: 55).

Mevcut maddi/teknolojik koşullarda ancak belli imkânlarla sahip olan yapıların medya sektöründe yer alması ve her yapının da gelişmeleri kendi gözünden haberleşmesi “kaçınılmaz” olduğuna göre, medyanın sadece “objektif habercilik” iddiası değil “çok seslilik” iddiası da ciddi soru işaretleriyle malul olmaktadır (Denk, 2009: 2).

Fakat burada söz konusu olan yapısal sorunların ya da komplikasyonların en azından dış politika ve uluslararası ilişkiler söz konusu olduğunda ciddi oranda devre dışı olabileceği söylenebilir. Medya kuruluşlarının yapısal özelliklerinin “olumsuz” etkisi, genel olarak paylaşılan düşünce, politika ve ortak değer yargılarına dayanan “ulusal çıkar” söz konusu olduğunda en azından ilgili ulus/toplum özelinde anlamını büyük ölçüde yitirmektedir. Kaldı ki, uluslararası/dış politika bağlamında “çok seslilik” ve “objektiflik” illa ki birincil öncelikler değildir ve/veya buna ihtiyaç ve talep de zaten yoktur. (herhangi bir ülkenin doğrudan ya da dolaylı taraf olmadığı gelişmeler

konusunda “objektif” haber yapma konusunda daha rahat hareket edileceğiyse açıktır.) Ne var ki, böylesi genel geçer yaklaşımların dayandığı varsayımlar hem teorik hem de pratik açılardan sorgulanmaya muhtaçtır (Denk, 2009: 4,5).

3.1. Türkiye’de Dış Politika Haberciliği

Son yıllarda Türkiye’nin uygulamış olduğu aktif dış politikası yaklaşımı sonucunda gözlerin biraz daha dışarıya çevrilmesine ve dolayısıyla dış haberciliğin de daha revaçta bir alan haline gelmesine imkân vermiştir. Giderek daha çok aktörle daha çeşitli ilişkiler geliştiren bir Türkiye profili, medyanın da dış habercilik alanına daha fazla ilgi göstermesini ve daha fazla sayfa ayırmasını zorunlu kılmıştır (Küçükylmaz, Çopur, 2012:124).

3.1.1. Türk Dış Politika Haberciliği: Haber Değeri ve Haber Üretimi

Türk basınında dış/uluslararası politika gelişmelerinin haberleştirilme şekli ele alınırken irdelenmesi gereken ilk konu kuşkusuz haber değerine sahip olduğu düşünülen gelişmelerin nasıl belirleniyor olabileceğidir. Genel olarak hangi konuların haber yapıldığı, dolayısıyla da hangi konuların da genellikle haber yapılmadığı konusunu mümkün mertebe açıklığa kavuşturabilecek veriler bu çerçevede anlamlı olabilir. Dış politika haberleri seçilirken yayıncılar okuyucu ilgi ve beklentilerini bir şekilde hesaba katmaktadır ama her bir medya kuruluşunun (medyanın yukarıda değinilen yapısal özellikleri gereği) verdiği haberleri ve bunların içeriklerini kendi bakış açısıyla (siyasi, ekonomik, ulusal, vs.) harmanlamış daha doğrusu şekillendirmiş olduğu da bir gerçektir (Denk, 2009: 9).

Daha öncesinde yapılan Medya İzleme Grubu raporlarındaki elde edilen verilere bakıldığında, bahse konu iki araştırmada da Türk basınında uluslararası politika haberlerinin konu dağılımında çok büyük dengesizlikler olduğu tespit edilmiştir. Haberlerin çok önemli bir kısmı ABD dış politikası, Avrupa siyaseti (Avrupa-Avrupa birliği) ve kısmen kronik Filistin sorununun da etkisiyle Ortadoğu konularında olmakta ve diğer alanlarda kimi önemli gelişmelerin yaşandığı durumlarda bile bu üç alan toplam haberlerin kabaca en az yarısını oluşturmaktadır.

Fakat son dönemde Türkiye’nin içinde bulunduğu coğrafyanın da etkisiyle dış politika alanında Ortadoğu konusu bir hayli gündemde yerini almıştır. Özellikle Arap Baharının ortaya çıkışı ve beraberinde Türkiye’nin bu değişim alanında ki hem küresel

hem de bölgesel rolü nedeniyle dış politika bu konu üzerinde yoğunlaşmış ve Türk basınında gündeminde dış politika haberleri bu konuya yer vermiştir. Tabii ki Arap Baharı süreciyle başlayan netameli gidişat Suriye’de zirve yapınca, bu ülkenin en yakın komşusu olarak Türkiye de yeni durumdan en olumsuz etkilenen ülke noktasına gelmiştir. Türkiye için hem iç politika hem de dış politika meselesi haline gelen Suriye Türk Basının gündemini bir hayli meşgul etmiştir. Bu konu ayrıca Türkiye’nin Suriye Sorununa Yönelik Dış Politika Haberciliği bölümünde ele alınacaktır.

Genel olarak dış politika haberciliği açısından “konjonktürel” haber değeri taşıyan kimi gelişmeler dışında Türk basının belli ülkelerle ilgili haberlere yoğunlaştığı görülmektedir. Çoğu bölge ve konu neredeyse ancak “sansasyonel” ve “çarpıcı” gelişmeler olduğunda “haber değeri” taşımakta, bu ise dünyanın her bölgesinden “önemli” gelişmelere/olaylara odaklanılmasından ziyade dünyanın bazı yerlerindeki neredeyse tüm gelişmeleri haberleştirmek bazı yerleriyse ancak çok önemli gelişme olursa sayfalara taşımak anlamına gelebilmektedir. Burada tabii ki Türk basının maddi olanaklarının bu kadar geniş haber ağlarına sahip olmamasının olası etkilerini hemen not etmekte yarar vardır (Denk, 2009: 10).

Yapılan çalışmalara bakıldığında gündem belirleme modeli kapsamında basında dış politika haberlerinin özellikle, Türk dış politikasındaki önemli sorunlar üzerine odaklandığı gözlenmiştir. Diplomasi ilişkileri, basının gündeminde çok fazla yer almamaktadır. Gazetelerin vitrin sayfalarında yer alan dış haberler değerlendirildiğinde, ağırlıklı olarak, siyasi nitelikli konu ve olayların haber yapıldığı görülmektedir. Dış olaylar; “doğrudan öğrenilmeyen konular” arasında yer aldığından ve insanların, bu konudaki haberleri doğrudan kişisel deneyimleriyle edinemeyecekleri gerçeği ve insanların dış olaylarda, basına daha bağımlı olması, basında dış olayların haber yapılma oranını arttırmaktadır. Dış olaylar; gündem belirleme araştırmalarında, doğrudan öğrenilmeyen konulara en iyi örneği oluşturmaktadır. Bu tarz konuların, kamu gündemini etkileme gücü de daha fazla olmaktadır (Terkan, 2005 : 579).

Türkiye’de dış politika haberlerinin üretim sürecinde ulusal ve uluslararası ajanslar ve de muhabirler önemli kaynaklar olmaktadır. Fakat günümüzde teknolojik gelişmeler ile birlikte sosyal medya da dijital dünyanın önemli haber kaynakları arasına girmeyi başarmıştır.

Türkiye’de en önemli haber ajansları: Anadolu Ajansı (AA), Doğan Haber Ajansı (DHA), İhlas Haber Ajansı (İHA) ve Cihan Haber Ajansı (Cihan). Türkiye’de

dış habercilikte en çok kullanılan uluslar arası haber ajansları: Associated Press (AP), Reuters ve Agence France-Presse (AFP).

Dış politika haberciliğinde kullanılan diğer haber kaynağı ise muhabirler olmaktadır. Bunlar ya Ankara'daki diplomasi muhabirleri ya da varsa yabancı ülkelerdeki muhabirler olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun yıllar Washington, Brüksel, Londra, Paris ve Berlin gibi sadece Batı başkentlerinde ve belki ilaveten Moskova'da muhabir bulunduran Türk medyası, son dönemlerde Bağdat, Şam, Tahran, Kudüs, Kahire ve Doha gibi önemli Ortadoğu başkentlerinde de daimi muhabir bulundurmaya başladı. Son dönemde TRT kanalı dünyanın hemen hemen her yerinde muhabir bulundurmaya gayret göstermiştir. Özellikle Orta Doğu, Asya ve Afrika gibi coğrafyalarda da muhabir görevlendirmesi, çok boyutlu hale gelen Türk dış politikasının medyadaki bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Küçükylmaz, Çopur, 2012: 129).

Dış politika haberciliğinde haberin üretim süreci şu şekilde olmaktadır. İlk olarak haber kaynaklarından elde edilen haberler genellikle haber editörüne aktarılır. Bu noktada haberi seçme sürecini Habertürk Tv dış haberler Editörü Vildan Ay şu şekilde açıklamaktadır.

“Bir dış haberci bütün gününü haber merkezinde oturup akan haberlerin hızına yetişmeye çalışarak geçirir. Bizim işimiz haber üretmek olduğu için sürekli haber yazıyoruz. Dünyanın dört bir yanından haberler akıyor ve biz hangi haberi seçeceğimize değil, hangi haberi seçmeyeceğimize karar vermeye çalışıyoruz. Neyin haber değeri taşıdığı çok eski ve derin bir tartışmadır. Bunun yazılı kuralları yoktur. Çalıştığımız kurumun öncelikleri ve hassasiyetleri, izlenme/okunma kaygısı, editörün inisiyatifi başlıca kriterlerdir.”

Tüm bu süreçte içsel bir oto sansür olabilir ve muhabirden haber müdürüne kadar her pozisyondaki kişiler, içinde bulunduğu medya grubunun genel perspektifine uygun olarak haber üretebilirler. Bu bir sansür değildir; daha çok otomatik işleyen bir algılama sürecidir. Dolayısıyla aynı olaya bakan iki farklı muhabir iki farklı haber yapabilir ve bunu kişisel özelliklerden çok bağlı bulunan medya grubunun pozisyonuyla ilişkili düşünmek daha doğrudur (Küçükylmaz, Çopur, 2012: 130).

Diğer yandan burada genel olarak basının diğer haber alanlarında olduğu gibi dış politika haberlerinin üretim sürecinde de kendine ait önceliklerin olduğu göze çarpmaktadır. Fakat bazen dış politikayla ilgili haberlerin üretim sürecinde ulusal çıkar etkisi öne çıkabilmektedir. “Ulusal çıkar” algılamasının, daha doğrusu Türk basınının

içinde görev yaptığı anlam dünyasının, haberlerin seçilmesinde ve sayfaların oluşturulmasında etkisi olduğu söylenebilir.

3.1.2. Türk Basınında Dış Haberciliğin Temel Sorunları

Türkiye’de dış haberciliğin işleyişiyle ilgili en temel iki problem alanından bahsedilebilir; birincisi nitelikli dış habercilik yapılmasını engelleyen teknik ve meslekî sorunlar, diğeri de tüm imkânlar yerinde olsa bile son dönem Türkiye’sini ve dünya sistemindeki değişimleri okumak, anlamak ve anlamlandırmakta yaşanan sıkıntılar ve yetersizliklerdir. Bugün ulusal medyanın önde gelen birçok mensubu, son dönem Türk dış politikasındaki değişimleri medyanın yeterince doğru ve zamanında okuyamadığı kanaatini taşımaktadır (Küçükylmaz ve Çopur, 2013: 75). Bu tespitin temel sebepleri arasında *uzman gazetecilik ve alana hâkimiyet sorunu, ideolojik-politik etkiler ve altyapı eksikliği* gibi maddeler sayılmaktadır. Bu maddeler, aynı zamanda Türkiye’deki dış haberciliğin temel sorun alanları olarak da nitelendirilebilir.

Türk basınında dış haberciliğin belki de en önemli sorun alanı, uzman gazetecilik konusundaki eksikliklerdir. Son yıllarda hızlı bir biçimde, başta komşu ülkeler olmak üzere, yakın ve uzak bölgelerde etkinliğini artıran Türk dış politikasını takip edip anlamak ve habere dönüştürmek için belli ölçülerde o bölgeleri bilen/tanıyan uzman gazetecilere ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak uzun yıllardır dış haberciliğe yeterince yatırım yapmamış olan Türk basını, şimdi bu uzman gazetecilik eksikliğini derinden hissetmektedir. Birçok ulusal gazetede sadece bir sayfa ayrılan dış haberler, büyük bölümü ajanslardan çevrilmiş dünya haberleri ve (varsa) Ankara’daki diplomasi muhabirinden gelen haberlerle doldurulmaktaydı. Bu durum, Türk basınının dış haberciliğe yeterince önem vermediğinin açık bir göstergesidir.

Aslında Türkiye coğrafi konum ve doğal kaynaklar açısından dikkatleri üzerine çeken bir ülke olduğu kadar, Kıbrıs- Yunanistan, Balkanlar, Orta Doğu, Kafkaslar gibi ülkeler de, uluslararası iliksiler açısından son derece hareketlidir. Ancak Türk medyası dünya ile ilgili haberlerinde Amerikan kaynaklarına bağımlı haldedir. Türkiye’de dış habercilik, yabancı gazete, dergi ve TV kanallarından haberlerin tercümesi yapılarak yürütülmektedir. Çünkü dünyanın en büyük haber üreticileri Amerikan haber üreticileridir. “...yalnızca Birleşik Amerika’daki haber ajanslarında haber ajanslarının geçtiği dış haberler, haftada 200 bin kelimeyi bulmaktadır. Bu haber ajanslarının ve yayın organlarının kullandıkları dış muhabir sayısı, olağan durumlarda, 300 ile 400

arasındadır, bunalım dönemlerinde bunların sayısı , olay yerine gönderilenlerle 700'e çıkıyor". Associated Press ajansı, bir zamanların United Press Ajansı, onun dışında CNN, 1991'deki Körfez Savaşı'nda görsel gazeteciliğin en etkili organı haline gelmiştir. Wall Street Journal basta olmak üzere The New York Times ve onun Avrupa'daki uzantısı olan International Herald Tribune gibi gazeteler daima Türk medyası tarafından da ciddiye alınmakta ve ana haber kaynağı olarak değerlendirilmektedir (Erdoğan, 2007: 78).

Yine yapılan araştırmalar kapsamında Medya İzleme Grubu raporları çalışmalarının verilerinden de destek alarak belirtmek gerekirse, Türk basınının büyük ölçüde kendi öz kaynakları dışındaki haber kaynaklarına bağlı olduğu ya da bağlı olarak hareket ettiği görülmektedir. Dahası, teknolojik/profesyonel saygınlık ve yetkinlik atfetme nedeninin yanı sıra muhtemelen Türkiye'nin Batıcı içsel ve dışsal yöneliminin de etkisiyle kullanılan yabancı haber kaynaklarının çok büyük bir kısmının Batılı kaynaklar ("uluslararası" haber ajansları) olduğu da dikkat çekmektedir (Denk, 2009: 13).

Türkiye'de dış politika haberciliği alanında karşılaşılan diğer bir konu köşe yazarlarıdır. Dış politika hakkında yazan köşe yazarları genelde gazetenin dış haberler servisinden bağımsız olarak yazılarını yazmaktadır. Dış politika yazarlarına ilişkin birkaç önemli konu vardır; birincisi bu kişilerin sadece dış politika yazıp yazmamaları, ikincisi alanda ne derece bilgili/uzman oldukları, üçüncüsü dış politikaya ideolojik kalıplarla bakıp bakmadıkları ve dördüncüsü de olması gerekenden fazla yazıp yazmadıklarıdır. Alanı iyi tanıyan, nitelikli ve istikrarlı olarak sadece dış politika yazan ve ideolojik önyargıları olmayan köşe yazarlığının, Türkiye pratiğinde eksikliği hissedilen bir *ideal* olduğu söylenebilir (Küçükylmaz, Çopur, 2012: 125).

Ankara'daki diplomasi muhabirleri başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıklardan ve yabancı ülke temsilciliklerinden haber toplarlar. Bunun için de bu haber kaynaklarıyla belirli bir ilişki kurmuş olmaları gerekir. Ancak İstanbul'daki dış haberler bölümünde uluslararası politikaya ilişkin haberlerin çoğu ajanslardan ya da internet kaynaklarından temin edilerek, Türkçeye tercüme edilmekte ve bu şekilde habere dönüştürülmektedir. Bu bakımdan İstanbul'da dış haberciliğin büyük oranda bir 'tercüme' işi olduğunu söylemek pek de yanlış olmaz.

Habertürk Dış Haberler Şefi Ceyda Karan ile yapılan ‘Türkiye’de Dış Politika Haberciliği’ adlı söyleşide tercüme gazetecilik hakkında şunları belirtmektedir (Yantuna, 2011: 2):

“Türkiye’deki dış haberleri o kadar küçümsüyor, dünyada olup bitenlere o kadar uzak duruyoruz ki genç ve deneyimsiz bireyleri tercüman gibi işe alıyor ve onlardan haber oluşturmalarını bekliyoruz. Oysaki iyi haberci olmak siyasi gelişmelerin mevzu bahis olduğu haberleri takip etmek, farklı kaynaklardan inceleyerek bilgileri süzmek anlamına gelir. Türkiye’de ise bu işin kalitesini sorgulamamız lazım çünkü sürekli olarak yanlış bilgileri yaymakla meşgulüz. Branşlaşma bu anlamda çok önemli bir süreci kapsıyor. Çünkü Türkiye’de şu aşamada dış habercilik ve dünya algısı sürekli olarak Türkiye’yi izah etmek için dünyaya bakmak kapsamında ilerliyor ve olaylara yerel yaklaşmamıza yol açıyor.”

Dış habercilik çok pahalı bir habercilik türüdür. Bir ülkeden haber akışı sağlayabilmek için bir gazetenin ya da bir ajansın, en az bir yabancı dil bilen, oldukça kabiliyetli en az bir elemanı, teknik donanımıyla istenen ülkede istihdam etmesi gerekmektedir. Bütün dünya olmasa bile sıcak bölge veya noktalarda haberci bulundurmak, gelişen haberleri Türkiye’deki merkeze ulaştırmak oldukça pahalı bir sistemi gerektirmektedir. Ancak bu emekler haber bültenlerine yansıtılmamaktadır. Çoğu zaten en az bir yabancı haber ajansına abone olan kurumlar, kendi muhabirlerinin ya da yerli ajansların yurtdışı haberlerini istenen ölçüde kullanamamaktadır. Bu yüzden “Avrupa’nın dört ülkesinin muhafazakâr gazeteleri editoryal ittifak başlatarak, ‘Avrupa Gündelik Gazeteler ittifakı’ adıyla özellikle dış muhabir ağını bir havuzda birleştirme kararı almışlardır. Büyük haber ajanslarının tüm dünyaya yaptığı hızlı ve güvenilir haber servisi, pahalı ve bazen riskli olan dış haberciliği sekteye uğratmaktadır (Erdoğan, 2007: 79).

Bu gibi sorunlara rağmen son dönemde yayın hayatına başlayan bazı kanalların yatırımları ve diğer bazı haber kanallarının bu yöndeki çabaları ile dünyanın farklı bölgelerindeki muhabir sayısı artmaktadır. Ancak mevcut koşullarda nitelikli kişilerin medyada yer almak için bugünkünden daha iyi bir istihdam politikasına ihtiyaç olduğu konusunda hemen herkes hemfikirdir. Gerek çalışma koşulları, gerekse ücretler noktasında medya mensupları arasında tam bir iş tatmini yoktur. Ancak Türk mediasındaki yapısal sermaye dönüşümleri ve sektöre yeni oyuncuların girmesi gibi temel faktörlerin, medya mensuplarının daha iyi şartlarda çalışmalarını sağlayacak bir zemin oluşturduğu söylenebilir (Küçükıılmaz, Çopur, 2012: 128).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE'NİN 2012 SURIYE KRİZİNE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

4.1. Arap Baharı ve Türkiye- Suriye İlişkileri: 2012 Suriye Krizi

Ortadoğu halklarının rejimlerine yönelik göstermiş oldukları protestoları diğer adıyla Arap Baharı, hem bu eylemlerin gerçekleştiği ülkelerde hem de diğer devletlerin dış politikalarının süreçlerinde yer almıştır. Uzun süredir dikkat çeken Ortadoğu'daki sosyal, siyasi ve ekonomik problemler son dönemlerde silahlı çatışmaların çıkmasına neden olmuştur. Bir çok ülkenin lideri bu süreçte ülke sorunlarını çözebilecek başarılı adımlar atamadığından yönetimden uzaklaşmıştır. Bu liderlere örnek olarak Zeynel Abidin bin Ali, Hüsnü Mübarek, Abdullah Salih ve Muammer Kaddafi verilebilir. (Çağlar, 2012: 43).

Özellikle bu siyasi değişimin ardından Suriye, yaşanan gelişmeler sonucunda, Türkiye dış politika açısından sorun teşkil etmeye başlamış ve iki ülke arasındaki ilişkiler kriz noktasına gelmiştir. Bu noktadan itibaren genel olarak Türkiye-Suriye ilişkilerine ve buna bağlı olarak Türkiye'nin Suriye sorununa yönelik dış politikasının genel seyrine bakacak olursak; ilk olarak Suriye'de başlayan Arap baharı etkisiyle Türkiye'nin bu süreçte etkin rol oynamak istemesi ve ortaya çıkan riskler yüzünden politikalarını revize etmesi göz önüne alınması gerekmektedir.

Türkiye'nin Sıfır Sorun söylemiyle başlattığı Ortadoğu'da AB benzeri birlikler oluşturma hedefi ve "bölge ülkelerine model olma iddiası" Suriye krizi yüzünden yara almış, bu ülkelerin bazılarıyla deyim yerindeyse çatışmanın eşğine gelmiştir. Bölge ülkeleri krizin başından itibaren Suriye konusunda uzlaşmaz iki cepheye ayrılmıştır. Bilindiği üzere, Suriye krizinde, Türkiye, Suudi Arabistan, Katar ve Ürdün'ün yer aldığı Sünni-Selefi ve "Batı yanlısı" eksen BAAS rejiminin değişmesi; İran, Rusya, Irak ve Lübnan'ın yer aldığı Şii ve "Batı karşıtı" eksen ise devamı yönünde aktif çaba göstermiştir (Ertuğrul, 2012: 2).

Arap Baharı'nın Suriye'de baş göstermesiyle meydana gelen protestoların daha sonrasında iç savaş oluşturmaları, Suriye rejimi üzerinde bir baskıya sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla Suriye krizi sadece Türkiye açısından değil aynı zamanda farklı çıkar gruplarının dahil olduğu bir kriz alanı haline dönüşmüştür. Günümüzde Suriye, bölge ve bölge dışı devletlerin karşı karşıya geldiği siyasi bir çatışma alanı olmuştur. Ortadoğuda

Suriye üzerinden İran'a yönelik politika girişimleri eski iki karşıt güçleri yeniden karşı karşıya getirmiştir: İran ve Suriye karşısında Türkiye, Suudi Arabistan, ve Katar. Bu saflaşmalardan İran ve Suriye cephesine ek olarak Rusya destek verirken Türkiye, Suudi Arabistan, ve Katar cephesine ise Avrupa ve Birleşik Devletler dışarıdan destek vermektedirler. Dolayısıyla Suriye Krizi'nin diğer Arap Baharının geçtiği Ortadoğu ülkelerinden farkı, bölgesel ve küresel aktörlerin bu süreçte geri adım atmamasıdır (Çağlar, 2012: 44).

Türkiye ise, Arap Baharı Kuzey Afrika'da ilerlerken, Suriye'ye hızlı bir şekilde yenilenen konjonktür karşısında bir yol haritası sunmuş ve Esed yönetiminden de aldığı taahhüt bağlamında talep edilen değişimi itidalle kabullenmesini beklemiştir. Öte yandan Suriye ise yönetim, Esed ailesi, Baas Partisi, el- Muhaberat, Nusayriklığı hatta ve hatta toplumun seküler unsurlarının etkinliği protestolarının kanlı bir şekilde bastırılmasının önünü açmıştır. Bu şartlar altında Türkiye'nin başta Suriye'de değişimin mümkün olacağına dair umut dolu beklentisi yerini derin bir hayal kırıklığına ve sivil protestoculara uygulanan orantısız güç sonucunda katliama varan ölümlerin artmasıyla öfkeye bırakmıştır (Çemrek, 2012: 62).

Suriye'deki yaşanan tüm şiddet içerikli olaylar ardından Türkiye'de, Suriye yönelik tüm diplomatik ilişkilerini keserek dış politikasının seyrini değiştirmiştir. Türkiye gerek bu kararıyla gerekse Suriye ile yaşadığı krizler ardından NATO'nun ve BM'in yapmış olduğu açıklamalar ve Suriye'ye yönelik kınamaları dışında somut anlamda uluslararası platformda destek bulamamıştır (Çağlar, 2012: 47).

Türkiye küresel beklentiler ve bölgesel hedefleri arasında denge arayışının belirlediği Suriye politikasını "Esad rejiminin gitmesi" üzerine kurmuş, Arap sokağındaki gücünün de verdiği güvenle kısa sürede sonuç almayı ummuştur. Ancak Ankara yakın zamana kadar çok iyi ilişkiler içinde olduğu ve anayasal reformlar yoluyla dönüşmesi için çaba sarf ettiği Suriye rejiminin muhalif eylemler ve hatta silahlı bir direnişe karşı tecrübesini hesaba katmamıştır. Öyle ki gösterilerin 4. ayında Başbakan Erdoğan "Esad'ın birkaç ay içinde devrileceği" öngörüsünde bulunurken, gösterilerin 1. yılına gelindiğinde bu öngörüsünü revize ederek 1,5 ila 2 yıla çıkarmıştır. Hatta Ankara'dan Şam'a yapılan "Silahları durdur, halkın taleplerini yerine getir, istifa et" çağrısı yeniden "erken seçime git" tavsiyesine dönüşmüştür (Ertuğrul, 2012: 2).

Ankara'nın Suriye ile ilgili öngörülerinin gerçekleşmeme nedenleri 1) rejimin direncini 2) muhaliflerin yapısını 3) bölgesel aktörlerin etkinliğini doğru okuyamaması olarak sıralanabilir.

Beklenenlerin aksine gelişmelerin yaşanmasıyla beraber Türkiye, Suriye dış politikasını genel hatlarıyla a) anayasal reformlar için Esad yönetimine baskı b) muhalif grupları tek çatı altında toplama ve uluslararası yaptırım arayışları c) BM temelindeki çözüm arayışlarına (Annan Planı) dönüş, üzerine kurmuştur. Bu süreçte Türkiye insani düzlemde “yanı başımızdaki insanlık dramına sessiz kalamayız” söylemini sürdürse bile, izlenen politikalar, Başbakan Erdoğan'ın sözlerinde ifadesini bulduğu gibi “Suriye bizim için bir dış mesele değil, iç meseledir” den “Annan Planı Suriye için fırsattır” a dönüşmüştür (Ertuğrul, 2012: 2).

Görüldüğü üzere Türkiye'nin Suriye sorununa yönelik son dönem dış politikası Türkiye'nin Suriye rejimi ile olan ilişkileri ile Suriye muhalefet ile olan ilişkileri olarak iki ayrı yoldan ilerlemiştir. Bu ilişkiler birbiriyle bağlantılı olmasına rağmen çok farklı dinamiklere ve tabiata sahip olmaktadır ve bu sebepten ilişkilerdeki bu ayrım önemlidir.

Suriye Baas rejiminin Suriye'de 2011 yılında başlayan barış gösterilerini sert bir şekilde bastırması nedeniyle başlarda rejimin devrilmesini hedef alan bir devrim hareketi haline gelmiş ve rejimin ağır silahlarla ve sivilleri hedef alarak gerçekleştirdiği bu hareket, Suriye devriminde silahlanmaya neden olmuştur. Türkiye ilk altı ay boyunca Suriye rejimini halkın isteklerine karşılık vermesi için ikna etmeye çalışmıştır. Türkiye, rejimden destek alamaması ve bu arada rejimin muhalefete karşı göstermiş olduğu şiddeti artırması nedeniyle bölgesel inisiyatiflere başvurmuştur. Türkiye bu süreç içerisinde öncelikli olarak Arap Birliği meselenin çözümü için çaba göstermiş ve bu çabanın sonuç vermemesi sonrasında meselenin Birleşmiş Milletlere taşınması aşamasında önemli bir rol almıştır (SETA Analiz, 2012: 125).

Türkiye bu dönem içerisinde Suriye meselesine yönelik çözüm arayışlarında liderlik görevi üstlenmiş ve mesele ile ilgili sıcak çatışma olasılığını da göz ardı etmemiştir. Dolayısıyla Türkiye, Arap Birliği planında yer alan Beşşar Esed'in görevi Şara'ya devretmesini ve bir milli birlik hükümetinin kurulmasını içeren maddelere destek vermiş ve Suriye topraklarında bölgesel bir çözüm istediğini ifade etmiştir. Devrim hareketinin başlarında rejimle gerçekleştirdiği görüşmelerin ardından rejimin önerilen çözümü kabul etmesini beklemediğini bildiren Türkiyeli yetkililerin bu karamsarlığı bir süre sonra Suriye rejimi inisiyatifi kabul etmediğini bildirmesiyle

onaylanmış ve dolayısıyla rejimin Arap Birliği planını kabul etmediği de kesinleşmiştir. Suriye’de ateşkes sağlamak için sunulan ve Arap Birliği planına destek veren tasarıya Rusya ve Çin veto vermiştir. Dolayısıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne sunulan ve Türkiye’nin de destek verdiği bu tasarı engellenmiştir.

Eski BM Genel Sekreteri Kofi Annan, BM ve Arap Birliği’nin Suriye özel temsilcisi olarak atanmış ve 16 Mart günü Suriye çözümünü içeren toplam 6 maddeden oluşan bir plan açıklamıştır. Planın ana teması beklendiği gibi bir ateşkes çağrısı olmasına rağmen Türkiye yine karamsarlığını korumaktaydı. Annan planı, başlarda Suriye rejimi tarafından kabul edilse de rejimin çatışmaları kesmemesi ve muhaliflerin de operasyonlara devam etmesi nedeniyle tam olarak ateşkesi sağlayamadı. Daha sonraki aylarda Suriye rejiminin Hule katliamı ve birçok sivilin hayatını kaybettiği operasyonlar nedeniyle ateşkes askıya sürecine girdi. Türkiye, Hule katliamı nedeniyle ülkedeki tüm Suriyeli diplomatik personelin sınır dışı edilmesine yönelik kararlar aldı.

Temmuz ayında ateşkesin sağlanması için bir başka karar planı daha BM Güvenlik Konseyi’nde Rusya ve Çin tarafından veto edilince, Ağustos ayında Suriye rejiminin şiddet kullanımını kınayan kararname Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, 193 ülkeden Türkiye’nin de yer aldığı 133 ülkenin evet oyu ile kabul edildi. Bu dönemde Türkiye’nin Suriye meselesi ile ilgili çalışmalarına BM’nin Suriye meselesinde aktif rol almasını engelleyen vetoların asıl nedeni olan Rus devleti üzerinden devam etti. 2014 yılında Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Münih Güvenlik Konferansı’nda Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov’la görüşerek Türkiye’nin dış işlerinde en çok önem verdiği konun Suriye meselesi olduğunu gösterdi. Yine 2014 yılında gerçekleştirilen görüşmelerde, uluslararası konferanslarda oluşturulan toplantılarda ve liderlerin telefon görüşmelerinde de Suriye krizi yer almıştır. G20 zirvesinde Erdoğan ile Putin arasında gerçekleşen görüşmeler ve Erdoğan’ın gerçekleştirdiği Rusya ziyaretinde ana gündemi Suriye krizi oluşturmuştur (SETA Analiz, 2012: 126).

Görüldüğü üzere Türkiye’nin Suriye sorununa yönelik dış politikası çerçevesinde en önemli bölgesel/küresel aktör ise şüphesiz Rusya olmuştur. Başkanlık seçimleri nedeniyle ABD’nin doğrudan müdahil görünmediği ve Suriye’nin Dostları Toplantıları’nda temenniler belirtmekle yetindiği bu dönemde Moskova, yıllar sonra Ortadoğu’ya yeniden dönerek inisiyatif almış, hatta krizin ilk gününden itibaren Esad yönetimi etrafında koruyucu kalkan işlevi görmüştür. Moskova, önce BM Güvenlik

Konseyi'ndeki yaptırım kararlarını veto ederek uluslararası toplumun seçeneklerini daraltmış ardından da sürecin kendi kontrolünden çıkmasını engellemek için BM'den ateşkesi sağlamayı hedefleyen ve aynı zamanda devrim arayışlarının çözümünü zamana yayan bir formül çıkmasını sağlamıştır. Soğuk savaş döneminin kadim müttefikinin bu jestine Şam yönetimi de tam bir gösteri ile karşılık vermiş, Rus ve Çinli liderler ülkede kahraman ilan edilmiştir (Ertuğrul, 2012: 2).

2012 yılında Türkiye-Suriye ilişkileri Suriye'de Mart 2011'den beri devam eden protestolar ve çatışmalar eliyle şekillenmiştir. İkili ilişkilerin geleceği de benzer şekilde Baas rejiminin yönetimde kalabilme süresi ile bağlantılı olacaktır. Bu süreçte Türkiye'nin Suriye halkına verdiği açık destek, Baas rejiminin yıkılmasından sonra ikili ilişkilerin Mart 2011 öncesi seviyesinden daha da ileri seviyelere yükselmesine olanak sağlayacaktır.

2012 yılı boyunca Türkiye'nin Suriye ile ilişkilerinde üç önemli büyük kriz yaşanmıştır. Araştırmada Suriye krizi kapsamında incelenen üç önemli kriz ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Bunlar:

- 22 Haziran 2012'de RF-4 Türk uçağı uluslararası hava sahasında Suriye tarafından düşürülmesi: Türk Jeti Krizi,

- 3 Ekim 2012 Suriye'nin Rakka kentine bağlı Tel Abyad ilçesinden ateşlenen top mermisinin Akçakale'ye düşmesi: Akçakale Krizi,

- 11 Ekim 2012 Sivil havacılık kurallarına aykırı malzeme taşıdığı bilgisi üzerine Suriye'ye ait bir yolcu uçağı Esenboğa'ya indirilmesi: Suriye Yolcu Uçağı Krizidir.

4.1.1. 22 Haziran 2012 Tarihinde RF-4 Tipi Türk Savaş Uçağının Uluslararası Hava Sahasında Suriye Tarafından Düşürülmesi: Türk Jeti Krizi

Malatya Erhaç üssünden havalanan RF-4 askerî keşif uçağının Suriye tarafından vurulmasının üzerinden uzun bir zaman geçmiş olmasına karşın henüz olaya ilişkin tüm veriler ortaya çıkmamıştır. Özellikle Suriye'nin Akdeniz'de bir Türk savaş uçağını düşürmesi son yıllarda bölgede artan gerilimleri su yüzüne çıkaran kritik bir olay olduğu için, Türkiye'nin geliştireceği karşı stratejiler ve alacağı tedbirler tüm dünyada ciddi bir tartışma ve heyecan dalgası yaratmıştır. Diğer yandan hem Türkiye hem de Suriye cephesinden olay ile ilgili farklı ve tutarsız açıklamaların yapılması kamuoyunun da konu hakkında yetersiz bilgi sahibi olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla kriz anında

ve sonrasında tam ve net bilgilendirme yapılamamış olması, uçağın düşürülmesi açısından birçok komplo tezlerinin ortaya atılmasına ve konuyla ilgili birbirinden farklı iddiaların yapılmasını beraberinde getirmiştir.

Türk savaş uçağının düşürülmesinin ilk saatlerinde konuyla ilgili tam anlamıyla belirsizlik söz konusu olmuş ve Ankara'nın krize yönelik tavrının nasıl olacağı hem ulusal hem dış basın hem de kamuoyu tarafından merakla beklenen konular arasında olmuştur. Krizle ilgili basında yer alan ilk açıklama Genelkurmay Başkanlığı'nın 22 Haziran'da kamuoyuyla paylaştığı bilgi notundaki, "Görev uçuşu için saat 10.30'da Malatya/Erhaç Meydanından kalkış yapan bir uçağımız ile saat 11.58'de Hatay ili güneybatısında deniz üzerinde radar ve telsiz teması kesilmiştir" ifadeleri olmuştur ve sonra gözler yeniden Doğu Akdeniz'e çevrilmiştir (Ünal, 2012: 21). Türkiye, saldırının ayrıntılarını ve uçağın modelini, olaydan sonra yapmış olduğu resmi açıklamasıyla kamuoyuna duyurmuştur. Açıklamara göre 22 Haziran günü saat 11.58'de Lazkiye'ye 13 mil uzaklıkta uluslararası hava sahasında keşif görevini yerine getiren silahsız RF-4 uçağı, Suriye tarafından uyarı yapılmadan vurulmuş ve Suriye hava sahasına düşmüştür. Bu olay üzerine Türkiye, uyarı yapılmadan bir uçağın düşürülmesinin uluslararası hukuka açık bir şekilde aykırı olduğu fikrinde olup uluslararası platformda da haklılığını ortaya koymaya çalışmıştır. (Ata, 2012: 17).

Olayın patlak vermesinin hemen ardından Türk yetkililer uluslararası alanda gerekli girişimlerde bulunmuş, Birleşmiş Milletler ve NATO'nun 'acil' olarak toplanmasını sağlamıştır ve Türkiye, NATO'nun '4. Madde' çerçevesinde toplanmasını talep etmiştir. Bu madde gereğince BM Güvenlik Konseyi'nin de davet edildiği toplantı 26 Haziran'da yapılmıştır. Birleşmiş Milletler; sorunun diplomatik yollar ile çözülmesi gerektiğini açıklamış, NATO ve ABD ise; Suriye'yi kınayıp, sıkı yaptırım kararı almıştır(Vikipedi).

Ankara, krizin ardından bir yol haritası belirlemiş ve Suriye yönetimine sert şekilde nota verilmiştir. Dışişleri Bakanlığı tarafından izlenen yol ve atılacak adımlar hakkında kamuoyu bilgilendirilirken, diğer yandan Başbakan Erdoğan tarafından muhalefet liderlerine ayrı ayrı brifing vermiş ve konu hakkında görüşleri alınmıştır. Başbakan krizle ilgili mecliste geniş bilgi verip alınan tedbirleri anlatmıştır. Toplantı sonrasında bilgilendirilen parti liderleri kriz hakkında soğukkanlı olunması gerektiğini, olayın kabul edilemez olduğunu ve yönetimle dayanışma içerisinde olduklarını kamuoyu ile paylaşmışlardır. Başbakanın ise krizle ilgili en önemli açıklaması Suriye

ile ilgili hava, deniz angajman koşullarının değiştirilmesi olduğudur. Bu açıklama Suriye'nin, Türkiye sınırına yaklaşırsa askeri hedef olacağını ve vurulacağını dünyaya ilan edilmesidir. Diğer yandan NATO toplantısının ardından Genel Sekreter tarafından; “Güçlü dayanışma ruhuyla Türkiye'nin yanındayız. NATO'nun güvenliği ayrılmaz bir bütündür. Durumu endişeyle ama dikkatle izliyoruz” açıklaması yapılmış Türkiye NATO'dan tam destek almıştır (Bolat, 2012: 15). Ayrıca Türkiye'nin NATO'ya müracaat etmesi sorununun Türkiye'ye saldıran Esed konusu değil, kendi halkını katle ederken bölge ülkelerine de artık bir tehdit haline gelmiş dünya barışı için tehlikeli bir rejim sorunu olduğunu anlatmanın yolunu bulmuş olmaktadır (Aktay, 2012: 10).

Krizin ilerleyen saatlerinde pilotların bulunamaması ve uçağın kaybolmasıyla Akdeniz'de hararet artarken Ankara ve Şam'ın açıklamalarındaki tezatlar gerilimi daha da yükseltiyordu. Türk Dışişleri ve resmi makamların açıklamalarında uçağın silahsız olduğu, kısa süreli bir sınır ihlali gerçekleştirdiği ancak uluslararası sularda vurulduğu ısrarla vurgulanıyordu. Suriye yönetimi ise Türkiye'yi sınır ihlalleri konusunda daha önce ikaz ettiklerini, kara sularını aşmış topraklarının üstünde ilerleyen uçağa güvenlik refleksiyle ve uçaksavar silahı ile ateş açtıklarını, Türkiye'ye teslim edilen enkazlardaki mermi izlerinin de bunu ispatladığını ileri sürmekteydi (Ünal, 2012: 21)

Özellikle Suriye'nin yaptığı açıklamaya göre “Batıdan karasularımıza giren kimliği belirsiz bir uçak hava uçaksavar sistemleriyle yerden 1 km. yüksekten uçarken vuruldu. Hedef vurulduktan sonra Türk uçağı olduğu anlaşıldı” denildi. Vurulan uçağın alev alarak Lazkiye sahilinde Ummul Tuyur köyüne 10 km. mesafeden denize düştüğü belirtilirken Türkiye'yi hedef alan bir saldırı değil, olayın kaza olduğunu açıklamıştır (Bolat, 2012: 15).

Suriye'nin uçağın “kaza” ile yani Türk uçağı olduğu bilinmeden vurulmuş olduğunu açıklaması bir yerde Türkiye ile krizi tırmandırmak istemediğinin işareti olarak görülmüştür. Ancak olaydaki kasıt örtbas edilemeyecek hale geldikçe, böyle bir saldırının basitçe bir kaza olarak geçiştirilemeyeceği de anlaşılmıştır. Bunun bir kaza süsü verilmesi, ama sınır ihlali yapmış, alçaktan uçan ve bu yüzden bir uçaksavar tarafından vurulmuş olduğu iddialarının servis edilmesi, Türkiye'yi baştan beri kendi ülkesinde yaşamakta olan isyan hareketinin arkasındaki dış odak olmasının göstergesi olarak düşünülmüştür. Oysa kendi hava sahasında görülmüş olsa bile bir yabancı uçağa karşı verilen ilk tepki hiç bir teamülde hemen düşürmek değildir. Normalde düşürmeye karar verinceye kadar yapılması gereken bir dizi işlem vardır. Uyarmak, hava sahasının

dışına itmek, dalaşmak ve kendi uçakları eşliğinde onu dışarıya çıkmaya zorlamak gibi. Bütün bunlar olmadığı takdirde düşürmek son bir tedbir olarak düşünülebilir. Oysa açık kimliği bilinen Türk uçağının bütün bu işlemler atlanarak hemen düşürülmesini kaza olarak görmekte mümkün olmamıştır (Aktay, 2012: 9).

Türkiye'ye göre, silahsız uçağın düşürülmesini bir hata olarak değil, bilinçli bir hasmane tutum olarak okumuştur. Uçağın açık kimliğiyle uçuş yaptığı, olayın uluslararası sularda meydana geldiği ve Suriye tarafından hiç uyarılmadan ateş açıldığına ilişkin tespitler olayın kaza değil saldırı olduğunu doğrulamaktadır. Türkiye'nin Başbakanın ağzından Suriye ile askeri angajman kurallarının değiştirildiğini ve artık Suriye'den gelecek her türlü tacize anında kararlılıkla cevap verileceğini açıklaması ise Akdeniz'de savaş rüzgârları mı esecek kaygılarını artırmıştır. Ayrıca Türkiye konuyu BM Güvenlik Konseyi'ne ve NATO'ya taşımış ve küresel ve bölgesel aktörlere de gerekli uyarıları yapmıştır. Krize Türkiye açısından bakıldığında; olay yalnızca Suriye ve Türkiye arasındaki bir olay değildir, Rusya ve İran'ı da içeren daha geniş kapsamlı bölgesel ve küresel bir sorun olarak görülmektedir ve NATO'dan yapılan açıklamalarda Türkiye'nin bu tezine destek verir niteliktedir (Akgün, 2012: 5).

Olaylar çerçevesinde Türk Silahlı Kuvvetleri, Suriye'ye karşı angajman kurallarını değiştirmiş ve Suriye sınırı boyunca askeri hazırlıklar yapmıştır. Yeni angajman kuralları gereği, Suriye tarafından sınıra yaklaşan her askeri unsur tehdit olarak değerlendirilip askeri hedef muamelesi görmeye başlamıştır (Vikipedi). Bu durum Suriye'nin artık düşman ülke olarak görüldüğünün ilan edilmesi açısından önemli gibi durmaktadır. En ciddi sonuç doğurması muhtemel adım bundan sonra "Suriye'den Türkiye sınırına güvenlik riski ve tehlikesi oluşturacak şekilde yaklaşan her askeri unsurun bir tehdit olarak değerlendirilecek ve askeri hedef olarak muamele görecektir" olmasıdır (Orhan, 2012: 12).

Bu arada Başbakan Erdoğan'ın krizle ilgili tüm dünyaya yaptığı konuşmasında; "Türkiye yerini, zamanını ve yöntemini kendisi tayin ederek bu haksızlığa karşı uluslararası hukuktan doğan haklarını kullanacak, gereken adımları kararlılıkla atacaktır. Bu son olay, Esed yönetiminin kendi halkıyla birlikte Türkiye'ye ve Türkiye'nin güvenliğine açık ve yakın bir tehdit haline geldiğini ortaya koymuştur" dedi. Başbakan, Suriye halkını ayrı tutarak Türkiye'nin onların yanında olacağını söyledi. Hükümet tarafından yoğun bir çabayla hem Türkiye hem de uluslar arası kamuoyu olay hakkında detaylı olarak bilgilendirildi. Türkiye'nin haklılığı ve duruşu

açıklandı. Artık düşman olarak tanımlanan Esed rejimi için TSK'nın alarm durumu arttırılırken, Suriye sınır bölgelerine askeri yığınak yapılmıştır. Sonuç olarak Esed rejimini için Türkiye'nin dört adımı şöyle özetlenebilir: Yoğun diplomasi, uluslararası izolasyon, ekonomik yaptırım ve misilleme ile tampon bölge (Bolat, 2012: 15).

Yine Başbakan Erdoğan'ın ilk yerli askeri uçağı Hürkuş uçağı için düzenlenen törende Suriye'ye yönelik sert eleştirilerine devam etmiştir. Erdoğan bu uçakta medyaya Türkiye'nin güçlülüğünü gösteren imaj sunmuş ve Suriye'yi çete devleti olarak nitelendirmiş, Türkiye'nin büyüklüğünü test etmeye çalışanlara haddini bildiririz gibi mesajlarla saldırıyı sert bir dille eleştirmiştir.

Diğer yandan Türk uçağının düşürülmesi hakkında farklı spekülasyonlara yol açan ve gündemde yer alan diğer bir konu; krizin arka planında başka devletlerin rolüne yapılan iddialar olmaktadır. Kriz, Türkiye ve Suriye açısından bölgesel olma niteliği taşısa da, aslında Doğu Akdeniz'deki güç çıkarlarından dolayı olay biranda giderek küresel bir hal almaya başlamıştır. Türk jetinin düşürüldüğü Doğu Akdeniz son yıllarda küresel jeopolitik çıkar çatışmalarının yoğunlaştığı yeni bir sorunlu alana dönüşmüştür. Yüz yıldır çözülemeyen Filistin-İsrail sorunu ve bunun yarattığı siyasi-askeri gerilimler yetmezmiş gibi son zamanlarda Kıbrıs açıklarında keşfedilen doğalgaz ve petrol yataklarının nasıl paylaşılacağı sorunu bölgeyi uluslararası politikanın dikkat noktası haline getirmişken, şimdi de Arap Baharı dalgası karşısında ayakta kalmaya çalışan Suriye'deki Esed rejiminin neden olduğu iç savaş bölgeyi tam anlamıyla iç içe geçmiş bir krizler yumağı haline getirdi. Yakın zamana kadar uluslararası sistem tarafından çok da önemsenmeyen Suriye, bölgede Rusya, Çin ve İran'ın Batıya karşı oluşturdu oluşturduğu yeni bir jeopolitik fay hattına dönüştürmüştür. Şüphesiz bölgenin değişen jeopolitik yapısı, Doğu Akdeniz'in en büyük gücü olan Türkiye'nin güvenlik çıkarlarını da yakından ilgilendirmektedir. Gazze olayı ve Mavi Marmara üzerinden İsrail ile yaşanan kriz, Güney Kıbrıs ile yaşanan doğal gaz arama krizi ve şimdi Suriye ile yaşanan sıkıntılar Türk Dış Politikası üzerinde önemli yük oluşturmaya başladığı görülmüştür (Akgün, 2012: 5).

Türkiye'nin üzerinde önemle durduğu Doğu Akdeniz Dış Politikası üzerine Suriye'nin Türk savaş uçağını düşürmesiyle alanda yeni bir kriz ortamı yaratılmış ve olay üzerinden farklı komplo tezleri üretilmiştir. Özellikle Türk savaş uçağının düşürülmesi üzerine medyada en çok üzerinde durulan komplo tezi Rusya'nın olayın arka planındaki rolüne yöneliktir. Saldırıdan sonra ortaya çıkan iddialardan Rusya'nın

Şam'a verdiği uzun menzilli Sam füzelerinin kullanılmış olduğu medyada sıklıkla haberlerde vurgulanmıştır. Nitekim Türk savaş uçağının Suriye tarafından düşürüldüğüne ilişkin haberler de öncelikle Rus haber ajansları vasıtasıyla dünya kamuoyuna geçilmiş ve olaya ilişkin bazı dezenformatif bilgiler de verilmiştir. Bu iddiaları tamamen doğrulama imkanı olmasa da, ilgili aktörlerin davranışları ve açıklamaları bu dayanışma ve işbirliği senaryolarını destekler mahiyettedir (Akgün, 2012: 6).

Düşen Türk jeti ile ilgili olarak Rusya'nın Suriye ağız ile konuşması ve 'Bu olay kasıtlı değildir, provokasyon olarak görülmemeli. İstikrar bozucu bir olay olarak algılanmamalı' gibi açıklamaları olmasına rağmen, uçağın düştüğü yerin 10 km. ötesinde Keşap'ta Rus hava savunma ve radar sistemi var olması ve Tartus'taki üste o bölgeye yakın olması, 'Uçağı Rus subaylar düşürdü.' iddiası gündemde bir hayli yer tutmuştur (Bolat, 2012: 16).

Diğer yandan medyada yer alan komplo tezlerinden dikkat çekenlerden birisi de İran'ın açıklamaları üzerinden jet krizine yaklaşılmasıdır. İran'ın başından itibaren Esed'e destek olması, silah, asker sağlaması ve düşürülen uçakla ilgili olarak; "Olay, NATO'nun Suriye'ye müdahale etmesi için bir komplo. Türk uçağının Suriye hava sahasına girmesi kabul edilemezdir. Suriye'nin kendini savunma hakkı var. Uçağın düşürülmesi doğal bir olay" diyebilmektedir. Malatya'daki NATO savunma sistemine ait erken uyarı radar sisteminin yerleştirilmesine tepki göstererek Türkiye'ye tehditler savuran, kendisine yapılacak ilk saldırıda radarı vururum diyen İran'da jet operasyonunun olağan şüphelilerinden birisi olmasına neden olmuştur.

Görüldüğü gibi jet krizinin başladığı ilk günden itibaren konu hakkında farklı komplo tezleri ileri sürülmesinin yanı sıra Türkiye'nin Suriye'ye yönelik tavrı da kimileri açısından güçlü kimilerine göre ise eksiklikler ve yanlışlıklar taşımıştır. Bazı taraflara göre hükümet adına yapılan açıklamaların, Türkiye'nin son derece ihtiyatlı ve dikkatli bir siyasi dil kullandığını ve olaya fevri bir reaksiyon gösterilmeyeceğini ortaya koymuş olduğunun bir göstergesi şeklinde yorumlamıştır (Akgün, 2012: 5). Bunun aksi görüşündekiler ise Suriye tarafından düşürülen Türk uçağının yarattığı yeni sorun alanında Türkiye'nin sergilediği tepkinin, yeni Türkiye diplomasisinin kolay öngörülemeyen bir karmaşıklığa sahip olduğunu da göstermiş olduğu yönündedir. (Aktay, 2012: 10).

Fakat olay olur olmaz hemen bir tepki vermek yerine saatler sonra yapılan toplantılar Türkiye'nin tek başına Suriye ile bir savaşa girmeye hiç de niyetli olmadığını, ama bu hareketi de Suriye'nin yanına bırakmaya niyetli olmadığını göstermiştir. Türkiye'nin savaşa girmekte sergilediği isteksizlik veya çekingenlik tabii ki Suriye'ye gücünün yetmeyeceğini düşündüğünden de değildir.

Genel itibariyle Jet Krizi'nin gösterdiği sonuçlara bakılacak olunursa; Suriye krizinin ülke sınırları dışına taşıdığı ve bölgeyi etkileyecek potansiyel taşıdığı kanıtı olduğu görülmüştür. Diğer yandan çatışmaların daha da büyümesine ve bölgesel bir savaşın çıkmasına neden olacak zincirleme etkilerden biridir. Yine bu kriz Türkiye üzerinde Suriye'ye karşı harekete geçilmesi yönündeki baskıları artırır ve şimdiye kadar olan en tehlikeli gelişme ve ciddi bir uluslararası krize dönüşme riski taşımaktadır. Sorunun büyümesinden avantaj elde etmek isteyen dış güçler ortaya çıkabilirken, Uluslararası camia Suriye'ye müdahale için bu olayı ve tetikleyeceği olayları bir fırsat olarak değerlendirebilir (Bolat, 2012: 19).

Suriye sorunu ve jet krizi Türkiye açısından geneliyle olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Suriye'nin saldırısının arkasında Rusya'nın da olabileceği tespiti doğru ise Rusya Türkiye'nin oynamaya çalıştığı bölgesel süper güç rolünü sorgulatmayı amaçlamaktadır. Suriye krizi sırasında sıkça tartışmaya açılan Türkiye'nin sert gücünün kapasitesi ve bunu kullanma iradesi yönündeki soru işaretleri jet krizi ile beraber artmıştır. Uluslar arası Kriz Grubu analizi Hugh Pope ortaya çıkan bu gerçeği şu sözlerle ifade etmektedir: "Türkler Ortadoğu'ya mal satabilirler, Ortadoğu halklarının evlerinde Türk ürünleri bulunabilir. Ancak Türkiye'nin bölgedeki devletlere güç enjekte etme kapasitesi çok sınırlı." Dolayısıyla; Arap isyanları, Suriye ayaklanması ve jet krizi Türkiye'nin dış politikadaki sınırlarını görmesini sağlamıştır. Kurulmak istenen düzene karşı ortaya çıkacak meydan okumaların öngörülebilmesi gerekliliği anlaşılmıştır. Hepsinden önemlisi ise bu meydan okumalara karşı uygulanacak etkin dış politika araçlarının olup olmadığının hesaplanması gerektiği ortaya çıkmıştır. İstikrar olmayan bir bölgede istikrara dayalı bir dış politika önermek fayda sağlamamaktadır. Dolayısıyla bu süreç Türk dış politikasının daha gerçekçi bir zemine oturmasını sağlayacaktır (Orhan,2012: 15).

4.1.2. 3 Ekim 2012 tarihinde Akçakale'ye düşen top mermisi: Akçakale Krizi

Suriye'de Arap Baharının etkileri ile muhalifler ve Suriye ordusu arasında yaşanan çatışmaların kanı artık sınır ötesine sıçramaya başladığı görülmüştür. Suriye'ye komşu olan Ürdün ve özellikle sınır güvenliğinin krizden önce bile çok gevşek olduğu Lübnan ile birlikte Türkiye de bu süreçte sınırdaki sıçrayışlardan doğrudan etkilenmiştir. Aslında Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ile Suriye rejimi arasında Suriye-Türkiye sınır hattı boyunca gerçekleşen çatışmalardan seken kurşunlar ara sıra Türkiye tarafına da isabet etmekteydi. Özellikle sınır kapılarının ÖSO tarafından ele geçirilmesi esnasında yaşanan çatışmaların Türkiye tarafına yansımaları kuvvetli olmaktadır. Yine de Türkiye'nin F-4 keşif uçağının hiçbir uyarı yapılmaksızın Suriye tarafından uluslararası hava sahasında düşürülmesine kadar Suriye'nin Türkiye'ye karşı yaptığı ihlaller fazlaca gündeme gelmedi. F-4 olayı ile birlikte Suriye'nin ihlalleri Türkiye için tehlike arz eder boyutlara ulaştığında Türkiye Suriye'ye yönelik angajman kurallarını tehdit öncelikli olarak değiştirmiş, tabiri caizse "eli tetikte" Suriye'nin ihlallerini engellemek veya ihlallere cevap vermek için bekler duruma geçmişti (Ulutaş, 2012).

3 Ekim 2012 tarihinde Suriye'nin Tel Ebyaz ilçesinden ateşlenen iki adet top mermisi Türkiye'nin Suriye sınırındaki Akçakale ilçesine düşmüştür. 5 kişinin ölmesine ve 10 kişinin yaralanmasına neden olan olay sonrası ilçedeki okullar tatil edilmiş ve bazı noktalar boşaltılmıştır. Türkiye "meşru müdafaa" hakkını kullanarak aynı gün içinde Tel Abyaz ilçesine T-155 Fırtına obüsleri ile topçu ateşi başlatmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi olayın ardından toplanmış ve Suriye'ye müdahale için hükümete askerî tezkere verilmiştir. Türkiye ayrıca NATO'yu acil olarak toplanmaya çağırılmış, toplantıda ise Türkiye'ye destek kararı çıkmıştır. Ayrıca ABD ve Birleşmiş Milletler de Türkiye'ye olan desteklerini ifade etmişlerdir.

4 Ekim 2012 günü Suriye Enformasyon Bakanı Umran Zubi Suriye tarafından konu ile ilgili yorum yapan ilk kişi olmuştur. Ölenler için üzgün olduğunu dile getiren Zubi, Türkiye'yi ise sınır güvenliğini sağlamaları konusunda uyarmıştır. Ertesi gün Türkiye Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay, Suriye hükümetinin kendilerinden özür dilediğini açıklasa da Suriye'nin BM Daimi Temsilcisi Beşar Caferi özür diledikleri iddialarını yalanlamıştır.

Yine Akçakale saldırısının ardından yapılan ilk değerlendirmelerde Suriye ordusunun yanlışlıkla Akçakale'yi hedef almış olabileceği tartışılmıştı. Ancak Türkiye'nin misilleme saldırısının ardından Hatay iline yönelik benzer saldırıların devam etmesi Akçakale saldırısının bilinçli bir stratejinin ürünü olması ihtimalini güçlendirmiştir. Başbakan Erdoğan benzer yöndeki düşünceleri “kararlılığımız test edilmesin. Kaza deniyor, sekiz kez kaza mı olur” sözleri ile dile getirmiştir (Orhan, 2012: 3).

Akçakale'de yaşanan ve sivil insanların yaşamını kaybetmesine yol açan saldırının, Türkiye-Suriye ilişkilerinde yeni bir çatışma sürecini başlattığı görülmüştür. Akçakale saldırısının ardından, Türkiye meşru müdafaa hakkı kapsamında misilleme eyleminde bulunmuş ve gerçekleşen misillemenin de daha önce açıklanan “angajman kurallarına” uygun bir şekilde gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Akçakale saldırısının hemen ardından yapılan açıklamalarda, saldırının karşılıksız bırakılmayacağı belirtilmiştir. Nitekim Türk jetinin düşürülmesinin ardından ikinci kez ve doğrudan Türkiye sınırları içerisindeki bir yerleşim biriminde gerçekleşen patlamalar, Suriye'nin niyeti ve amacı hakkında kuşku oluşturmaya yol açmıştır. Suriye tarafından yapılan açıklamalarda olayların soruşturulduğu ve başsağlığı dilediği ifade edilmiş olsa da Türkiye'nin, caydırıcılık ve uluslararası alandaki prestiji için Suriye'nin saldırısına bir karşılık vermesi beklenmekteydi. Bu bağlamda, bazı askeri hedeflerin vurulmuş olması da caydırıcılık açısından bir anlam ifade etmektedir. Ancak, söz konusu karşılığın meşru müdafaa sınırlarının ötesine geçmemesi oldukça önemli bir konu olmaktadır (Ayhan, 2012: 1).

Türkiye Akçakale krizi öncesinde F-4 savaş uçağının düşürülmesinden sonra angajman şartlarının değiştiği sadece Suriye'ye değil, tüm dünyaya ilan edilmişti. Bunun üzerine yaşanan Akçakale kriziyle, TSK'nin başka ülkelere gönderilmesi ve görevlendirilmesi konusunda hükümete 1 yıl süreyle yetki verilmesini öngören Başbakanlık Tezkeresi, TBMM Genel Kurulu'nda yapılan oylamada 320 kabul, 129 ret oyuyla kabul edilmiştir. Tezkereye AKP ve MHP destek verirken, BDP'li ve CHP'li vekiller hayır oyu kullanmıştır. Tezkere her ne kadar savaş amaçlı olarak görülmüş olsa da hükümet söz konusu tezkereyi caydırmak amacı taşıdığını belirtmiştir.

Diğer yandan meclise sunulan Tezkere'nin nihai amacının, Tampon bölge kurmak veya Suriye'den kaynaklanacak bir güvenlik sorununu bertaraf etmek için de kullanılacağı olduğu sorusu gündeme gelmektedir. Açıkçası bazı yazarlar tarafından da

gündeme getirilen Tezkere'nin, Suriye'de güvenlik zafiyetinden kaynaklanan bir tehdit durumuyla karşılaşmamak için alındığı ifade edilmektedir. Ancak Tezkere'nin daha önce sıklıkla dile getirildiği üzere Halep ve Hama'nın hesabının sorulması için alınması gibi bir durumda masadaki önemini korumaktadır. Diğer yandan Suriye'ye yönelik bir müdahalenin aynı zamanda İran, Bağdat, Lübnan ve Rusya gibi ülkelerin de işin içine karışacağı gibi bir sorunla karşı karşıya kalmamız anlamına geldiğini de görmek gerekmektedir. Dolayısıyla Suriye meselesinin yan etkileri kapsamında, Sayın Cumhurbaşkanı Gül'ün dikkat çektiği üzere, "takip ettiğimiz politikanın yan etkilerini dikkatle izlemeli ve her bölge ülkesinin tehdit algılamasını anlamaya çalışmalıyız. Ülkemizin milli çıkarları bizim için temel unsur teşkil ediyor." şeklindeki açıklaması durumu açıklamaktadır (Ayhan, 2012: 2).

Türkiye tarafından çıkartılan Suriye tezkeresi iki ülke arasında karşılıklı sıcak bir çatışmaya neden olmasa da uzun süredir devam eden psikolojik bir harpten ve Türkiye'nin Suriye'ye yönelik misillemesinden söz etmek mümkündür. Esed rejimi, Türkiye ve bölgedeki paralı ve/veya gönüllü uzantıları eliyle Türkiye'de propaganda operasyonları yürütmekte ve Türkiye'nin hem iç hem de dış politikadaki sınır uçlarına dokunmaya çalışmaktadır. Rejim diğer taraftan da Türkiye'nin dış müdahale karşıtlığı ve başta ABD olmak üzere Batı'nın da dış müdahale isteksizliği ve Suriye meselesindeki ikircikli tutumundan kendisine güç devşirmektedir. Böyle bir ortamda Türkiye, uluslararası meşruiyeti kurması sonrasında TBMM'den sınır ötesi operasyon tezkeresini geçirmesiyle de ülke içi meşruiyetini sağlamlaştırmıştır. Kendisini en kötü ihtimale hazırlayan Türkiye, devam eden psikolojik harpte Suriye'ye "sınırlarımızı zorlama" mesajı vererek, tüm opsiyonların masada olduğunu ortaya koymuştur. Bu sebepten tezkereyi psikolojik bir hamle olarak okumak da mümkün olmaktadır (Ulutaş,2012).

Akçakale krizi ardından Suriye'ye yönelik tepki ve sert dille eleştirilerde getirilmiştir. ABD adına Beyaz Saray tarafından "Müttefikimiz Türkiye'yi destekliyoruz" şeklinde açıklama gelmiş, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton da Suriye saldırısını şiddetle kınamıştır ve de buna ek olarak bundan sonra atılacak adımları Ankara ile birlikte ele alacaklarını belirtmiştir. Aynı zamanda Clinton şiddetin yayılmasını "çok tehlikeli bir durum" olarak nitelemiştir. Yine NATO tarafından yapılan açıklamada Suriye'den "saldırgan eylemlerine derhal son vermesini" istenmiştir. NATO, İttifakın Türkiye'nin yanında olduğu belirtirken, Suriye'nin uluslararası hukuku

umursamazlıkla ihlal etmeye son vermesi istemiştir.

Öte yandan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Suriye'nin, Akçakale'de beş Türk vatandaşının ölümüne yol açan topçu saldırısını kınarken, "Uluslararası hukukun bu tür ihlallerine derhal son verilmeli ve tekrarlanması engellenmelidir" demiştir. Rusya'nın talebi üzerine yapılan değişiklikten sonra açıklanan metinde, Suriye hükümetinden komşularının egemenlik ve toprak bütünlüğüne kusursuz saygı göstermesi istenmiştir ve yapılan açıklamada "Güvenlik Konseyi üyeleri bu olayın, Suriye krizinin komşularının güvenliği, bölgesel barış ve istikrar üzerinde ne kadar vahim bir etki yaptığını ortaya koymuştur" denilmiştir. Rusya'nın isteği üzerine taslakta, "Suriye ve Türkiye" için yapılan itidal çağrısı, taraf adı belirtilmeden sadece "itidal çağrısı" olarak yer almıştır.

Türkiye açısından bakıldığında Akçakale saldırısı Suriye ordusunun sınır bölgesinden iç kısımlara çekilmesini sağlamak açısından fırsat olarak değerlendirilecektir. Saldırıya askeri karşılık vererek Türkiye kendi sınırlarını çizmiş ve her türlü saldırının askeri karşılık bulacağını göstermiştir. Bu durum Özgür Suriye Ordusu'nu sınır bölgelerindeki hareket imkanını artıracaktır. Ancak Türkiye açısından risk faktörü çitanın yükseltilmiş olması ve artık herhangi bir saldırıya misliyle karşılık verilmesi zorunluluğudur. Aksi durum Türkiye'nin zaten sarsılan caydırıcı gücünün daha da sorgulanmasına neden olacaktır. Bu da sınır bölgesinde Suriye ile sınırlı bir çatışma durumunu beraberinde getirecektir. Böylesi bir ortamın hem güvenlik hem de ekonomik anlamda sınır bölgelerinde sıkıntılar doğurması muhtemeldir. En büyük risk ise Türkiye'nin hiç istemeden de olsa daha geniş çaplı bir çatışma ortamına sürüklenmek zorunda kalmasıdır (Orhan, 2012: 3).

4.1.3. 11 Ekim 2012 Tarihinde Suriye Yolcu uçağının Ankara'ya İndirilmesi: Suriye Yolcu Uçağı Krizi

11 Ekim 2012 tarihinde Türkiye Rusya'dan Suriye'ye giden yolcu uçağını, ABD'nin askeri kargo istihbaratıyla Ankara'nın Esenboğa Havalimanı'na mecburi inişe zorlamıştır (Vikipedi). Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Esenboğa Havalimanı'na indirilen Suriye uçağına ilişkin, "Sivil uçuşlarda bildirim yapılması gerekip de olması meşru olan unsurlar dışında unsurlar var. Bizim için mahzur telakki edilebilecek unsurlar var" şeklinde açıklama yapmıştır. Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Aleksandr Lukaşeviç, Türk Hava Kuvvetleri'ne ait savaş uçaklarının Suriye yolcu

uçağını indirmeye zorlamasının uçakta bulunan Rus vatandaşlarının hayatları ve güvenliklerini tehlikeye attığını söylemiştir.. Suriye Arap Havayolları ise, Ankara'ya indirilen yolcu uçağının yasal kargo taşıdığını savunmuştur (Kök, 2012: 133). ABD ve Avrupa ülkeleri ise olay konusunda Türkiye'nin yanında oldukları mesajını vermiştir.

Uçağın Moskova'dan kalkmış olması ve 17 Rus vatandaşının da uçakta bulunması üzerine Rusya'nın Ankara Büyükelçiliği, meydana gelen olayla ilgili Ankara'dan açıklama istemiştir. Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Aleksander .Lukaşeviç'in yaptığı açıklamada yaşanan süreçle ilgili olarak "Bilindiği gibi, 10 ile 11 Ekim'i bağlayan gece içinde Türk makamları Moskova-Şam seferini yapan Suriye sivil uçağını Ankara havalimanına indirmiştir....aralarında 17 Rus vatandaşının da bulunduğu yolcuların hayat ve güvenliklerinin tehlikeye sokulmuş olmasından endişe 3 duymaktayız....Bu bilgileri elektronik medyadan öğrendik. Rusya'nın Ankara Büyükelçiliği, Türk yetkili makamlarından Rus vatandaşları ile görüşme talebinde bulunmuş. Havaalanına konsolosluk şube mensupları ile doktor gönderilmiştir. Ancak Türk yetkilileri, bir gerekçe göstermeksizin ve ikili Konsolosluk Sözleşmesi'ne aykırı olarak 8 saat boyunca havaalanı terminaline geçişlerine müsaade edilmeyen, ancak ara sıra aprona inişlerine izin verilen vatandaşlarımızla görüşme imkânını diplomatlarımıza tanımamışlardır. Yolculara ayrıca yemek servisi de yapılmamıştır. Rus tarafı, Türk yetkili makamlarından Rusya vatandaşlarına yönelik bu tür davranışlarının gerekçelerini açıklaması ve söz konusu olayların ileride tekrarlanmaması için önlemlerin alınmasında ısrar etmeye devam etmektedir." açıklamasında bulunmuştur (Haftalık Küresel Değerlendirme Bülteni, 2012: 3).

Suriye uçakta askeri malzeme olduğunu yalanlasa da Rusya, kısa bir tereddütten sonra, kargoda yasal radar teçhizatı bulunduğunu açıklamıştır. Uçağın Suriye'ye askeri malzeme taşıdığı şüphesiyle indirilmesi dünya basınında da birinci gündem maddesini oluşturmuş, uçak Suriye'ye ait olsa da Moskova'dan kalkmış olması bazı analizciler tarafından "Türkiye'nin Suriye konusundaki direnişini kırabilmek amacıyla Rusya'yı baskı altına alma çabası" olarak yorumlanmıştır (Miş, 2013: 231).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde çalışma ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir.

5.1. Araştırmanın Metodolojisi

5.1.1. Araştırmanın Konusu

Arap Baharı etkileriyle beraber 2012 yılından itibaren, Türkiye dış politika alanının en önemli gündem konusu Suriye olmaktadır. Özellikle 22 Haziran 2012 tarihinde Suriye'nin Türk jetini uluslararası sularda düşürülmesi, iki ülke arasında askeri ve siyasi açıdan yeni bir krizin başlamasına neden olmuştur. Türkiye ve Suriye ilişkilerini gerilim noktasına taşıyan Jet krizi sonrasında yaşanan Akçakale krizi ile birlikte Türkiye, yurtdışına asker gönderme yetkisi tanıyan tezkereyi onaylamıştır. Söz konusu tezkere Türkiye'nin Suriye'ye yönelik askeri müdahalesine olanak tanımıştır ve olası savaş senaryolarının ortaya atılmasına neden olmuştur. Türkiye-Suriye arasında yaşanan bu ilk iki kriz Türk basınında Suriye saldırı olarak okunmuş ve Türkiye için Suriye, tehdit oluşturan bir ülke konumuna geçmiştir. Dolayısıyla hem Türk siyasi gündeminde, hem de haber içeriklerinde Suriye'ye yönelik sert kınama ve eleştiriler yöneltilmiştir. Tüm bu gelişmeler ardından yaşanan Suriye yolcu uçağı krizi ise diğer krizlerden farklı olarak birçok spekülasyonların ortaya atılmasına neden olmuştur. Sonuç itibarıyla Türk basını için Suriye sorunu dış politika haberciliği açısından daha dikkatli yaklaşılması gereken bir alan haline gelmiştir.

Türkiye ve Suriye arasında 2012 yılında yaşanan ve ilişkileri gerilim noktasına taşıyan bu üç önemli gelişme, uluslararası ve Türk ulusal basınında geniş ölçüde dış politika gündeminin ilk sıralarında yer almaya başlamıştır. Özellikle Türkiye için Suriye meselesi dış politikadan daha da çok iç politika alanını yakından ilgilendiren hassas bir konu olmuştur. Dolayısıyla Türk basını için Suriye krizi dış politika sayfalarından daha çok iç politika sayfalarında yerini almıştır. Fakat Türk basını için doğru bir Suriye okuması yapabilmek ve ideolojik kimliklerinden sıyrılarak habercilik yapmak bir zor olmuştur. Nitelikli bir dış politika haberciliği için basının konuya ilişkin net bilgilere sahip olması ve haberi okuyucusuna doğru ve hızlı biçimde iletme sorumluluğu önde gelmesi gereken bir husustur. Olaya ilişkin henüz kesin bilgi edinilmeden kamuoyuna

farklı spekülasyon ve iddiaları içeren haberlerin iletilmesi, diğer yandan medyanın kriz sonrasında olan durum ile ilgili haberlerinde, olası savaş senaryolarının yer alması ve de yayın kuruluşlarının dış politika haberciliği alanında iktidarla olan ilişkiler bağlamında, Suriye krizine farklı ideolojik açılardan yaklaşan haberlerin yayınlanması, dış politika haberciliği açısından önemli sorunları içermektedir. Bu yüzden bu tez çalışmasında Türkiye dış politikası açısından önem arz eden Suriye Krizi, üç önemli olay çerçevesinde ele alınacak (Türk Jeti Krizi, Akçakale Krizi ve Suriye Yolcu uçağı Krizi) ve Ulusal habercilik alanında dış politika haberciliğinin sorunları araştırılacaktır.

5.1.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, hem basının dış politika haberciliği konusunda sorunların ortaya konulması hem de Suriye Krizine yönelik Türkiye dış politikası alanında yaşanan ideolojik farklılıkları sunması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca çalışma, önemli kriz anlarında Türk basının, okuyucusuna net olmayan bilgileri sunması ve yaşanan belirsizlik ortamında ortaya atılan asılsız iddiaları irdelemeyerek haberlerine taşıması gibi Türk dış politika haberciliği alanında önemli sorunları göstermesi adına önemlidir.

5.1.3. Araştırmanın Amacı

Bu tezin amacı, 2012 yılında yayınlanan gazetelerin dış politika haberlerciliği konusunda sorunların ortaya konulmasıdır. Aynı zamanda Suriye Krizinin Türk haberciliği alanında nasıl okunduğu ve algılandığına dair genel bir resmin ortaya konulmasını amaçlamaktadır.

5.1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın temel hipotezini ‘Türk dış politika haberciliği alanında Suriye Krizine yönelik haberler farklı ideolojik/politik yaklaşımları içermektedir.’ oluşturmaktadır.

Bu genel hipotezin yanında araştırmanın diğer hipotezleri şöyle sıralanabilir:

- Jet krizi ve Akçakale krizi Türkiye'nin önemli dış politika meselesi olduğu kadar aynı zamanda önemli bir iç politika meselesi de olması nedeniyle, araştırma kapsamındaki gazeteler krizlere yüksek oranlarda haber değeri vermişlerdir. Fakat Suriye yolcu uçağı krizinde hükümetin kamuoyuyla net bilgiler paylaşmaması ve

istihbaratın ve de uçakla ilgili bilgilerin gizli tutulması sebebiyle gazeteler krizle ilgili haberlerini veri azlığı nedeniyle daha az gündemlerine taşımışlardır.

- Suriye krizi ile ilgili haberlerin haber değeri olayların gerçekleştiği ilk günlerde yüksektir, fakat ilerleyen tarihlerde kriz haberlerinin haber değerinde düşüş olmuştur.

- Suriye krizi Türkiye'nin dış politika meselesi olduğu kadar aynı zamanda önemli bir iç politika meselesi de olması nedeniyle krizle ilgili haberler gazetelerde 'Dış Politika' sayfalarından daha çok 'Gündem' sayfalarında yer almıştır..

- Gazeteler Suriye meselesiyle ilgili dış politika haberlerinde en az 'olumlu' haberlere yer vermişlerdir.

- Gazetelerin hükümetin dış politika ve özellikle Suriye ile ilgili karar ve yaklaşımlarını içeren haberleri, ideolojik/politik farklı bakış açıları barındırsada, haberlerinde hükümetin kriz hakkında yapmış olduğu açıklamaları doğru olarak kabul etmiş ve bu açıklamaların dışına çıkmamışlardır.

- Suriye krizleriyle ilgili haberlerin üretiminde kesin ve net bilgilerin elde edilememesi sonucu haber içeriklerinde belirsizlik yaşanmış bu da asılsız iddiaların, komplo tezlerinin ortaya atılmasına neden olmuştur, sonuç olarak gazeteler de dış politika haberlerini bu şekilde gündemlerine taşımışlardır.

- Suriye'nin Türk savaş uçağının düşürmesi sonucunda Türk basını, yaşanan uçak krizi anında ve kamuoyunu bilgilendirme sürecinde konuyla ilgili bilgi kirliliği yaratarak, henüz netleşmeyen ve belirsiz içerikteki haberler üretmiş ve gündemine taşımıştır.

- Türk jetinin düşürülmesi ve hükümetin kriz ardından izlediği yol dış politika haberciliği alanında olası savaş senaryolarının ortaya atılmasına neden olmuştur.

- Suriye krizi hakkındaki gazete haberlerinde Suriye'nin yapmış olduğu açıklamalara az yer verilmiştir.

- Türk Jetinin düşürülme krizinin hukuksal konuda uzmanlar tarafından değerlendirilmesi gazeteler tarafından en az ele alınan konular arasında olmuştur.

- Türk dış politika haberciliği, yaşanan Akçakale krizi sonrasındaki gelişmeleri savaş senaryoları üreterek gazetelerinin gündemlerine taşımıştır.

- Suriye yolcu uçağı krizi hakkında net bilgi elde edilememesi kriz hakkında belirsizliğe ve ortaya farklı iddiaların atılmasına neden olmuştur.

- Dış politika haberciliği alanında gazeteler Suriye krizine hükümetle aynı açıdan bakmışlardır.

- Türk dış politika haberciliği, yaşanan krizler sonrasındaki gelişmeleri, savaş senaryoları üreterek gazetelerinin gündemlerine taşımıştır.

- Gazeteler Türk jeti ve Akçakale krizlerini Suriye saldırısı olarak okumuş ve Türkiye'nin Suriye'ye yönelik misillemesini, haberlerine olası savaşın göstergesi şeklinde taşımıştır. Dolayısıyla gazetelerde yüksek tehdit oluşturduğu düşünülen Suriye'ye yönelik olumsuz tutumları ve kınamaları içeren haber sayısı fazladır.

- Dış politika haberciliğinde gazeteler daha çok karar alıcılara bağlı kalmakta, onların yorum ve açıklamalarından hareket etmektedirler.

- Dış politika haberciliğinde uzmanlaşma ve konuya hâkim olma konusunda eksiklikler yaşanmaktadır.

- Suriye ile yaşanan krizlerde Türkiye'nin krizin taraf ülkelerinden birisi olması ve fiziki olarak olayın gerçekleştiği bölgenin Türkiye'ye yakın olması gazetelerin bölgeye kendi muhabirlerini göndermelerini kolaylaştırmıştır.

Araştırmada içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi sosyal bilimler alanında, nitel ve nicel araştırmalarda kullanılmaktadır. Bu yöntem bir söylemi anlama ve yorumlamada, ilk bakışta algılanan içeriği yerine mesajlarda gözlenen öğelerden hareketle yorum getirme amacına hizmet etmektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarının içerikleri ve iletileriyle ilgili araştırmalarda kullanılan bu yöntem, yazılı ya da söylenilenin belirli bir amaç açısından sınıflandırılması, belirli kavramlarla ölçülmesi ve belirli bir anlam çıkarılması demektir. Bu amaçla Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinin dış politika haberciliğinde Suriye krizini nasıl yansıttıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

5.1.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine neden olan kriz olaylarının yaşandığı 2012 yılının, söz konusu krizi ele alan ve ideolojik görüşleri birbirlerinden farklı olan Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazeteleri oluşturmaktadır. Yapılan bu araştırmayla Türkiye'de dış politika haberciliğinin genel kapsamı ve içerdiği sorunları belirlenecektir. Araştırma kapsamında Türkiye'nin Suriye Krizine yönelik dış politikasını belirlemek amacıyla üç kriz ve krizle ilgili gazete haberleri ele alınmıştır. Örneklem olarak 2012 yılında yayınlanan 3 ulusal gazete ve 2012 yılının Türk jeti krizinin yaşandığı 23 Haziran-30 Haziran, Akçakale

krizinin ve Suriye yolcu uçağı krizinin yaşandığı 3 Ekim-17 Ekim tarihleri arasındaki süreler incelenecektir.

5.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada 2012 yılında yayınlanan gazeteler çalışma kapsamında araştırılacaktır. Araştırma kapsamında incelenen gazeteler ideolojik görüşleri birbirinden farklı yayın politikalarına sahiptir. Araştırmada 3 gazetenin 2012 yılının Suriye ile yaşanan üç kriz (Türk Jeti Krizi, Akçakale Krizi ve Suriye Yolcu Uçağı Krizi) ile ilgili haberlerle sınırlı tutulacaktır. Bu gazeteler sırasıyla şunlardır: Cumhuriyet Gazetesi, Zaman Gazetesi ve Sabah Gazetesidir.

5.1.7. Araştırmanın Kodlama Cetveli

İçerik analizinin uygulanması için sınıflandırma sistemi doğrultusunda hazırlanan kodlama cetvelinde ise kategoriler şu şekilde oluşturulmuştur:

- Suriye Krizi İle İlgili Haberin İncelendiğı Gazeteler ve Günler
- Suriye Krizi İle İlgili Haberlerin Konu İçeriğı: Suriye krizi kapsamında incelenen Türk jeti, Akçakale ve Suriye Yolcu Uçağı krizleriyle ilgili haberlerin sayısal verileri
- Jet Krizi İle İlgili Haberlerin Yayınlandığı Tarihler
- Akçakale Krizi İle İlgili Haberlerin Yayınlandığı Tarihler
- Suriye Yolcu Uçağı İlgili Haberlerinin Yayınlandığı Tarihler
- Suriye Krizi Haberlerinin Yer Aldığı Sayfalar
- Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Suriye Krizine Yönelik Yaklaşımlar
- Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Gazetelerin Suriye Krizine Yönelik Yaklaşımları
- Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Türk Dış Politikasına Yönelik Yaklaşımlar
- Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Gazetelerin Türk Dış Politikasına Yönelik Yaklaşımları
- Haberlerde Ön Plana Çıkan Genel Tema: Krizlere Yönelik Yaşanan Belirsizlik ve İddiaları İçeren Haberler/ Çatışma İçerikli Haberler/ Çatışma Karşıtı İçerikli Haberler/ Krize Yönelik Durumu Açıklayan Haber (Konulaştırma)

- Haberlerde Ön Plana Çıkan Genel Tema: Çatışma İçeriğinin Kullanımı
- Haberlerin Sayfa İçerisindeki Konumu: Üst Kuşak/ Orta Kuşak/ Alt Kuşak
- Türk Jeti Krizi Haber Metinlerinin Konusu: Türk jeti kriziyle ilgili haberlerin

konu ya da temaları, haberlerin değerlendirilmeye tutulmadan önce okunması suretiyle haberlerin içinden çıkartılmıştır. Bu bağlamda, 11 konu içeriği tespit edilmiş ve kodlama da buna göre yapılmıştır. Haberde geçen konu içeriği kapsamında birden fazla, yani çoklu kodlama yapılmıştır.

- Akçakale Krizi Haber Metinlerinin Konusu: Akçakale kriziyle ilgili haberlerin konu ya da temaları, haberlerin değerlendirilmeye tutulmadan önce okunması suretiyle haberlerin içinden çıkartılmıştır. Bu bağlamda, 11 konu içeriği tespit edilmiş ve kodlama da buna göre yapılmıştır. Haberde geçen konu içeriği kapsamında birden fazla, yani çoklu kodlama yapılmıştır.

- Akçakale Konu İçeriği: Suriye Sınırına Askeri Sevkiyat ve Türkiye'nin Suriye'ye Misillemesi İçerikli Haberlerin Gazetelere Göre Yüzdelik Dağılımı

- Suriye Yolcu Uçağı Krizi Haberlerin Konusu: Suriye yolcu uçağı kriziyle ilgili haberlerin konu ya da temaları, haberlerin değerlendirilmeye tutulmadan önce okunması suretiyle haberlerin içinden çıkartılmıştır. Bu bağlamda, 6 konu içeriği tespit edilmiş ve kodlama da buna göre yapılmıştır. Haberde geçen konu içeriği kapsamında birden fazla, yani çoklu kodlama yapılmıştır.

- Haberlerde Kullanılan İfadeler: Haberle ilgili ifadeler kapsamında haberler önceden okunmuş ve olaya ilişkin 14 niteleyici ifadeler tespit edilmiştir. Bu bağlamda kategori oluşturulmuştur.

- Haberlerde Adı Geçen Kişiler: Diplomat/ Türkiye'den Siyasetçiler ve Hükümet Yetkilileri/ Suriye'den Siyasal Aktörler ve Hükümet Yetkilileri/ Yabancı Ülkelerin Yetkilileri/ Uluslararası Örgütlerin Temsilcileri/ Medya Mensubu ve Gazeteciler/ Uzman/ Asker/ Yaşanılan krizde hayatını kaybeden/ Vatandaş/ Diğer

- Haberde Adı Geçen Kurumlar: Uluslararası Örgütler/ Türkiye Ulusal Kurumlar/ Suriye Ulusal Kurumlar/ Ekonomi Kurumları/ Basın Yayın Kuruluşları/ Yabancı Ülke Kurumları/ Askeri Kurumlar/ Diğer

- Haberlerin Kaynağı: Kendi Üretimi/ Haber Ajanslarının Üretimi/ Karma Üretim/ Çeviri Haber/ Belirtilmemiş

- Haberi Destekleyen Görsel Materyal Kullanımı: Fotoğraf/ Bilgi Grafikleri/ Yok

- Haberleri Destekleyen Fotoğrafların İçeriği

- Haberlerde Olayı Açıklamada Kullanılan Dayanak: Türkiye'den Siyasetçiler ve Aktörler/ Suriye'den Aktörler ve Temsilciler/ Askeri Yetkililer/ Ekonomi Dünyası/ Akademisyen/ Ulusal Kurum Temsilcileri/ Uluslararası Örgütler ve Temsilcileri/ Yabancı Ülkeler ve Temsilcileri/ Vatandaş, Halk/ Medya/ Gazetenin Kendi Edindiği Bilgi/ İnternet/ Hukuk Uzmanı.

ALTINCI BÖLÜM

6. TÜRKİYE'DE DIŞ POLİTİKA HABERCİLİĞİ: 2012 SURİYE KRİZİNE YÖNELİK ULUSAL GAZETE HABERLERİNİN İÇERİK ÇÖZÜMLENMESİ

Bu bölümde araştırma kapsamına alınan gazeteler hakkında genel bir bilgi verilmiş ve elde edilen verilerin içerik çözümlemesi yapılmıştır.

6.1. Araştırma Kapsamında İncelenen Gazeteler

6.1.1. Cumhuriyet Gazetesi

Araştırma dâhilinde incelenen Cumhuriyet Gazetesi, gazeteci Yunus Nadi tarafından kurulmuştur. 7 Mayıs 1924 tarihinde yayımlanmaya başlanmıştır. Gazeteye adını veren de Gazi Mustafa Kemal Atatürk'tür. 7 Mayıs 1924'ten beri etkin bir gazete olan Cumhuriyet; kuruluş yıllarında Türkiye'nin sesi olmuş, yeni rejimin ideolojisinin benimsenmesinde öncülük etmiştir. Cumhuriyet gazetesi merkez sol görüşüne sahip olan bir gazetedir. Atatürk ilke ve devrimlerinin yayılması, sosyolojik ve kültürel değişimlerin ülke geneline yansıtılmasına kadar birçok görev edinmiştir (Vikipedi, Cumhuriyet Gazetesi, 2016).

Gazetenin kendi yayın politikasını ise şu şekilde açıklamıştır. "Cumhuriyet yalnız Cumhuriyet'in, bilimsel ve yaygın anlatımıyla demokrasinin savunucusudur. Cumhuriyet, demokrasi fikir ve esaslarını yıkmaya çalışan her kuvvete karşı mücadele edecektir. Ülkemizde her anlamıyla gerçek bir demokrasi kurulması için bütün varlığı ile çalışacaktır. Cumhuriyet Atatürk devrim ve ilkelerinin açtığı "aydınlanma" yolunda, aklın bağınazlıktan, bilimin dinden bağımsızlaşması, Laiklik ilkesinin toplumca benimsenmesi için çaba gösterecektir. "İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Bildirgesi"ni demokrasinin evrensel anayasası olarak benimseyen Cumhuriyet, amaçlarına ancak Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı ve bütünlüğü kapsamında ulaşılacağını temel ilke sayar. Cumhuriyet Gazetesi'ni kuran Yunus Nadi, kurumlaştıran Nadir Nadi'dir. Cumhuriyet Türkiye'sinin temelleri atılırken kurulan Cumhuriyet Gazetesi'ni Yunus Nadi'nin ölümünden sonra her çeşit güçlüğe karşı yarım yüzyıllık savaşımla hiç bir ödün vermeden yöneten ve kurumlaştıran Nadir Nadi 20 Ağustos 1991 günü gözlerini yaşama kapamıştır. Kimliği, ilkeleri ve amaçları bu uzun süre içinde belirlenip toplumda kök salan Cumhuriyet'i aynı yörüngede

yaşatmak Cumhuriyet Türkiye'sine, topluma ve Cumhuriyet okurlarına karşı bir ödev niteliğine dönüşmüştür. Cumhuriyet Vakfı, bu amacı yerine getirmek için kurulmuştur." (Cumhuriyet, 2016).

6.1.2. Zaman Gazetesi

Türkiye'de günlük yayımlanan Zaman gazetesi 3 Kasım 1986 tarihinde Fehmi Koru'nun yönetiminde yayın hayatına başlamış; bugün ise Ekrem Dumanlı'nın genel yayın yönetmenliğinden istifa etmesiyle 6 Ekim 2015 tarihinden itibaren yeni genel yayın yönetmeni Cihan Haber Ajansı Genel Müdürü Abdülhamit Bilici olmuştur (Vikipedi, Zaman Gazetesi, 2016).

GENAR Araştırma Şirketi'nin yaptığı Türkiye Toplum ve Siyaset Araştırması'nın 2009 yılı 1. çeyrek raporuna göre %12,2 ile Türkiye'nin en güvenilir gazetesi olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Konsensus Araştırma Şirketi'nin yaptığı "Türkiye Gündemi-Ocak 2011" başlıklı anket çalışmasında "Sizce en tarafsız gazete hangisidir?" sorusuna verilen cevaplara göre %10.8 ile ankete göre Türkiye'de en tarafsız gazetedir. Bunun yanında gazete Fethullah Gülen'e yakınlığı ile bilinir (Vikipedi, Zaman Gazetesi, 2016).

Gazete, 35 ülkede 10 farklı dilde, 2 farklı alfabede yayınlanmakta ve 10 ülkede basılmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'nin ilk internet sitesine sahip gazetesidir. Gazete, içerik olarak zengin ve gerçek haber anlayışına sahip olmasının yanı sıra görselliği ile çeşitli konularda defalarca SND tasarım ödülü almıştır (Vikipedi, Zaman Gazetesi, 2016).

6.1.3. Sabah Gazetesi

22 Nisan 1985'te Dinç Bilgin'in kurduğu ve sahibi olduğu Sabah Yayıncılık A.Ş. bünyesinde İstanbul'da hazırlanıp tüm Türkiye'de yayımlanmaya başlandı. İlk genel yayın yönetmeni Rahmi Turan'dır. Daha sonra Zafer Mutlu yönetiminde çıkan Sabah, ileriki yıllarda Ergun Babahan, Ufuk Güldemir ve Tayfun Devocioğlu tarafından da yönetilmiştir. 2000 yılında gazeteye Ciner grubu ortak olarak girmiş ve zaman zaman kesintili geçen bu ortaklık bir sürecinin sonunda da 3 Mayıs 2005 tarihinde Ciner'in de ortak olduğu Merkez Grubu tarafından satın alınmıştır. 2007 yılında TMSF'ye devredilen ve ardından Turkuvaz Medya Grubu'na katılan gazetenin genel yayın

yönetmeni Erdal Şafak 'tır. Sloganı "Türkiye'nin en iyi gazetesi"dir (Vikipedi, Sabah Gazetesi, 2016).

6.2. Türkiye’de Dış Politika Haberciliği: 2012 Suriye Krizine Yönelik Ulusal Gazete Haberlerinin İçerik Çözümlemesi

6.2.1. Gazetelerden Elde Edilen Bulgular

Türk Jeti, Akçakale ve Suriye yolcu uçağı krizlerini kapsayan Suriye krizini içeren haberlerin örneklem dâhilindeki Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazetelerindeki sunumuna ilişkin içerik çözümlemesi sonucunda ele edilen bulgular aşağıdaki şekildedir:

Tablo 1. Suriye Krizi Haberlerinin Yayınladığı Gazeteler

Gazeteler	Sayı	Yüzde
Cumhuriyet	135	35
Zaman	108	28
Sabah	143	37
Toplam	386	100

Türkiye dış politikası açısından önem arz eden Suriye Krizi kapsamında incelenen Türk Jeti krizi, Akçakale krizi ve Suriye yolcu uçağı krizi ile ilgili ele alınan haberlerin gazetelere göre dağılım verilerine bakıldığında en yüksek oranın (%37) Sabah Gazetesinde yer aldığı görülmüştür. Yine söz konusu kriz haberleri (%35) oran ile Cumhuriyet Gazetesinde yer alırken, gazeteler arasında en az oranın (%28) Zaman gazetesine ait olduğu görülmüştür. Sonuç olarak araştırmaya konu olan dönemde ele alınan gazetelerin, Suriye ile yaşanan üç krize birbirine yakın oranlarda haber değeri verdiklerini söylemek mümkündür.

Tablo 2. Suriye Krizi İle İlgili Haberlerin Konu İçeriği

Haberlerin Konu İçeriği	Sayı	Yüzde
Türk Jeti Krizi	187	48,4
Akçakale Krizi	160	41,5
Suriye Yolcu Uçağı Krizi	39	10,1
Toplam	386	100

İncelenen gazetelerde Suriye Krizi kapsamında ele alınan Türk jeti, Akçakale ve Suriye yolcu uçağı krizlerini içeren haberlerin yüzdelerine baktığımızda en yüksek oranın (%48,4) Türk jeti krizine ait olduğu görülmüştür. Yine bu krize yakın oranla Akçakale krizi (%41,5) gazetelerde yerini almıştır. En düşük oranın ise (%10,1) Suriye yolcu uçağı krizi içerikli haberlerine ait olduğu görülmüştür. Diğer ilk iki krize göre daha düşük haber değeri taşıyan yolcu uçağı krizi yaşanan belirsizlik ve taraflar tarafından yapılan açıklamaların yetersizliği nedeniyle diğer ilk iki krize göre incelenen gazetelerde haber değerinin düştüğü görülmüştür.

Tablo 3. Jet Krizi İle İlgili Haberlerin Yayınlandığı Tarihler

Tarih	Sayı	Yüzde
23.06.2012	10	5,3
24.06.2012	35	18,7
25.06.2012	29	15,5
26.06.2012	32	17,1
27.06.2012	38	20,4
28.06.2012	16	8,6
29.06.2012	17	9,1
30.06.2012	10	5,3
Toplam	187	100

Jet krizi haberlerinin yayınlandığı tarihlere göre dağılım verilerine bakıldığında; Jet krizi haberlerinin araştırma kapsamındaki gazetelerde olayın gerçekleştiği (23.06.2012) tarihinden itibaren ilk dört gün boyunca yüksek oranlarla haber yapıldığı görülmüştür. Jet krizi Türkiye'nin önemli dış politika meselesi olduğu kadar aynı zamanda bir iç politika meselesi de olması nedeniyle, gerek tümüyle Türk basını, gerekse araştırma kapsamındaki gazeteler krize yüksek oranlarda haber değeri vermişlerdir. Jet krizinin yaşandığı bir haftalık zaman dilimi içerisinde ise en yüksek oranın (%20,4) oranla 27.06.2012 tarihinde olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. Akçakale Krizi İle İlgili Haberlerin Yayınlandığı Tarihler

Tarih	Sayı	Yüzde
04.10.2012	15	9,4
05.10.2012	46	28,8
06.10.2012	17	10,6
07.10.2012	10	6,2
08.10.2012	15	9,4
09.10.2012	14	8,8
10.10.2012	15	9,4
11.10.2012	8	5
12.10.2012	2	1,2
13.10.2012	5	3,1
14.10.2012	8	5
15.10.2012	-	-
16.10.2012	2	1,2
17.10.2012	3	1,9
Toplam	160	100

Suriye krizinin başlamasına neden olan jet krizi ardından, dört ay sonra iki ülke arasında gerilimi tırmandıran bir diğer önemli kriz olan Akçakale olayı, incelenen gazeteler tarafından 05.10.2012 tarihinde (%28,8) en yüksek oranla haberlerine taşımıştır. Bu yüksek oranın en önemli nedeni ise Akçakale krizinin yaşandığı günden itibaren Suriye tezkeresinin Türkiye'nin gündemine gelmesidir. Dolayısıyla Türkiye'ye misilleme olanağı tanıyan bu tezkere dış politikayı ilgilendirdiği kadar gazetelerin gündeminin de en önemli konularından biri olmuştur.

Tablo 5. Suriye Yolcu Uçağı İlgili Haberlerinin Yayınlandığı Tarihler

Tarih	Sayı	Yüzde
11.10.2012	3	7,7
12.10.2012	20	51,3
13.10.2012	6	15,4
14.10.2012	1	2,6
15.10.2012	2	5,1
16.10.2012	5	12,8
17.10.2012	2	5,1
Toplam	39	100

Akçakale krizinin yaşandığı günden bir hafta sonra ise Türkiye'nin Rusya'dan Suriye'ye giden yolcu uçağını indirmesiyle, incelenen gazeteler haberlerini, kriz hakkındaki yaşanan belirsizlikle beraber 12.10.2012 tarihinde (%51,3) en yüksek oranla gündemlerine taşımışlardır. Diğer krizlere oranla Suriye yolcu uçağı krizi ile ilgili haberler gazetelerin gündeminde yoğun olarak yer almamıştır. Bunun en önemli sebebi ise hükümetin konu hakkında ayrıntılı açıklama yapmaması sebebiyle kriz hakkında yaşanan belirsizliktir.

Tablo 6. Suriye Krizi Haberlerinin Yer Aldığı Sayfalar

Sayfalar	Sayı	Yüzde
Dış Haberler	72	18,7
Haberler	65	16,8
Gündem	162	42
Politika	32	8,3
Orta Sayfa	28	7,2
Ekonomi	7	1,8
Diğer	20	5,2
Toplam	386	100

Suriye krizleriyle ilgili haberlerin yer aldığı sayfa konumuna bakıldığında ise en yüksek oranın 'Gündem' kategorisine (%42) oranla ait olduğu görülmüştür. Haberlerin

yer aldığı sayfa konumunda ikinci en yüksek oran (%18,7) ‘Dış haberler’ olurken, ardından (%16,8) oranla ‘Haberler’, (%8,3) oranla Politika, (%7,2) oranla ‘Orta Sayfa’ ve (%5,1) oranla ‘Diğer’ kategorisine ait olmaktadır. Her üç kriz ile ilgili haberler en az ekonomi sayfasında (%1,8) yer almıştır. Araştırmanın bu bölümünde görüldüğü üzere Suriye krizi Türkiye’nin dış politika meselesi olmasından ziyade önemli bir iç politika meselesi olmuştur. Gazeteler haberlerini en yüksek oranla gündem sayfalarında okuyucuya sunmuşlardır. Bunun en önemli sebebi ise Suriye krizi başlı başına Türkiye için, gerek tezkere tartışmalarıyla Türk politikasını yakından ilgilendirmesi, gerekse sınıra yapılan askeri yığınaklarla krizin ciddi savaş tehdidi oluşturması, önemli iç politika meselesi olarak öne çıkmasına neden olmasıyla medyanın ve de kamuoyunun gündemi de iç politika alanına odaklanmaktadır.

Tablo 7. Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Suriye Krizine Yönelik Yaklaşımlar

Haberin Niteliği	Sayı	Yüzde
Olumlu	26	6,7
Olumsuz	188	48,7
Çekimser	172	44,6
Toplam	386	100

Gazete haberlerinin içerik açısından Suriye krizine yaklaşımları incelendiğinde en yüksek oranın (%48,7) ‘Olumsuz’ olduğu görülürken, bunu (%44,5) yüksek oranla ‘Çekimser’ haberler takip etmekte, en az ise (%6,7)’lik oranla ‘Olumlu’ haberler gelmektedir. Araştırma sonucunda gazetelerin Suriye krizine yönelik haber içeriklerinde ideolojik olarak farklılıklar olduğu görülmüştür. Bir sonraki tabloda farklı ideolojik/politik bakış açılarını görmek adına bu sonuçların gazetelere göre dağılımı incelenmiştir.

Tablo 8. Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Gazetelerin Suriye Krizine Yönelik Yaklaşımları

Haberin Niteliği	Cumhuriyet		Zaman		Sabah	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Olumlu	17	12,5	5	4,6	4	2,8
Olumsuz	36	26,5	61	56,5	91	63,6
Çekimser	83	61	42	38,9	48	33,6
Toplam	136	100	108	100	143	100

İncelenen tabloda haberlerin nitelik açısından Suriye krizine yaklaşımlarının gazetelere göre ayrılmış sayısal sonuçlarına bakıldığında Sabah ve Zaman gazetelerinde en yüksek oranların ‘Olumsuz’ kategorisine ait olduğu görülmüştür. Bunun en önemli sebebi ise ideolojik olarak iktidara yakın olan gazetelerin Suriye krizine ilişkin haberlerini hükümetin açıklamaları doğrultusunda okuyucusuna ulaştırması olmuştur. Özellikle Sabah Gazetesi iktidarın Suriye’ye yönelik eleştiri ve kınamalarını en yüksek oranla (%63,6) gündemine taşıdığı görülmüştür. İktidara muhalif yapısıyla bilinen Cumhuriyet gazetesi ise Suriye krizine haberlerinde en yüksek oranla (%61) çekimser yaklaşırken, sayfalarında olumsuz haber içeriğine diğer gazetelere göre daha az oranla (%26,5) yer vermiştir. Her üç gazetede olumlu haber içeriği ise en düşük oranda kalırken, Cumhuriyet Gazetesi diğer gazetelere oranla Suriye tarafının açıklamalarını sayfalarında daha fazla yer veren gazete olmuştur.

Tablo 9. Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Türk Dış Politikasına Yönelik Yaklaşımlar

Haberin Niteliği	Sayı	Yüzde
Olumlu	143	37,1
Olumsuz	62	16,1
Çekimser	180	46,8
Toplam	385	100

Gazete haberlerinin içerik açısından Türkiye dış politikasına yönelik yaklaşımları incelendiğinde en yüksek oranın (%46,8) ‘Çekimser’ olduğu gözlenmiştir. Bunun yanında (%37,1) oranla ‘Olumlu’, (%16,1) oranla ise ‘Olumsuz’ olduğu şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda gazetelerin Suriye krizine yönelik Türk dış politikasıyla ilgili haber içeriklerinde ideolojik olarak farklılıklar olduğu görülmüştür. Bir sonraki tabloda farklı ideolojik/politik bakış açılarını görmek adına bu sonuçların gazetelere göre dağılımı incelenmiştir.

Tablo 10. Suriye Krizi Haberlerinin Nitelik Durumuna Göre Dağılımı: Gazetelerin Türk Dış Politikasına Yönelik Yaklaşımları

Haberin Niteliği	Cumhuriyet		Zaman		Sabah	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Olumlu	13	9,6	43	39,8	75	52,4
Olumsuz	42	31,1	8	7,4	13	9,1
Çekimser	80	59,3	57	52,8	55	38,5
Toplam	135	100	108	100	143	100

Bir önceki tablodaki sonuçların incelenen gazetelere göre dağılımına bakıldığında; Sabah gazetesinin Suriye krizine yönelik haber içeriklerinde Türk dış politikasına ‘Olumlu’ baktığı görülmüştür. Yine gazete genel itibariyle kriz hakkındaki haberlerinde hükümetin kriz hakkında yapmış olduğu açıklamaların dışına çıkmayarak hükümetin dış politikasını destekleyici içerikteki haberlerini kamuoyuna sunmuştur. Bunun yanı sıra Cumhuriyet Gazetesi her ne kadar hükümetin dış politika tavrını eleştirse de Suriye krizleriyle ilgili haberlerinde çekimser kalmayı tercih etmiştir. Bunun yanında Cumhuriyet Gazetesi iktidarın Suriye dış politikasını özellikle Türkiye’nin dış politika meselesinden daha çok iç politikayı ilgilendiren Akçakale olayı sonrası tezkere haberlerinde, hükümetin kararlarını eleştirmiş ve bunu (%31,1) diğer gazeteler oranla daha fazla haberlerine taşımıştır. Yine Zaman gazetesi ise Suriye sorununa yönelik türk dış politikasına karşı (%52,8) oranla çekimser haberler yaparak gündemine taşıyan diğer gazete olmuştur. Aynı zamanda çekimser haber oranına yakın oranla (%39,8) Türk dış politikasına yönelik ‘Olumlu’ içerikteki haberlerini okuyucularıyla paylaşmıştır. Sonuç olarak her ne kadar incelenen gazeteler içerisinde ideolojik farklı bakış açıları görülmüş olsa da özellikle Cumhuriyet ve Zaman Gazeteleri dış politika haberlerinde hükümetin

kriz hakkında yapmış olduğu açıklamaları doğru olarak kabul etmiş ve bu açıklamaların dışına çıkmamışlardır. Bu kanaate kaynaklık eden fikir ise, dış politikanın daha ulusal/millî bir alan olmasıdır.

Tablo 11. Haberlerde Ön Plana Çıkan Genel Tema

Genel Tema	Sayı	Yüzde
Krizlere Yönelik Yaşanan Belirsizlik ve İddiaları İçeren Haberler	211	41,8
Çatışma İçerikli Haberler	82	16,2
Çatışma Karşıtı İçerikli Haberler	53	10,5
Krize Yönelik Durumu Açıklayan Haber (Konulaştırma)	159	31,5
Toplam	505	100

İncelenen gazetelerin Suriye krizi hakkındaki haberlerinde ön plana çıkan genel tema kategorisinde en yüksek yüzdenin (%41,8) ‘Krizlere Yönelik Yaşanan Belirsizlik ve İddiaları İçeren Haberler’ kategorisine ait olduğu görülmüştür. Suriye ile yaşanan her üç krizde de yaşanan belirsizlik incelenen gazete haberlerine de aynı şekilde yansımıştır. Suriye krizinin başlamasına neden olan Türk jetinin düşürülme krizinde uçağın kimler tarafından, tam olarak nerede, nasıl düşürüldüğüne ve pilotların kayıp olmasına ilişkin birçok konuda yaşanan belirsizlik aynı zamanda gazete haberlerinde de hakimdir. Uçak krizi arından yaşanan Akçakale ve Suriye yolcu uçağı krizinde de benzer şekilde, soruların olduğu görülmüştür. Dolayısıyla her üç krizde de yaşanan belirsizlikler ortaya birçok komplo tezinin atılmasına neden olmuş ve bu iddialar da gazeteler tarafından haberlerde kullanılmıştır. Bunun yanı sıra haberlerde ön plana çıkan genel temanın (%31,5) oranla ‘Krize Yönelik Durumu Açıklayan Haber (Konulaştırma)’ olduğu görülmüştür. Bunun en önemli nedeni ise incelenen gazeteler haberlerinde kriz hakkındaki gelişmeleri ve krize yönelik hükümetin yapmış olduğu açıklamaları kamuoyu ile paylaşmışlardır. ‘Çatışma içerikli haberler’ ise ‘Çatışma Karşıtı İçerikli Haberler’ kategorisinden daha yüksek yüzdede olduğu bulunan sonuçlar arasındadır. Bu sonuçların gazeteler arasında ideolojik farklılıkları ortaya koyması açısından incelenen gazetelere göre dağılımları bir sonraki tablomuzda incelenmiştir.

Tablo 12. Haberlerde Ön Plana Çıkan Genel Tema: Çatışma İçeriğinin Kullanımı

Haberlerde Ön Plana Çıkan Genel Tema	Cumhuriyet		Zaman		Sabah	
	E	H	E	H	E	H
Çatışma İçeriğinin Kullanımı	15	30	26	13	41	10

İncelenen gazetelerde ideolojik ayrımı göstermek adına haberlerde ön plana çıkan genel tema kategorisinde ‘Çatışma İçeriğinin Kullanımına’ İlişkin veriler incelenmiştir. Tablo 10’da elde edilen sonuçlarına göre çatışma içerikli haberler daha çok Sabah gazetesinde yer almıştır. Hükümetin Suriye sınırına olan askeri sevkiyatı ve bunun beraberinde ki gelişmeler, ‘Türkiye güçlü’ algısını yaratmak adına iktidar yanlısı Sabah gazetesi tarafından haberlere sıklıkla taşınmıştır. Savaşa karşıtlığı ile bilinen Cumhuriyet gazetesi ise çatışma içeriğinden uzak haberleriyle ön plana çıkmıştır. Bu sonuç özellikle, Akçakale krizi ardından Türkiye’nin Suriye’ye yönelik dış politikasını tam anlamıyla iç politika meselesine dönüştüren tezkere görüşmelerinde fikir ayrılıklarının yaşanması hususunda, gazetelerde yayınladıkları haberleriyle ideolojik olarak iktidara olan duruşlarını göstermişlerdir. Zaman Gazetesi’nin haberlerinde ise çatışma içeriğinin kullanımının daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 13. Haberlerin Sayfa İçerisindeki Konumu

Haberlerin Sayfa İçerisindeki Konumu	Sayı	Yüzde
Üst Kuşak	133	34,5
Orta Kuşak	156	40,4
Alt Kuşak	97	25,1
Toplam	386	100

Haberlerin gazetelerin sayfa içerisindeki konumuna bakıldığında ise en yüksek oranın ‘Orta Kuşak’ kategorisine (%40,4) oranla ait olduğu görülmüştür. Haberlerin sayfa içerisindeki yer aldığı konum olarak ikinci en yüksek oran (%34,5) ‘Üst kuşak’ olurken, (%25,1) oranla ‘Alt kuşak’ olduğu görülmüştür.

Tablo 14. Türk Jeti Krizi Haber Metinlerinin Konusu

Konu	Sayı	Yüzde
Türk Jeti Krizi Ve Olay Hakkında Net Olmayan Bilgiler	149	38,9
Krizle İlgili Dış politika Planı, Suriye sınırına askeri sevkiyat	75	19,5
Hükümetin Politikasına Yönelik Eleştiri	16	4,2
Kayıp pilotların arama çalışması	22	5,7
Türk liderlerin Jet krizi hakkındaki açıklamaları	29	7,6
Konuya ilişkin Suriye'nin açıklaması	9	2,3
Suriye'ye yönelik tepki ve nitelermeler (Kınama, sert dille eleştirme, kabul edilemez vb.)	50	13
Krizin hukuksal analizi	6	1,5
Yabancı ülkelerden gelen açıklamalar	11	2,9
Yabancı basının kriz hakkındaki haberleri ve değerlendirmeleri	10	2,6
Diğer	7	1,8
Toplam	384	100

Tablo 12'ye göre Jet krizi haber metinlerinin konusu ile ilgili elde edilen verilere baktığımızda incelenen gazeteler arasında en yüksek oranın (%38,9) 'Türk Jeti Krizi ve Olay Hakkında Net Olmayan Bilgiler' olduğu görülmüştür. Türk jetinin vurulmasından sonrasında olay hakkında net bilgilerin elde edilememesi ve hükümetin yaptığı açıklamaları doğru kabul ederek krizi haberlerine taşıyan gazeteler okuyucusuna olay hakkında tam olarak netleşmeyen genel bilgiler vermeyi tercih etmiştir. Bunun beraberinde 'Krizle İlgili Dış politika Planı, Suriye sınırına askeri sevkiyat' gazeteler tarafından (%19,5) oranla haberlerde kullanılmıştır. Suriye'ye yönelik tepki ve nitelermeler (Kınama, sert dille eleştirme, kabul edilemez vb.) içeriği ise yine gazeteler tarafından (%13) oranla kullanılmıştır. Olayın hukuksal analizi en az oranla (%1,5) gazeteler kriz hakkındaki haberlerde yer almıştır.

Tablo 15. Akçakale Krizi Haber Metinlerinin Konusu

Konu	Sayı	Yüzde
Akçakale krizi Hakkında Bilgi ve İlçede Son Durum	78	26,4
Akçakale krizi Hakkında Yorumlar	11	3,7
Konuya ilişkin Suriye'nin açıklaması	5	1,7
Krizle İlgili Dış politika Planı	39	13,2
Suriye sınırına askeri sevkiyat ve Misilleme	62	21
Hükümetin politikasına yönelik eleştiri	24	8,1
Savaş karşıtı gösteriler/yorumlar	6	2,1
Suriye'ye Yönelik Tepki ve Nitelemeler	51	17,2
Yabancı Basın açıklamaları	6	2,1
Uluslararası kurum açısından	6	2,1
Akçakale mağdurlarının görüşleri, ifadeleri, durumları	7	2,4
Toplam	295	100

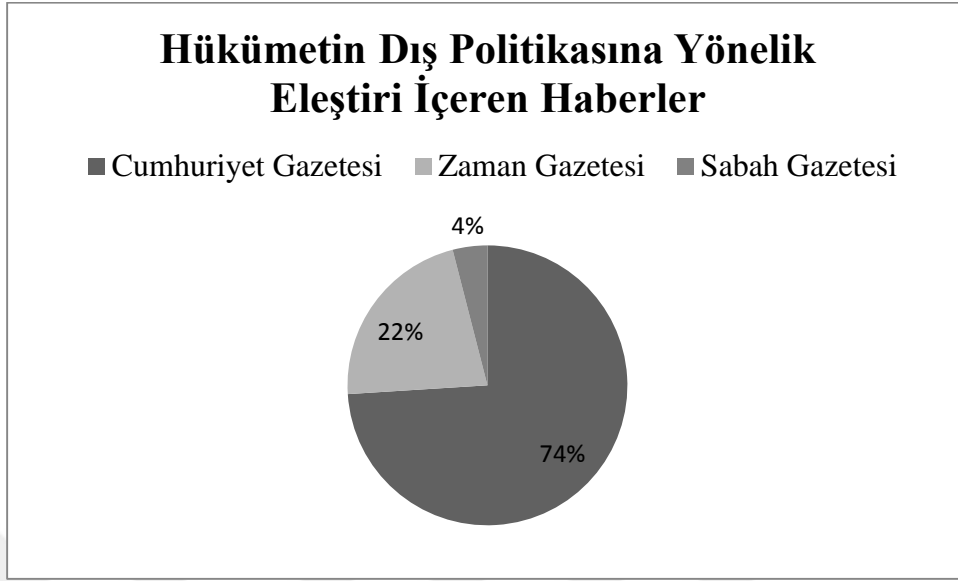
Akçakale olayı ve sonrasındaki gelişmelerle ilgili araştırma kapsamındaki gazetelerdeki haberlerin konu içeriği ile ilgili verilerin dağılımına bakılacak olursa; söz konusu haberlerde (%26,4) oranla en çok 'Akçakale krizi Hakkında Bilgi ve İlçede Son Durum' yer aldığı görülmüştür. Bununla beraber (%21) oranla 'Suriye sınırına askeri sevkiyat ve Misilleme' içeriğinin ön plana çıktığı görülmüştür. Bu oran içerisinde en yüksek oranın (%57) Sabah Gazetesinde yer aldığı görülmüştür (Bkz: Grafik 1). Diğer yandan 'Suriye'ye Yönelik Tepki ve Nitelemeler' teması (%17,2) oranla gazeteler tarafından haberlerde kullanılmıştır. Gazetelerde kullanılan bir diğer haber teması ise (%13,2) oranıyla 'Krizle İlgili Dış politika Planı' olmuştur. 'Hükümetin politikasına yönelik eleştiri' teması ise (8,1) oranla gazetelerde kullanılırken, bu oran içerisinde en yüksek oranla (%73,9) Cumhuriyet gazetesinin bu içeriğe haberlerinde yer verdiğini görmekteyiz. Yine 'Savaş karşıtı gösteriler/yorumlar' ile ilgili haberler (%2,1) oranla sadece Cumhuriyet gazetesi tarafından yayınlandığı görülmüştür. Akçakale krizi hakkında 'Konuya ilişkin Suriye'nin açıklaması' ise en az oranla gazetelerde kullanılan içerik olmuştur.

Grafik 1. Akçakale Konu İçeriği: Suriye Sınırına Askeri Sevkiyat ve Türkiye'nin Suriye'ye Misillemesi İçerikli Haberlerin Gazetelere Göre Yüzdelik Dağılımı

'Türkiye tarafından Suriye sınırına askeri sevkiyat ve Misilleme' içeriğinin gazetelere göre ayrılmış verilerine baktığımızda gazetelerin ideolojik açıdan farklı görüşlerle Suriye krizine yaklaşımlarını görmek mümkündür. Özellikle Suriye ile yaşanan her kriz ardından Türkiye'nin Suriye sınırına askeri sevkiyat yapması ve Suriye'ye yönelik misillemesi hükümete yakınlığı ile bilinen Sabah gazetesi tarafından yüksek oranla (%57) haberlerinde öne çıkarken Cumhuriyet ve Zaman gazeteleri bu haber içeriğini daha az gündemlerinde kullanmışlardır.

Grafik 2. Türkiye Hükümeti'nin Suriye'ye Yönelik Dış Politikası Hakkındaki Eleştirileri İçeren Haberlerin Yüzdelik Dağılımları

Suriye krizine ilişkin hükümetin izlediği politikayı en çok eleştiren gazete (%74) oranla Cumhuriyet Gazetesi olmuştur. Muhalif yapısıyla bilinen Cumhuriyet Gazetesi özellikle hükümetin tezkere kararı hakkındaki eleştirilerini gündemine taşımış yine ideolojik olarak karşı duruşunu ve görüşlerini söz konusu haberlerine yansıtmıştır. Haberlerinde hükümetin Suriye'ye karşı izlediği dış politikayı en az eleştiren gazete ise Sabah Gazetesi olmuştur.

Tablo 16. Suriye Yolcu Uçağı Krizi Haberlerin Konusu

Haberin Konu İçeriği	Sayı	Yüzde
Suriye Yolcu Uçağı Krizi Hakkında Belirsizlik ve İddialar	62	77,5
Uluslararası kurumların konuya ilişkin açıklamaları ve tepkileri	2	2,5
Yabancı ülkelere gelen açıklamalar	6	7,5
Konuya ilişkin Suriye'nin açıklaması	4	5
Hükümetin politikasına yönelik eleştiri	2	2,5
Yabancı basın	4	5
Toplam	80	100

Suriye yolcu uçağı krizine ilişkin haberlerin konu içeriğı ile ilgili tablo verilerine baktığımız zaman incelenen gazetelerin genel olarak ‘Suriye Yolcu Uçağı Krizi Hakkında Belirsizlik ve İddialar’ içeriğini en fazla oranla (%77,5) gündemlerine taşıdığı görülmüştür. Kriz ile ilgili incelenen diğer haberler içeriklerinin birbirine yakın oranlarda olduğu görülmüştür.

Tablo 17. Haberlerde Kullanılan İfadeler

Haberlerde Kullanılan İfadeler	Sayı	Yüzde
Düşman/Hasmane	28	3,3
Panik, Endişe, tedirgin	45	5,2
Gergin, Gerginlik, Gerilim	90	10,4
Misilleme	97	11,2
Saldırgan/Saldırı	168	19,5
Kasıtlı/Planlı/Bilinçli	23	2,7
Tehdit	87	10,1
Sert Uyarı, şiddetle Kınama	113	13,1
Tehlikeli yığınak/sınır/olay	31	3,6
Alarm/Sıcak/Hareketli Saatler, Gündem	15	1,8
Vahim, Trajik	50	5,8
Provokasyon	31	3,6
İtidal/soğukkanlı/sağduyu	70	8,1
Yüksek tansiyon	14	1,6
Toplam	862	100

İncelenen gazetelerin Suriye ile ilgili her üç krizi nasıl okuduklarına dair genel bilgi veren ‘Haberde Kullanılan İfadeler’ ile ilgili tablonun sayısal verilerine bakıldığında en yüksek oranın (%19,5) ‘Saldırgan/ Saldırı’ olduğu görülmüştür. Gazeteler özellikle Suriye’nin Türk jetini düşürmesi ve Akçakale olayını Suriye’nin saldırgan tutumu olarak okumuş ve de bu durumu saldırı olarak değerlendirmiştir. Suriye’nin bu saldırgan tutumu incelenen gazetelerde ‘Sert dille uyarı/Şiddetle kınama’ nitelendirmeleriyle haberlerin gündeminde (%13,1) oranla yer almıştır. Türk basını incelenen gazeteler kapsamında Suriye’nin saldırısı olarak okuduğu iki krize karşı

Türkiye'nin karşılık vermesini (%11,2) oranla 'Misilleme' ifadesiyle haberlerinde kullanmıştır. Her üç krizin ardından Suriye ile Türkiye ilişkilerini (%10,4) oranla 'Gerilim/Gerginlik' şeklinde okuyan gazeteler Suriye'yi (%10,1) oranla 'Tehdit' olarak göstermesi, gazetelerin savaş ihtimalini güçlendirecek ifadeleri kullanmaktan yana olduğunu göstermiştir. Buna karşın Türkiye'nin krizlere yönelik uluslararası platformda çözüm arayışı haberlerde (%8,1) oranla 'İtidal/Soğukkanlı/Sağduyu' şeklinde okunmuştur. Bunun yanı sıra incelenen gazete haberlerinde Suriye krizi Türkiye açısından (%5,8) oranla 'Vahim/Trajik' olarak nitelenirken, krizin (%5,2) oranla 'Panik/Endişe/Tedirginlik' yarattığına dair ifadeler haberlerde yer almıştır. Tablo verilerinden elde edilen diğer bir sonuç ise Suriye sınırındaki gelişmelerin (%3,6) oranla 'Tehlikeli yığınak/Sınır/Olay' olarak haberlerine taşıdığıdır. Diğer yandan Suriye'nin Türkiye'ye karşı saldırgan tutumunu gösteren ilk iki kriz (Jet Krizi-Akçakale Krizi) gazeteler tarafından (%3,6) oranla 'Provokasyon' olarak okunmuştur. Aynı zamanda gazeteler Suriye'nin saldırgan tutumunu (%3,3) oranla 'Düşman/Hasmane olarak nitelendirmiş ve bu tutumun (%2,7) oranla 'Kasıtlı/Bilinçli' olduğu haberlerde yer almıştır. İncelenen gazeteler krizlerin yaratmış olduğu ortamı (%1,8) oranla 'Alarm/Sıcak/Hareketli Saatler, Gündem,' (%1,6) oranla ise 'Yüksek tansiyon' olarak okumuşlardır. Sonuç olarak incelenen gazetelerde söz konusu haberlerin 'Saldırı/Saldırgan' nitelendirmelerini yoğun olarak kullanması ve de Suriye'ye karşı 'Sert dille uyarı/Şiddetle kınama' ifadelerini sık kullanmaları soruna hükümetle aynı açıdan baktıklarını göstermiştir. Genel olarak incelenen gazetelerin krizi nitelendirilmeleriyle, Türkiye'deki liderlerin Suriye'ye yönelik eleştirilerinin birbirine benzer oldukları saptanmıştır.

Gazeteler Suriye ile yaşanan ilk iki kriz sonrasında Türkiye'nin Suriye sınırına askeri sevkiyat yapması ve Suriye'ye askeri karşılık vermesini 'Misilleme' olarak haberlerinde vermiş ve bu ortamı 'Gerilim /gerginlik' olarak değerlendirmiştir. Türkiye'nin dış politika gündeminde Suriye'ye yönelik bir misillemesi söz konusu olsa da sınırdaki gelişmeleri 'Gerilim /Gerginlik' olarak kamuoyuna duyuran basın dış politika haberciliği açısından başarısız olduğunu bu araştırmanın verilerine göre söyleyebiliriz.

Tablo 18. Haberlerde Adı Geçen Kişiler

Haberlerde Adı Geçen Kişiler	Sayı	Yüzde
Diplomat	110	11,4
Türkiye'den Siyasetçiler ve Hükümet Yetkilileri	297	30,8
Suriye'den Siyasal Aktörler ve Hükümet Yetkilileri	107	11,1
Yabancı Ülkelerin Yetkilileri	158	16,4
Uluslararası Örgütlerin Temsilcileri	51	5,3
Medya Mensubu ve Gazeteciler	13	1,4
Uzman	11	1,1
Bürokrat:	26	2,7
Asker	86	8,9
Yaşanılan krizde hayatını kaybeden	27	2,8
Vatandaş	51	5,3
Diğer	27	2,8
Toplam	964	100

İncelenen Suriye kriziyle ilgili haberlerde en çok adı geçen kişiler (%30,8) oranıyla 'Türkiye'den Siyasetçiler ve Hükümet Yetkilileri' olmaktadır. Söz konusu olayda diğer taraf olan 'Suriye'den Siyasal Aktörler ve Hükümet Yetkililerine' (%11,1) daha az oranla haberlerde yer verildiği görülmüştür. 'Türkiye'den Siyasetçiler ve Hükümet Yetkilileri' kategorisinden sonra en çok haberlerde yer alan kişiler 'Yabancı Ülkelerin Siyasetçileri ve Yetkilileri' (%16,4) olmuştur. Bunun yanı sıra haberlerde dış politika haberciliğinin ana kaynaklarından olan Diplomat (%11,4) oranla yer almıştır.

Suriye krizi Türkiye'nin dış politika sorunu olduğu kadar aynı zamanda askeri alanda bir sorun olmaktadır. Aslında başarılı dış politika haberciliğinde halkı bilgilendirme görevi içerisinde askeri kanadın işbirliği de önem kazanmaktadır. Fakat haberlerde adı geçen kişilerden asker oranı (%8,9) olduğu görülmektedir. Türkiye'de dış politika ve kriz anında yapılan haberlerde kullanılan kaynak çoğunlukla Türkiye'nin hükümet yetkilileri ve siyasetçileri olmaktadır. Özellikle dış politikada haberlerinde konuyla ilgili açıklamalarda hükümet yetkilileri ve siyasetçiler, diplomattan, askerlerden ve de uzmanlardan daha fazla oranla yer almaktadırlar. Kriz durumlarında

toplumun enformasyon ihtiyacı kritik bir hal almaktadır ve bu durum bir dış politika kriziyse, bu ilişkilerin yorumlanmasının önemli derecede dış politika bilgisi gerektirmektedir. Dolayısıyla uzmanlık gerektiren bu alanda basın kuruluşları daha çok karar alıcılara bağlı kalmakta, onların yorum ve açıklamalarından hareket etmektedirler. Bu krizde de karar alıcılar ‘Türkiye’nin Siyasetçileri ve Hükümet Yetkilileri’ olmakta, yukarıdaki tablodan da elde edilen veriler bu gerçeği doğrulamaktadır. Diğer yandan haberlerde kullanılan kişilerden ‘Uzman’ en az orana (%1,1) sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 19. Haberde Adı Geçen Kurumlar

Haberde Adı Geçen Kurumlar	Sayı	Yüzde
Uluslararası Kurumlar	172	39,2
Türk Ulusal Kurumlar	57	13
Suriye Ulusal Kurumlar	18	4,1
Ekonomi Kurumları	5	1,1
Basın Yayın Kuruluşları	143	32,6
Yabancı ülke Kurumları	7	1,6
Askeri Kurumlar	31	7
Diğer	6	1,4
Toplam	439	100

Haberlerde adı geçen kurumlara ait verilere bakıldığında en yüksek oranın (%39,2) ‘Uluslararası Kurumlar’ olduğu görülmüştür. Diğer yüksek oranın (%32,6) ‘Basın Yayın Kuruluşları’ olduğu görülmüştür. ‘Ulusal Kurumlar’ kategorisinin ise daha az oranla (%13) haberlerde yer almıştır. Suriye krizinde Türkiye’nin Suriye’ye yönelik izlediği dış politika yol haritasında saldırıya karşılık misillemesinin yanı sıra haklılığını uluslararası alanda göstermeye çalışması haberlerde en çok uluslararası kurumların (NATO, BM gibi) adı geçmesine neden olmuştur.

Tablo 20. Haberlerin Kaynağı

Haberlerin Kaynağı	Sayı	Yüzde
Kendi Üretimi	262	67,9
Haber Ajansların Üretimi	19	4,9
Karma Üretim	-	-
Çeviri Haber	57	14,8
Belirtilmemiş	48	12,4
Toplam	386	100

Suriye kriziyle ilgili haberlerin kaynak verilerine bakıldığında incelenen gazetelerde söz konusu haber kaynakların yüksek (%67,9) oranla ‘Kendi üretimi’ olduğu görülmüştür. Bu noktada Suriye krizi Türkiye’nin kendi sorunu olması ve olayın coğrafi konum olarak Türkiye’de bulunması, gazetelerin bölgeye kendi muhabirlerini göndermesini kolaylaştırmaktadır. Bunun yanı sıra incelenen gazetelerin ‘Çeviri haberler’ kategorisini (%14,8) oranla kaynak kullanması Suriye krizinin yabancı basın tarafından nasıl yorumlandığı konusuna önem verildiğini göstermektedir. Yine ‘Belirtilmemiş’ kaynaklı haberler (%12,4) oranla gazetelerde yer almıştır. Haberlerin “mahreçsiz” yani “çıkış yeri”, başka bir deyişle “kaynağı” gösterilmeden gazetelerde yer alması habercilik açısından önemli bir sıkıntı olabilmektedir.

Tablo 21. Haberi Destekleyen Görsel Materyal Kullanımı

Haberi Destekleyen Görsel Materyal	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	252	67,4
Bilgi grafikleri	13	3,5
Yok	109	29,1
Toplam	374	100

Tablodaki verilerden görüldüğü üzere haberi destekleyen görsel materyallerden fotoğraf kullanımı (%67,4) en yüksek orana sahiptir. Görsel materyal kullanılmayan haberlerin oranı ise (%26,1)’dir.

Tablo 22. Haberleri Destekleyen Fotoğrafların İçeriği

Haberleri Destekleyen Fotoğrafların İçeriği	Sayı	Yüzde
Türkiye'den Siyasetçiler ve Aktörler	96	38,1
Suriye'den Siyasal Aktörler ve Hükümet Yetkilileri	9	3,6
Sınırdan yaşanan ortam (Kargaşa, Panik)	19	7,5
Savaş Uçakları, Tankları	38	15,1
Uluslararası örgüt ve temsilcileri	12	4,8
Yabancı Ülkelerden Siyasetçiler	15	5,9
İş adamları	14	5,5
Uzmanlar, Akademisyen	6	2,4
Yolcu uçağı	4	1,6
Protesto	5	2
Diğer	34	13,5
Toplam	252	100

Haberleri destekleyen fotoğrafların içeriklerine bakıldığı zaman; araştırma kapsamındaki gazetelerin haber fotoğraflarında en çok (%38,1) oranla 'Türkiye'den Siyasetçiler ve Aktörler' olduğu görülmüştür. Bunun beraberinde 'Savaş Uçakları, Tankları' içeriğinin haber fotoğraflarında (%15,1) oranla kullanıldığı saptanmıştır. Buna dayanarak 'Savaş Uçakları, Tankları' fotoğraf içeriği, özellikle Türkiye ile Suriye arasındaki muhtemel savaş senaryoları bağlamında birçok gazetenin, sıkça, iki ülkenin askerî gücünü karşılaştıran ya da Türkiye'nin sahip olduğu bir askerî sistemi büyük görsellerle anlatan haberler yaptıkları görülmektedir. Sonuç olarak basının savaş ve silah severliği ile yapmış olduğu habercilik anlayışı kendi içerisinde sorunları içermekte, dış politika haberciliği açısından olumsuzluklar taşımaktadır.

Tablo 23. Suriye Krizi Haberlerinin Olayı Açıklamada Kullanılan Haber Kaynaklarına Göre Yüzdelerlik Dağılımı

Haberlerin Kaynağı	Sayı	Yüzde
Türkiye'den Siyasetçiler ve Aktörler	183	39,6
Suriye'den Aktörler ve Temsilciler	25	5,4
Askeri Yetkililer	23	5
Ekonomi dünyası	13	2,8
Akademisyen	9	1,9
Ulusal kurum temsilcileri	7	1,5
Uluslararası Örgütler ve Temsilcileri	40	8,7
Yabancı Ülkeler ve Temsilcileri	52	11,3
Vatandaş/Halk	21	4,5
Medya	48	10,4
Gazetenin kendi edindiği bilgi	30	6,5
İnternet	7	1,5
Hukuk Uzmanı	4	0,9
Toplam	462	100

Analiz kapsamında Suriye krizi haberlerinin olayı açıklamada kullanılan dayanak durumlarına göre yüzdelerlik dağılımı sonuçlarına bakıldığında; haberlerde kullanılan kaynaklardan en yüksek oranın (%39,6) 'Türkiye'den Siyasetçiler ve Aktörler' kategorisine ait olduğu görülmüştür. 'Yabancı Ülkeler ve Temsilcileri' (%11,3), 'Medya' (%10,4), 'Uluslararası Örgütler ve Temsilcileri' (%8,7) oranlarla haberlerin kaynakları olmuşlardır. Sonuç olarak Van Dijk Söylemin ve İktidarın Yapıları adlı makalesinde; birçok iktidar sahibinin (ve konuşmalarının) haber medyasında devamlı bir şekilde yer aldığını ve böylece iktidarlarının daha da onaylanabileceğini ve meşrulaştırılabileceğini vurgular. Seçmecî kaynak kullanımı, tekdüze haber temposu, ve haber başlığının seçimi yoluyla haber medyası hangi haber aktörlerinin kamuya yeniden sunulacağına, onlar hakkında neler söyleneceğine karar verir (Keskin, 2004: 392). Söz konusu Suriye krizleriyle ilgili haberlerinde de kaynak olarak en çok iktidar seçkinlerinin ve onların soruna yönelik söylemlerinin yer aldığı görülmüştür.

YEDİNCİ BÖLÜM

7. GENEL DEĞERLENDİRME

7.1. Araştırmadan Elde Edilen Bulgular

Araştırmada, Türkiye'nin 2012 yılında dış politika alanında karşılaştığı en önemli sorun alanı olan Suriye krizi kapsamında Türk jeti, Akçakale ve Suriye yolcu uçağı krizleriyle ilgili gelişmelerle ilgili haberler, Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinde içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda elde edilen bulgular, analiz öncesinde belirlenen varsayımların büyük ölçüde doğru olduğunu ortaya koymuştur.

İncelendiği zaman diliminde Türkiye'nin ana gündem maddelerinden biri haline gelen Suriye krizi ile ilgili haberlerin Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinde genel olarak birbirine yakın oranlarda yer aldığı görülmüştür. Sonuç olarak her üç gazete Suriye krizine birbirlerine yakın oranlarda haber değeri vermişlerdir.

Araştırmada Suriye krizi kapsamında incelenen Türk jeti, Akçakale ve Suriye yolcu uçağı krizleriyle ilgili haberlerin gazetelerde yer alma oranlarına baktığımızda en çok haberin Türk jeti kriziyle ilgili olduğu görülmüştür. Suriye ile ilişkilerin somut şekilde bozulmasına sebep olan olay gazeteler tarafından da en çok gündeme taşınan kriz olmuştur (Bkz: Tablo 2). Ardından Akçakale krizi ve Suriye sınırına askeri sevkiyatla ilgili tezkere görüşmeleri de gazetelerin önemli gündem konuları arasında olmuştur. Gazetelerde en az habere niteliği taşıyan kriz ise Suriye yolcu uçağı krizi olmuştur. Sonuç olarak elde edilen bu veriler 'Jet krizi ve Akçakale krizi Türkiye'nin önemli dış politika meselesi olduğu kadar aynı zamanda bir iç politika meselesi de olması nedeniyle, araştırma kapsamındaki gazeteler krizlere yüksek oranlarda haber değeri vermişleridir. Fakat Suriye yolcu uçağı krizinde hükümetin kamuoyuyla net bilgiler paylaşmaması ve istihbaratın ve de uçakla ilgili bilgilerin gizli tutulması sebebiyle, gazeteler krizle ilgili haberlerini veri azlığı nedeniyle daha az gündemlerine taşımışlardır.' varsayımını doğrulamaktadır.

Suriye krizi kapsamında incelenen Türk Jeti, Akçakale ve Suriye yolcu uçağı krizleriyle ilgili haberlerin yayınladıkları tarihlere bakıldığında zaman, araştırma kapsamındaki incelenen gazetelerin, krizlerle ilgili haberlerini olayın gerçekleştiği tarihten bir gün sonra yüksek oranlarda sayfalarına taşıdığı görülmektedir (Bkz: Tablo

3, Tablo 4, Tablo 5). Araştırma sonucunda her üç krizle ilgili haberlerin ilerleyen tarihlerde haber değerinin düştüğü belirlenmiştir. Bu veriden elde edilen sonuca göre “Suriye krizi ile ilgili haberlerin haber değeri olayların gerçekleştiği ilk günlerde yüksektir, fakat ilerleyen tarihlerde kriz haberlerinin haber değerinde düşüş olmuştur.” şeklindeki hipotezimizi doğrulanmaktadır.

Suriye krizi haberlerinin yer aldığı sayfa konumuna bakıldığında ise en yüksek oranın ‘Gündem’ kategorisine (%42) oranla ait olduğu görülmüştür (Bkz: Tablo 6). İncelenen dönem içerisinde Suriye ile ilgili haberlerin “Dış Haberler” sayfalarından çok “Gündem” sayfalarında yer almış olması, meselenin iç politika ile olan yakın ilişkisine işaret etmektedir. Bu da ‘Suriye krizi Türkiye’nin dış politika meselesi olduğu kadar aynı zamanda önemli bir iç politika meselesi de olması nedeniyle krizle ilgili haberler gazetelerde ‘Dış Politika’ sayfalarından daha çok ‘Gündem’ sayfalarında yer almıştır.’ varsayımını doğrulamaktadır.

Genel olarak araştırmaya dahil edilen gazetelerin Suriye sorununa duyarlı ve ciddi yaklaşımları ve de milliyetçi tavrıyla haberlerini kamuoyuyla paylaştıkları görülmüştür. Bunu, gerek Suriye kriziyle ilgili haberlerin gazetelerin kendi üretimleri olduğundan (Bkz: Tablo 20), gerekse haberlerin sayısından (Bkz: Tablo 1) anlaşılmaktadır. Yapılan bu araştırmanın dış politika haberciliği açısından olumlu boyutu bu sonuçlar ile açıklanabilir. Fakat Suriye meselesinde hükümet içerisinde karar ve dış politika planlama aşamasında farklı politik duruşların varolması sebebiyle, Türk basını da içerisinde mevcut iktidar ile kurduğu ilişki biçimine göre haberlerini şekillendirmiştir. Bunu özellikle Tablo 8’de açıkça görmekteyiz. İncelenen gazetelerde Cumhuriyet Gazetesi hariç Sabah ve Zaman gazeteleri Suriye meselesine haberlerinde daha çok ‘Olumsuz’ durmayı tercih etmişlerdir (Bkz: Tablo 8). Özellikle hükümete uzaklığı ile bilinen Cumhuriyet gazetesi ise Suriye meselesine daha çok çekimser kalmayı tercih etmiştir ve Suriye’ye karşı olumsuz haber içerikleri diğer iki gazeteye göre oldukça düşük kalmıştır. Yine Cumhuriyet gazetesi Suriye krizleriyle ilgili olumlu içerikli haberlerin oranı diğer iki gazeteye göre daha fazladır. Bu da araştırmanın ‘Türk dış politika haberciliği alanında Suriye Krizine yönelik haberler farklı ideolojik/politik yaklaşımları içermektedir.’ varsayımını ve ‘Gazeteler Suriye meselesiyle ilgili dış politika haberlerinde en az ‘olumlu’ haberlere yer vermişlerdir’ varsayımını doğrulamıştır.

Bunun yanı sıra incelenen gazetelerde Türk hükümetinin Suriye'ye yönelik dış politikasına yaklaşımları Cumhuriyet Gazetesinin %59,3 oranla, Zaman Gazetesi %52,8 oranla 'Çekimser' olurken, Sabah Gazetesi %52,4 oranla 'Olumlu' olmuştur (Bkz: Tablo 10). Türk hükümetinin Suriye meselesi ile ilgili dış politikasını destekler içerikteki haberler en fazla Sabah Gazetesi olurken, Cumhuriyet Gazetesi hükümeti destekler haber içeriklerinden uzak durarak haberlerinde daha çok çekimser kalmayı tercih etmiştir. Aynı zamanda gazete diğer iki gazeteye göre Türk dış politikasına yönelik daha fazla eleştirel içerikteki haberlerini okuyucusuyla paylaşmıştır. Diğer yandan Zaman Gazetesi haberlerinde %52,8 oranla çekimser kalmayı tercih ederken, bu sonuca yakın olan %39,8 oranla Türk dış politikasını destekler içerikteki haberlerini sayfalarına taşımıştır. Genel itibariyle Tablo 9'da elde edilen sonuçlar 'Gazetelerin hükümetin dış politika ve özellikle Suriye ile ilgili karar ve yaklaşımlarını içeren haberleri ideolojik/politik farklı bakış açıları barındırır da, haberlerinde hükümetin kriz hakkında yapmış olduğu açıklamaları doğru olarak kabul etmiş ve bu açıklamaların dışına çıkmamışlardır.' varsayımını doğrulamaktadır.

Suriye krizleriyle ilgili dış politika haberlerinde ön plana çıkan genel tema en yüksek oranla %41,8 'Krizlere Yönelik Yaşanan Belirsizlik ve İddiaları İçeren Haber' olduğu görülmüştür (Bkz: Tablo 11). Elde edilen bu veriler 'Suriye krizleriyle ilgili haberlerin üretiminde kesin ve net bilgilerin elde edilememesi sonucu haber içeriklerinde belirsizlik yaşanmış bu da asılsız iddiaların, komplo tezlerinin ortaya atılmasına neden olmuştur, sonuç olarak gazeteler de dış politika haberlerini bu şekilde gündemlerine taşımışlardır.' varsayımını doğrulamaktadır.

Araştırmanın 'Türk dış politika haberciliği alanında Suriye Krizine yönelik haberler farklı ideolojik/ politik yaklaşımları içermektedir.' varsayımını doğrulayan bir diğer sonuç ise gazetelerin çatışma içeriğinin kullanmalarında ortaya çıkan verilerdir (Bkz: Tablo 12). Sabah Gazetesi ve Zaman Gazetesi daha çok çatışma içerikli haberlerini sayfalarına taşırken, Cumhuriyet Gazetesi çatışmadan uzak duran haberlerini gündemine taşımıştır.

Türk jeti krizi haber metinlerinin konusu ile ilgili sayısal verilere baktığımız zaman en yüksek oranın 'Türk Jeti Krizi Ve Olay Hakkında Net Olmayan Bilgiler' olduğunu görmekteyiz (Bkz: Tablo 14). Kriz anında henüz netleşmeyen bilgilerin çelişkili olarak kamuoyuna sunumu ya da olay hakkındaki gelişmeleri okuyucuya kesin yargılarla verilmesi konu hakkında soruları akla getirmektedir. Eğer basın bir konu

hakkında net bir bilgiye sahip değilse haberi olasılıklar üzerinden vermeli, konu netleşinceye kadar kesin ifadelerden kaçınılmalıdır. Fakat gazeteler Türk jeti krizinde jetin kim tarafından, nerede, nasıl düşürüldüğü vb. gibi soruların cevaplarını kesinleşmeden kamuoyuyla net ifadelerle paylaşmışlardır. Bu da araştırmanın, ‘Suriye’nin Türk savaş uçağının düşürmesi sonucunda Türk basını, yaşanan uçak krizi anında ve kamuoyunu bilgilendirme sürecinde konuyla ilgili bilgi kirliliği yaratarak, henüz netleşmeyen ve belirsiz içerikteki haberler üretmiş ve gündemine taşımıştır.’ hipotezini doğrulamaktadır. Diğer yandan gazetelerde ‘Krizle İlgili Dış politika Planı, Suriye sınırına askeri sevkیات’ konusu %19,5 oranla haberlerde yer almıştır. Bu da yaşanan kriz sonrası savaş senaryolarını akla getirmektedir. Bu sonuçta ‘Türk jetinin düşürülmesi ve hükümetin kriz ardından izlediği yol dış politika haberciliği alanında olası savaş senaryolarının ortaya atılmasına neden olmuştur.’ varsayımını desteklemektedir. Diğer yandan Türk jeti kriziyle ilgili haber metinleri içerisinde ‘Suriye’ye yönelik tepki ve nitelemeler (Kınama, sert dille eleştirme, kabul edilemez vb.)’ konusu %13 oranla yer almıştır. Türkiye’de Suriye saldırıları olarak okunan Jet ve Akçakale krizleri ardından tehdit algısı oluşturulan Suriye için sert dille kınamaların haberlerde sıklıkla yer aldığı görülmüştür. Bu da araştırmanın ‘Gazeteler Türk jeti ve Akçakale krizlerini Suriye saldırısı olarak okumuş ve Türkiye’nin Suriye’ye yönelik misillemesini, haberlerine olası savaşın göstergesi şeklinde taşımıştır. Dolayısıyla gazetelerde yüksek tehdit oluşturduğu düşünülen Suriye’ye yönelik olumsuz tutumları ve kınamaları içeren haber sayısı fazladır.’ varsayımını desteklemektedir.

Araştırmanın ‘Suriye krizi hakkındaki gazete haberlerinde Suriye’nin yapmış olduğu açıklamalara az yer verilmiştir.’ varsayımını yine tabloda elde edilen %2,3 oranla doğrulandığı görülmüştür.

Türk jetinin uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde ele alınması ve değerlendirilmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat verilerde ortaya çıkan sonuç incelenen gazetelerde en az (%1,5) oranla ‘Krizin hukuksal analizi’ içeriği yer almıştır. Bu da ‘Türk Jetinin düşürülme krizinin hukuksal konuda uzmanlar tarafından değerlendirilmesi gazeteler tarafından en az ele alınan konular arasında olmuştur.’ varsayımını doğrulamaktadır.

Akçakale kriziyle ilgili haberlerin konu içeriğinde en yüksek oranın ‘Akçakale krizi Hakkında Bilgi ve İlçede Son Durum’ kategorisine ait olduğu görülmüştür (Bkz: Tablo 15). Diğer yandan özellikle bu tabloda araştırmanın ‘Türk dış politika haberciliği

alanında Suriye Krizine yönelik haberler farklı ideolojik/politik yaklaşımları içermektedir.’ hipotezini doğrulayan sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. ‘Türkiye tarafından Suriye sınırına askeri sevkiyat ve Misilleme’ içeriğinin gazetelere göre ayrılmış verilerine baktığımızda gazetelerin ideolojik açıdan farklı görüşlerle Suriye krizine yaklaşımlarını görmek mümkündür (Bkz: Grafik: 1). Özellikle Akçakale krizi ardından Türkiye’nin Suriye sınırına askeri sevkiyat yapması ve Suriye’ye yönelik misillemesi hükümete yakınlığı ile bilinen Sabah Gazetesi tarafından yüksek oranla haberlerinde öne çıkarken Cumhuriyet ve Zaman gazeteleri bu haber içeriğini daha az gündemlerinde kullanmışlardır. Yine verilere göre ‘Hükümetin politikasına yönelik eleştiri’ konusu %8,1 oranla gazetelerde yer alırken, hükümetin uyguladığı bu politikaya yönelik eleştirileri içeren haberler en çok (%74) Cumhuriyet Gazetesi’nde yer aldığı görülmüştür (Bkz: Grafik 2). Muhalif yapısıyla bilinen Cumhuriyet Gazetesi özellikle hükümetin tezkere kararı hakkındaki eleştirilerini gündemine taşımış yine ideolojik olarak karşı duruşunu ve görüşlerini söz konusu haberlerine yansıtmıştır. Aynı zamanda ‘Savaş karşıtı gösteriler/yorumlar’ sadece Cumhuriyet gazetesinde yer alan haber içeriği olmuştur.

Diğer yandan ‘Suriye sınırına askeri sevkiyat ve Misilleme’ haber içeriği ‘Türk dış politika haberciliği, yaşanan Akçakale krizi sonrasındaki gelişmeleri savaş senaryoları üretmek gazetelerinin gündemlerine taşımıştır.’ çalışmanın hipotezi doğrular niteliktedir (Bkz: Tablo 15). Gazetelerin kriz sonrasında bir misilleme söz konusu olsa dahi savaş ve çatışma unsurlarını ön plana çıkararak, savaş senaryoları üretmesi, savaş gazeteciliğini tetikleyeceği ve toplumsal faydaya katkı sağlayamayacağı ve aynı zamanda toplumun huzuru açısından olumsuzluklara neden olabileceği anlayışından dolayı dış politika haberciliği alanında önemli sorunlara neden olmaktadır.

Yine araştırmanın ‘Suriye krizi hakkındaki gazete haberlerinde Suriye’nin yapmış olduğu açıklamalara az yer verilmiştir.’ varsayımını yine tabloda elde edilen %1,7 oranla doğrulandığı görülmüştür.

Suriye yolcu uçağı kriziyle ilgili haberlerin içerik sonuçlarına bakıldığında en yüksek oranın ‘Suriye Yolcu Uçağı Krizi Hakkında Belirsizlik ve İddialar’ olduğu görülmüştür (Bkz: Tablo 16). Bu da ‘Suriye yolcu uçağı krizi hakkında net bilgi elde edilememesi kriz hakkında belirsizliğe ve ortaya farklı iddiaların atılmasına neden olmuştur.’ hipotezini doğrulamaktadır.

Yine araştırmanın ‘Suriye krizi hakkındaki gazete haberlerinde Suriye’nin yapmış olduğu açıklamalara az yer verilmiştir.’ varsayımını yine tablo 16’da elde edilen sonuçla doğrulandığı görülmüştür.

Suriye krizleriyle ilgili dış politika haberlerinde kullanılan ifadelerin sayısal verilerine bakıldığında en yüksek oranın (%19,5) ‘Saldırı/Saldırgan’ ait olduğu görülmüştür. Suriye’ye yönelik verilen tepkilerin boyutu ya da çoğunluğunu ise sert dille kınama nitelemesinin yoğunluğu göstermektedir. Türkiye’nin ilk iki krize verdiği askeri karşılık ise (%11,2) oranla misilleme olarak gazetelerde yerini almıştır. Diğer yandan Gerginlik (%10,4), Tehdit (%10,1), İtidal/soğukkanlı/sağduyu (%8,1), Vahim/Trajik (%5,8), Panik/ Endişe/Tedirgin (%5,2), Tehlikeli yığınak/sınır/olay ile Provokasyon (%3,6), Düşman-Hasmane (%3,3), Kasıtlı/Planlı/Bilinçli (%2,7), Alarm/Sıcak/Hareketli Saatler, Gündem (%1,8), Yüksek tansiyon (%1,6) elde edilen bulgular arasındadır. Sonuç olarak krizlere ilişkin saldırı nitelemesinin yoğunluk kazanması ve sert dille kınama nitelemesinin yüksek oranda olması ‘Dış politika haberciliği alanında gazeteler Suriye krizine hükümetle aynı açıdan bakmışlardır.’ varsayımını doğrulamaktadır. Yine bu sonuçlar ‘Gazeteler Türk jeti ve Akçakale krizlerini Suriye saldırısı olarak okumuş ve Türkiye’nin Suriye’ye yönelik misillemesini, haberlerine olası savaşın göstergesi şeklinde taşımıştır. Dolayısıyla gazetelerde yüksek tehdit oluşturduğu düşünülen Suriye’ye yönelik olumsuz tutumları ve kınamaları içeren haber sayısı fazladır.’ hipotezini doğrulamaktadır. Özellikle gazeteler Türk jetinin düşürülmesi ve Akçakale olayının saldırı mı yoksa bir kaza mı olabileceği ihtimalini düşünmeden olayları Esad’ın saldırısı olarak kişileştirmişlerdir. Gazeteler Suriye ile yaşanan ilk iki kriz sonrasında Türkiye’nin Suriye sınırına askeri sevkiyat yapması ve Suriye’ye askeri karşılık vermesini misilleme olarak haberlerinde vermiş ve bu ortamı gerilim, gerginlik olarak değerlendirmiştir. Türkiye’nin dış politika gündeminde Suriye’ye yönelik bir misilleme söz konusu olsa da sınırdaki gelişmeleri gerilim, gerginlik olarak kamuoyuna duyurması ‘Türk dış politika haberciliği, yaşanan krizler sonrasındaki gelişmeleri, savaş senaryoları üreterek gazetelerinin gündemlerine taşımıştır.’ çalışmanın hipotezi doğrular niteliktedir.

Suriye krizleriyle ilgili haberlerde adı geçen kişilerin en yüksek oranla ‘Türkiye’den Siyasetçiler ve Hükümet Yetkilileri’ olduğu görülmüştür. Bu sıralama içerisinde en düşük oran uzman kategorisi olmaktadır (Bkz: Tablo 18). Bu verilere göre ‘Dış politika haberciliğinde gazeteler daha çok karar alıcılara bağlı kalmakta, onların

yorum ve açıklamalarından hareket etmektedirler.’ hipotezini doğrulanmaktadır. Aynı zamanda haberlerde adı geçen kişilerden en az oranın (%1,1) ‘Uzman’ olması alanda uzmanlaşmanın yetersiz kaldığının ve zayıf analizler içeren haberlerin yapılmasına neden olmaktadır. Bu da araştırmanın ‘Dış politika haberciliğinde uzmanlaşma ve konuya hâkim olma konusunda eksiklikler yaşanmaktadır.’ varsayımını desteklemektedir.

Haberlerde adı geçen kurumlara ait verilere bakıldığında ise en yüksek oranın (%39,2) ‘Uluslararası Kurumlar’ olduğu görülmüştür.

Gazetelerin Suriye krizleriyle ilgili haberleri daha çok kendi üretimleri olmuştur (Bkz: Tablo 20). Bu sonuçta ‘Suriye ile yaşanan krizlerde Türkiye’nin krizin taraf ülkelerinden birisi olması ve fiziki olarak olayın gerçekleştiği bölgenin Türkiye’ye yakın olması gazetelerin bölgeye kendi muhabirlerini göndermelerini kolaylaştırmıştır.’ varsayımı doğrulanmaktadır. Bu da dış politika haberciliği adına önemli bir gelişme olmaktadır.

Gazetelerde yayınlanan Suriye krizleriyle ilgili haberlerinde görsel malzeme olarak en fazla fotoğrafın kullanıldığı görülmektedir (Bkz: Tablo 21). Haberlerde kullanılan fotoğrafların içeriğini ise ‘Türkiye’den Siyasetçiler ve Aktörler’ oluşturmaktadır. Bu sonuç haberlerde adı geçen kişiler ve haberlerde kullanılan kaynak verileri ile yakınlık göstermektedir. Suriye krizi haberlerinin olayı açıklamada kullanılan kaynak seçimlerine göre yüzdelik dağılımına bakıldığında en yüksek oranın (%39,6) ‘Türkiye’den Siyasetçiler ve Aktörler’ ait olduğu görülmektedir. Bu verilere göre ‘Dış politika haberciliğinde gazeteler daha çok karar alıcılara bağlı kalmakta, onların yorum ve açıklamalarından hareket etmektedirler.’ hipotezini doğrulamaktadır.

SONUÇ

Araştırmada Suriye sorunu kapsamında Türk dış politikasının seyrini değiştiren olaylardan Türk jeti krizi, Akçakale krizi ve Suriye yolcu uçağı krizi ile ilgili haberler üzerinden incelenen Türk basınının dış politika haberciliğinde niceliksel olarak başarılı fakat niteliksel anlamda eksiklikler taşıdığını söyleyebiliriz. Türk dış politikası açısından Suriye krizi, Türkiye'nin yaşanan krizlere taraf olması nedeniyle dış politikadan ziyade bir iç politika meselesi haline dönüşmüştür. Bu yüzden krizlerle ilgili haberler gazetelerin dış politika sayfalarından daha çok güncel haberler sayfalarında ana gündem konularından biri haline gelmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ile 'Gazeteler Türk dış politika haberciliği alanında Suriye krizine, iktidarla olan ilişkiler bağlamında birbirlerinden farklı ideolojik/politik açılardan yaklaşmışlardır.' hipotezi doğrulanmıştır. Özellikle hükümete yakınlığı ile bilinen Sabah Gazetesi hükümete destekleyici haber içerikleriyle Suriye sorununa en fazla olumsuz taraftan bakan gazete olmuştur. Yine Zaman Gazetesi Suriye'ye yönelik olumsuz haber içerikleriyle gündemini kuran ikinci gazete olmuştur. Fakat Cumhuriyet Gazetesi hükümetin yanında olmaktan daha çok soruna çekimser kalmış ve diğer iki gazeteye oranla Suriye meselesine daha az olumsuz yaklaşmıştır.

Sabah Gazetesi Türkiye'nin dış politikasını olumlayıcı içerikteki haberlerini en yüksek oranla gündemine taşımıştır. Cumhuriyet Gazetesi ise Türkiye'nin Suriye'ye yönelik sürdürdüğü dış politika hakkındaki haberlerinde çekimser kalmayı tercih etmiştir. Diğer yandan diğer iki gazeteye göre Türk dış politikasını en çok eleştiren gazete olmuştur. Zaman Gazetesi ise Türk dış politikasına yönelik çekimser haberlerini okuyucusuna sunarken aynı zamanda Türk dış politikasını olumluyacı haber içeriklerini de yüksek oranda sayfalarına taşımıştır. Bu sonuçlar gazetelerin kendi içlerinde ideolojik farklı yaklaşımları barındırdığını göstermektedir ve bu farklılıklar 'Türk dış politika haberciliği alanında Suriye Krizine yönelik haberler farklı ideolojik/ politik yaklaşımları içermektedir.' hipotezini destekler şekildedir. Fakat Tablo 9'a göre genel bir değerlendirme yapılacak olunursa 'Gazetelerin hükümetin dış politika ve özellikle Suriye ile ilgili karar ve yaklaşımlarını içeren haberleri ideolojik/politik farklı bakış açıları barındırsada, haberlerinde hükümetin kriz hakkında yapmış olduğu açıklamaları doğru olarak kabul etmiş ve bu açıklamaların dışına çıkmamışlardır.' varsayımını doğrulanmıştır.

Haberlerde kullanılan tema kategorisinden ‘Çatışma’ içerikli haberlerin gazetelerin sayfalarında yer almış ve yine bu haberlerin gazetelerin ideolojik yaklaşımları çerçevesinde gündemlerine taşıdığı görülmüştür. Çatışma içerikli haberler en fazla Sabah Gazetesinde yer alırken, çatışma içeriğinden uzan duran haberler ise en az oranla Cumhuriyet Gazetesi sayfalarına taşımıştır. Bu sonuçta ‘Türk dış politika haberciliği alanında Suriye Krizine yönelik haberler farklı ideolojik/ politik yaklaşımları içermektedir.’ hipotezi doğrulanmıştır.

Türkiye’nin Suriye krizine taraf olması dış politika haberleri kadar iç politika haberlerini de önemli kılmış ve krizlerle ilgili haberlerde gündemin siyasal aktörlerin söylemleriyle kurulduğu görülmüştür. Dolayısıyla iç politikada görülen siyasal çatışma alanı aynı zamanda dış politikaya da yansımıştır. Suriye krizini diğer dış politika haberlerinden ayıran en önemli özelliğide belki de bu olmaktadır. İç politika sürecinde Türkiye’nin nasıl bir dış politika yolu izleyeceği tartışma konusu olmuştur. Aynı zamanda belli konularda yaşanan fikir ayrılıkları ve çatışma alanı Türk basınına da yansımıştır. Türk basınında Suriye krizi haberleri içerisindeki ideolojik ve politik farklılıklar demokratik çoğulculuk olmaktan öte Türk siyasetindeki ayrışmanın yansıması olarak gözükmemektedir. Bu yüzden Türk basını içerisinde belli bir tarafsızlık beklemek zor olmaktadır. Her ne kadar gazeteler haberlerinde hükümetin kriz hakkında yapmış olduğu açıklamaları doğru olarak kabul etmiş ve bu açıklamaların dışına çıkmamış olsalar da ideolojik olarak iktidarla olan ilişkilere göre belirlenen habercilik anlayışının belirgin olması dış politika haberciliğinin önemli sorunlarından biri olmuştur.

Dış politika habercilik alanında ideolojik/politik bakış açılarından sıyrılarak habercilik yapmak önem kazanmaktadır. Çünkü ideolojik kaygılarla yapılan dış habercilik manipülasyon ve tarafgirlik gibi köklü etik sorunlara yol açmaktadır. Dış politika haberciliğinde önemli olan ideolojik etkilenmeden uzak durulması ve bu tavrın asıl olanın önüne geçmemesi olmaktadır. Dış haberlerle ilgili olabildiğince fazla sayıda güvenilir kaynaklardan meseleleri takip etmek, gerçeğe ulaşma amacı taşıyan habercilik gazetelerin ortak yöntemi olmalıdır.

Dış politika haberciliğinde görülen diğer önemli sorun Türk basınının Suriye krizi hakkında net ve kesinleşmeyen bilgilerin kamuoyuna sunumu konusudur. Her üç kriz yaşandığı andan itibaren olaylar hakkında tam anlamıyla belirsizliğin hakim olması ortaya birçok komplo tezinin atılmasına neden olmuş ve de bu iddialar gazetelerin

haberlerine de aynı derecede yansıtılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler sonucunda ‘Suriye krizleriyle ilgili haberlerin üretiminde kesin ve net bilgilerin elde edilememesi sonucu belirsizlik yaşanmış bu da asılsız iddiaların, komplo tezlerinin ortaya atılmasına neden olmuştur, sonuç olarak gazeteler de dış politika haberlerini bu şekilde gündemlerine taşımışlardır.’ varsayımını doğrulanmıştır.

Dış politika haberciliği kamuoyunda kafa karışıklığı yaratmak değil aksine kriz anında ve sonrasında olgu ve olaylara netlik kazandırabilmek olduğunu unutmamaları gerekmektedir. Kesinliği olmayan ve yaşanan kriz ortamında daha da güvensizlik ve agresyona neden olan bu iddiaların basında yer bulması kriz hakkında enformasyon kirliliğinin yaşandığını göstermiştir.

Dış politika haberciliğinde toplumsal sorumluluk ile kamuoyunu bilgilendirecek olan basın konuya daha dikkatli yaklaşması önem kazanmaktadır. Basın özellikle kriz haberlerini hazırlarken kesin bilgilere ulaşılmadan elde edilen bilgiler olasılıklar üzerinden halka sunulmalı, bilgi kirliliğine neden olabilecek ayrıntı, net olmayan ve çelişkili bilgiler haberlerde yer almaması gerekmektedir. Yine aynı şekilde haberlerde bilgi karmaşasına neden olan krizin arka planında farklı aktörlerin rolüne vurgu yapılması ve krizle ilgili asılsız komplo iddialarının ortaya atılması halkın gerçekleri algılaması açısından olumsuzluklar taşımaktadır. Basının asıl amacı dış haberlerle ilgili olabildiğince fazla sayıda güvenilir kaynaklardan meseleleri takip etmek, gerçeğe ulaşmak herkesin ortak yöntemi olmalıdır.

Suriye kriziyle ilgili dış politika haberlerinde gazeteler Türk jeti ve Akçakale krizlerini Suriye saldırısı olarak okumuştur. Yine gazeteler Suriye’nin saldırgan tutumunu sert dille eleştiren hükümet sözcülerinin açıklamalarını gündemlerine taşımışlardır. Bu da ‘Dış politika haberciliği alanında gazeteler Suriye krizine hükümetle aynı açıdan bakmışlardır.’ varsayımını ve de ‘Gazeteler Türk jeti ve Akçakale krizlerini Suriye saldırısı olarak okumuş ve Türkiye’nin Suriye’ye yönelik misillemesini, haberlerine olası savaşın göstergesi şeklinde taşımıştır. Dolayısıyla yüksek tehdit oluşturduğu düşünülen Suriye’ye yönelik olumsuz tutumları ve kınamaları içeren haber sayısı fazladır.’ hipotezlerini doğrulamıştır. Diğer yandan Türk jeti ve Akçakale krizlerinin yaşanmasının ardından Türkiye ve Suriye sınırındaki gelişmeler, gazeteler tarafından ‘Gerginlik/Gerilim, Misilleme, Tehdit’ ifadelerini içeren haberlerle okuyucuya sunulmuştur. Dolayısıyla bu durum Türkiye-Suriye sınırında olası savaş senaryolarını akla getirmektedir. Bu sonuçlar da çalışmanın ‘Türk dış politika

haberciliği, yaşanan krizler sonrasındaki gelişmeleri, savaş senaryoları üreterek gazetelerinin gündemlerine taşımıştır.' hipotezini doğrulamıştır. Oysa; kriz sonrasında sınırda gerginlik hakim olmasına rağmen basın insanlığı tehdit eden olası savaş durumunu gündemine vurgulayarak taşıması habercilik açısından sorunları içermesine neden olmaktadır. Söz konusu haberlerde Türk jeti ve Akçakale krizleri Suriye saldırısı olarak yer almış ve Suriye Türkiye için tehdit ülke konumuna geçmiştir. Dolayısıyla Türkiye için tehdit oluşturan bir ülkeye misillemede bulunması da olası savaşın habercisi olarak gösterilmiştir. Bu Türkiye'nin dış politika gündeminde Suriye'ye yönelik bir misillemesi söz konusu olsa da sınırdaki gelişmeleri savaş senaryoları üreterek kamuoyuna duyuran basının dış politika haberciliği açısından başarısız olduğunu bu araştırmanın verilerine göre söyleyebiliriz.

Araştırma sonucunda gazetelerin dış habercilik konusunda en fazla haber kaynağı olarak 'Türkiye'den Siyasetçiler ve Aktörleri' seçtiği görülmektedir. Bu sonucun söz konusu haberlerde adı geçen kişiler ile ilgili tablo 18'den elde edilen verilerle yakın olduğu görülmüştür. Suriye kriziyle ilgili dış politika haberlerinde gazeteler daha çok karar alıcılara bağlı kalmış, onların yorum ve açıklamalarından hareket etmişlerdir.

Hükümet temsilcileri çoğu zaman gazeteciler için haber kaynağıdır. Fakat bu tür bir ilişki, özellikle Ankara'da yürütülen dış habercilik tarzında, gazetecinin kaynağın güdümüne girmesi sonucunu doğurmamalıdır. Bu noktada, basın mensuplarına olduğu kadar kamu görevlilerine de vazife düşmektedir.

Araştırma kapsamında gazetelerin Suriye krizleriyle ilgili haberleri daha çok kendi üretimleri olduğu görülmüştür. Bunun en önemli nedeni Türkiye'nin krizin taraf ülkelerinden birisi olması ve fiziki olarak olayın gerçekleştiği bölgenin Türkiye'ye yakın olması gazetelerin bölgeye kendi muhabirlerini göndermelerini kolaylaştırmış olmasıdır. Bu da dış politika haberciliği adına önemli bir gelişme olmaktadır.

Dış politika haberciliğinde farklı ulusların dili, kültürü, tarihi, coğrafyası ve demografik yapısını iyi bilen, nitelikli ve istikrarlı olarak sadece dış politika haberciliği yapan ve ideolojik önyargıları olmayan gazetelerin olması önem kazanmaktadır. Bunun için de dış politika haberciliğinde araştırma gazeteciliğinin ön planda tutulması önem kazanmaktadır. Donanımlı muhabir olmanın ve uzmanlaşmanın merkezinde olduğu bir dış haberciliğin benimsemesi zorunlu bir ihtiyaç olmaktadır.

İleride yapılacak olan çalışmalarda dış politika ile ilgili gazete haberlerinin istatistiksel hesaplamalarında farklı analiz teknikleri (örneğin söylem analizi gibi) de kullanılarak yeni bulgular elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akgün, B., ‘Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin Gücü Sınıyor’, Stratejik Düşünce Dergisi, SD, Sayı 32, Temmuz 2012, s. 5-7.
- Aklar, Y., “Uluslararası İlişkilere Giriş: Teorik Bakış”, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2009, s. 134.
- Arsan, E., “Gazetecilik ve Habercilik”, IPS İletişim Vakfı Yayınları:7, İstanbul, 2005, s. 138, 139.
- Aslan, K., “Haberin yol haritası”, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2002, s. 59, 171, 157, 169, 181, 190.
- Arslan, H., Basının Türk Dış Politikası Üzerindeki Yönlendirici Etkisi, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora Tezi), İstanbul, 2007, s. 10.
- Arslan, H., Basının Türk Dış Politikası Üzerindeki Yönlendirici Etkisi, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora Tezi), İstanbul, 2007, s.70, 74, 75.
- Aktay, Y., ‘Suriye Krizinde ‘Jet’ Diplomasisi’, Stratejik Düşünce Dergisi, SD, Sayı 32, Temmuz 2012, s. 9, 10.
- Ata, F., Uluslararası Hukuk Açısından Türk Askeri Uçağının Suriye Tarafından Düşürülmesinin Bir Değerlendirmesi, Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi, ORSAM, ISSN 1308-7541, Sayı 44, Cilt 4, Ağustos 2012, s.17.
- Ayhan, V., Akçakale Saldırısı ve Tezkere: Fiili Tampon Bölge mi?, International Middle East Peace Research Center, 2012, s. 1, 2.
- Aydilek, E., “Uluslararası İlişkilerde Bağımlılık Yaklaşımı”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2011, s. 8.
- Bolat, A., Yeni Türkiye Vizyonunun Bedelleri’, Stratejik Düşünce Dergisi, SD, Sayı 32, Temmuz 2012, s.15-19.
- Bozdağlıoğlu Y. ,Uluslararası İlişkilerin Temel Yaklaşımları: İdealizm, Realizm, Neorealizm, Yapılandırmacı Yaklaşım, Liberalizm ,Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler ,Haydar Çakmak ,Platin Yayınları , 2007, s.136, 140,144, 159, 160, 161.

- Büyükbaş, H., “Tarih ve Uluslararası İlişkiler: Yapıcı Bir Diyalog Çağrısı”, *History Studies International Journal of History*, ISSN: 1309 4173, Volume 5 Issue 2, Mart, 2013, s. 111.
- Bülbül, R., “Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s., 110, 270, 284, 131, 132, 137, 138, 200.
- Canpolat, İS., “Türk dış politikası: uluslararası III. Türk dış politikası sempozyumu tebliğleri”, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) yayınları*, Ankara, 2009, s. 4.
- Çağlar, B., Türkiye’nin Suriye Politikası: Yeni-Klasik Realist Bir Bakış, *Turkey’s Syrian Policy: A Neo-Classical Realist Outlook*, *Ortadoğu Analiz*, Kasım 2012, Cilt: 4, Sayı: 47, s. 43, 44, 47, 48, 50.
- Çakmakçı, Ç., “İnşacılık Kurami Bağlamında Adalet Ve Kalkınma Partisi’nin Filistin Sorununa Yaklaşımı: 2002-2012”, *Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2014, s. 18, 23, 28, 37.
- Çemrek, M., Suriye Krizi’nde Bölgesel ve Küresel Aktörler (Perspektifler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri) Raporu, *Türk Dış Politikasında Suriye Dönüşümü:Güvenliğe Geri Dönüş*, *Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz*, 2012, s. 62.
- Denk, E., *Türk Basınında Dış Politika*, Ankara Üniversitesi, SBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Akademik ORTA DOĞU, Cilt 4, Sayı 1, 2009, s. 2, 4, 5, 9, 10, 13.
- Dursun, Ç., “Gazetecilik ve Habercilik”, *IPS İletişim Vakfı Yayınları:7*, İstanbul, 2005, s. 45, 74.
- Erdoğan, İ., “Temel Bilgiler: Eleştirel yaklaşımlarda iletişim anlayışı”, *İletişim kuram ve araştırma dergisi*, Sayı 24 Kış-Bahar 2007, s.181.
- Erdoğan, G., *Ulusal Yazılı Basında Uzman Gazetecilik: Kültür Sanat Haberciliğinin Ana Akım Ve Fikir Gazetelerindeki Uygulamaları*, (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Gazetecilik Anabilim Dalı, Doktora Tezi), İzmir, 2007, s. 78, 79.
- Ereker, F., “Dış Politika ve Kimlik: İnşacı Perspektiften Türk Dış Politikasının Analizi”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi*, Ankara, 2010, s. 8, 10.
- Ertan Efeğil, *Dış Politika Analizi Ders Notları*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2012. s. 4,5,6.

- Ertan Efeğil ve Rıdvan Kalaycı (der.), Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi Cilt 1, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2012.
- Ertan Efeğil ve Mehmet S. Erol (der.), Dış Politika Analizinde Teorik Yaklaşımlar: Türk Dış Politikası Örneği, Ankara: Barış Kitap, 2012.
- Ertuğrul, D., Türkiye Dış Politikası için bir Test: Suriye Krizi, TESEV Dış Politika Programı, 2012, s. 2.
- Girgin, A., “Gazeteciliğin Temel İlkeleri”, Der Yayınları, İstanbul, 2007, s. 112, 113, 137.
- Görentaş Aladağ, I., “Uluslararası İlişkilere Giriş: Teorik Bakış”, Umuttepe yayınları, İzmit, 2009, s. 49, 70.
- Gönenç, Ö., “Haberde Çarpıtma”, 2. Uluslararası İletişim Sempozyumu, İstanbul, Cilt.2, No.1, s. 59, 60.
- Güz N., “Türk Basınında Gündem Oluşturma”, Yeni Türkiye Dergisi, Medya Özel Sayısı-II 1996, s. 938.
- Güz, N., “Türk Basınında Gündem Oluşturma”, Yeni Türkiye Dergisi, Medya Özel Sayısı-II, 1996, s. 938.
- İnal, A., “Haber Okumak”, Temuçin Yayınları, 1996, s. 17, 45.
- İnal, A., “Haber Üretim Süreçlerine İki Farklı Yaklaşım”, A.Ü.İletişim Fak., Yayınları, Sayı: 3, 1996, Ankara, s. 156.
- Karadoğan, E., “Medya ve Dış Politika”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, Sayı: 3, 1996, s. 55.
- Karadoğan, E., Medya ve Dış Politika, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, İstanbul, 1996, s. 55.
- Kök, S., “Ortadoğu Güncesi”, Ortadoğu Analiz, Sayı: 47, Cilt: 4, Kasım, 2012, s. 133.
- Küçükylmaz, M., Çopur, H., Türk Basınında Dış Habercilik: Eleştirel Bir Yaklaşım, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergisi- Sayı 35 /Güz 2012, s. 122, 124, 125, 128, 129, 130.
- Küçükylmaz, M., Çopur, H., Türk Basınında Dış Habercilik, SETA Analiz, Ankara, 2013, s. 19, 75, 82, 84.
- Miş, N., “Suriye 2012”, Ortadoğu Yıllığı, ISSN: 2146-7595 , 2013, s. 231.
- Orhan, O., Akçakale Saldırısı ve Sonrası, ORSAM, Dış Politika Analizleri, 2012, s. 3.

- Orhan, O., Suriye ile Jet Krizi, Rusya'nın Rolü ve Türk Dış Politikası, Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi, ORSAM, ISSN 1308-7541, Sayı 44, Cilt 4, Ağustos 2012, s.8-15.
- SETA Analiz, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı | www.setav.org | Aralık 2012, s. 125, 126, 127, 128.
- Tayfur, Fatih M. "Systemic-Structural Approaches, World System Analysis and the Study of Foreign Policy", METU Studies in Development, Cilt 27, No. 2-3, 2000, s. 118.
- Tecer, ÖÇ., "Putin Rusya'sinin İnşacı Perspektiften Analizi", Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi, 2012, s.4, (<http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3179> internet sayfasından erişildi.).
- Terkan, B., Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi, Tablet Kitapevi, Konya, 2005, s. 579.
- Türk, M.S, Bıyık, A., Güven, A., İşi, A., "Türk Gazetecilerin Haber Değeri Algısına Yönelik Bir Araştırma", The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science, Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1570> Volume 6 Issue 5, May 2013, s. 743.
- Tokgöz, O. "Temel Gazetecilik", İmge Yayınları,, Ankara 2000, s. 65, 66, 67, 162.
- Uğrasız, B., " Uluslararası İlişkilerde İki Farklı Yaklaşım: İdealizm ve Realizm", Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı:2, 2003, s. 142, 144.
- Ulutaş, U., Suriye ile Yarınımız..., SETA Analiz, 2012.
- Ünal, A., 'Jetlerimizi Kim Yönlendirebilir', Stratejik Düşünce Dergisi, SD, Sayı 32, Temmuz 2012, s.21-23.
- Waltz, K., Quester, GH., Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi, Çev: Ersin Onulduran, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara,1982, s. 74,75.
- Yantuna, İ., Habertürk Dış Haberler Şefi Ceyda Karan ile 'Türkiye'de Dış Politika Haberciliği', TUIÇ Akademi, Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği Yayını, 2011, s. 2
21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, "Haftalık Küresel Değerlendirme Bülteni", 8-14 Ekim 2012, s. 3.

İnternet Kaynakları:

Cumhuriyet, (2016), Cumhuriyet Gazetesi, 30.01.2016 tarihinde [https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_(gazete)) adresinden erişildi.

Zaman Gazetesi, 30.01. 2016 tarihinde [https://tr.wikipedia.org/wiki/Zaman_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Zaman_(gazete)) adresinden erişildi.

Sabah Gazetesi, 30.01.2016 tarihinde [https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabah_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabah_(gazete)) adresinden erişildi.

Vikipedi internet sitesi

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Gamze SÖNMEZ
Öğrenci Numarası	112209104
Enstitü Anabilim Dalı	İletişim Bilimleri
Programı	İletişim Bilimleri
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Yrd.Doç.Dr.Derya ÇETİN
Tez Başlığı (Türkçe)	Türkiye'de Dış Politika Haberciliği: 2012 Suriye Krizine Yönelik Ulusal Gazete Haberlerinin İçerik Çözümlemesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 89 sayfalık kısmına ilişkin, ...08...06...2016... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezinin benzerlik oranı %a20'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeден daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Yrd.Doç.Dr.Derya ÇETİN
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Doç.Dr. Derya ÇETİN
Enstitü Yönetim Kurulu Başkanı
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Maddde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında İzmir’de doğdu. İlköğrenim ve ortaöğrenimini İzmir Çeşme’de tamamladı. Lisans eğitimini 2010 yılında Kocaeli Üniversitesi Gazetecilik bölümünde tamamladı. 2012 yılında başladığı Yüksek Lisans Programına devam etmektedir.

